

A1

A2

B1

орта деңгей
средний уровень

B2

C1

Қазақ тілін оқытуға арналған
типтік оқу-әдістемелік кешен

ОҚУЛЫҚ

Қазақ тілі

учебник

орта деңгей

B1

средний уровень

Астана, 2012

13-ші кб
Тілдерді оқытуға арналған
Қазақ тілін оқытуға арналған
типтік оқу-әдістемелік кешен

Оқулық

Қазақ тілі

учебник

орта деңгей

B1

средний уровень

Астана, 2012

УДК 811.512.122

ББК 81.2 Қаз

Қ 17

Қазақ тілін оқытуға арналған оқулықты Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитетінің тапсырысы бойынша Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Ұлттық тестілеу орталығы» Республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны әзірледі

Авторлары:

А.Т. Бозбаева-Хунг, А.К. Балабеков, Г.Қ. Досмамбетова, Б.О. Салыхова Ә.Ж. Хазимова

Сарапшылар:

А.М. Алдаш, А.М. Байғұтова, М.С. Жолшаева, З.С. Күзекова, Қ.Т. Рысалды

Қ17 Қазақ тілі. Орта деңгей: Оқулық/

А.Т. Бозбаева-Хунг, А.К. Балабеков, Г.Қ. Досмамбетова, Б.О. Салыхова Ә.Ж. Хазимова

Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2012. - 248 бет.

ISBN 978-601-7185-65-7

Қазақ тілін орта деңгейде меңгеруге арналған оқулық қазақ тіліндегі материалдарды тыңдап түсіну, оқып түсіну, қазақ тілінде жаза білу мен сөйлей білу қабілеттерін арттырады. Оқулық мазмұны сегіз тараудан, әр тарау екі сабақтан тұрады. Әр сабақта қарастырылған қазақ тілін орта деңгейде меңгерудің түрлі әдістері сенімді түрде сөйлеуге дағдыландырады, өйткені тілді орта деңгейде меңгерудің материалдары толық қамтылған.

Оқулық қазақ тілін шетел тілі немесе екінші тіл ретінде үйренушілерге, қазақ тілінің оқытушылары мен әдіскерлеріне және жалпы оқырман қауымға арналған.

Учебник для изучения казахского языка на среднем уровне развивает способности понимания услышанного и прочитанного на казахском языке материала, формирует навыки письменной и устной речи. Содержание учебника включает восемь разделов, каждый из которых изложен в двух уроках. Разнообразные методы, предложенные в ходе уроков, формируют навыки свободной коммуникации на среднем уровне, так как содержание, достаточное для данного уровня охвачено в полной мере.

Учебник предназначен для изучающих казахский язык как иностранный или как второй язык, преподавателей и методистов, а также для широкого круга читателей.

УДК 811.512.122

ББК 81.2 Қаз

ISBN 978-601-7185-65-7

© Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитеті, 2012

© Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Ұлттық тестілеу орталығы» РМҚК, 2012

МАЗМҰНЫ

I ТАРАУ. ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

1 сабақ. Бұрынғы өткен шақ	7
• <i>Таныс болыңыздар.</i>	
• <i>Танысқанымға қуаныштымын.</i>	
2 сабақ. Сын есім. Салыстырмалы шырай	19
• <i>Қай жақтан боласыз?</i>	
• <i>Кешіріңіздер, сіздермен танысқым келеді.</i>	

II ТАРАУ. БАСПАСӨЗ-МЕДИА

1 сабақ. Ауыспалы өткен шақ	29
• <i>Әкеңіз жазылып кетеді. Уайымдамаңыз.</i>	
• <i>Айтқаныңыз келсін! Рақмет, дәрігер.</i>	
2-сабақ. Септеулік шылаулар	43
• <i>Кешіріңіз, бірер минут уақытыңызды бөле аласыз ба?</i>	
• <i>Айып етпеңіз. Кешігіп барамын.</i>	

III ТАРАУ. ӨМІР СҮРУ САЛТЫ

1 сабақ. Мақсатты келер шақ.....	56
• <i>Әпке, біз жаңа пәтер алдық!</i>	
• <i>Қоныстарың құтты болсын!</i>	
2 сабақ. Болымсыздық есімдігі.....	71
• <i>Ресми құттықтау</i>	
• <i>Бейресми құттықтау</i>	

IV ТАРАУ. САЯХАТ

1 сабақ. Бұйрық райы + деп едім	84
• <i>Екі күнге ақысыз демалысқа өтініш жазайын деп едім.</i>	
• <i>Өтініш үлгілері есіктің оң жағында ілулі тұр.</i>	
2 сабақ. Болжалдық келер шақ	98
• <i>Сізден сырқаттануыма байланысты екі күнге ақысыз демалыс беруіңізді сұраймын.</i>	
• <i>Маған отбасылық жағдайыма байланысты демалыс беруіңізді сұраймын.</i>	

V ТАРАУ. ТҰЛҒАЛАР

1 сабақ. Сын есім тудырушы жұрнақтар	110
• <i>Ресми өмірбаян үлгісі</i>	
2-сабақ. Есімшенің анықтауыштық қызметі	123
• <i>Түйіндеме жазғанда есте сақтаңыз!</i>	
• <i>Түйіндеме үлгісі</i>	

VI ТАРАУ. МАМАНДЫҚТЫҢ БӘРІ ЖАҚСЫ

1 сабақ. Зат есім тудырушы жұрнақтар	139
• <i>Хабарландыру</i>	
2-сабақ. Бөлшектік сан есім	152
• <i>Туған күнің құтты болсын, Дина!</i>	
• <i>Әсет, заттарды көтеріскеніңе рақмет!</i>	

VII ТАРАУ. ОТАНДЫҚ ТАУАР

1 сабақ. Мөлшер үстеуі	164
• <i>Арыз жазудың құрылымы</i>	
2 сабақ. Өзгелік етіс	176
• <i>Тілек-шағым кітапшасы</i>	

VIII ТАРАУ. ӘЛЕМДЕ ТАЛАЙ ҚЫЗЫҚ БАР

1 сабақ. Шартты рай.....	188
• <i>Ақ бата</i>	
• <i>Ас қайыру батасы</i>	
• <i>Алғыс айту, ақ ниет, ақ тілек білдіру</i>	
2-сабақ. Сын есімнің шырайлары	203
• <i>Құттықтау</i>	
• <i>Бата</i>	
• <i>Тілек</i>	

ҚОСЫМША

Грамматикалық анықтағыш	212
Сөздік қор	235
Тындалым мәтіндері	240

I ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Бұрынғы өткен шақ

- *Таныс болыңыздар.*
 - *Танысқаным қуаныштымын.*
-

ЕКІНШІ САБАҚ

Сын есім. Салыстырмалы шырай

- *Қай жақтан боласыз?*
- *Кешіріңіздер, сіздермен танысқым келеді.*

АЛҒЫ СӨЗ

Қазақ тілін оқытуға арналған оқулық үздіксіз білім беру моделі арқылы «Қазақ тілін шетел тілі және екінші тіл ретінде оқыту» әдістемесі негізінде қазақ тілін меңгерудің бес деңгейі бойынша әзірленген. Оқулықта берілген грамматикалық материал мен сөздік қордың үйлесімділігі тіл үйренушіні сенімді түрде қазақ тілінде сөйлеуге дағдыландырады.

Әр тарау негізгі лексикалық тақырып бойынша жеңілден күрделіге ұласатын ой қозғау, пікірін білдіру, өз ойын айту, сондай-ақ, жаңа лексикалық қормен таныстыру, негізгі лексикалық тақырыпқа дайындық тапсырмаларын орындауға негізделген.

Грамматика бөлігінде қазақ тілі грамматикасының негізгі элементтері қарастырылып, сөйлеу әрекетіндегі қызметі түсіндіріледі. Өтілген грамматиканы бекіту мақсатында тыңдап түсіну мен оқып түсіну қабілетін қалыптастыруға бағытталған мәтіндерде сол грамматикалық элементтер берілген. Тыңдалым бөлігі тіл үйренушінің естігенін түсінуі мен оған қатысты тапсырмаларды еркін орындау дағдыларын дамытуға бағытталған. Оқылым бөлігінде ұсынылған материалдар тіл үйренушілердің өз пікірін білдіруіне, қандай да бір қорытынды жасауына мүмкіндік беретіндей қызықты әрі тартымды, танымдық мәні жоғары, күнделікті өмірмен тығыз байланысты болуына қарай сұрыптап алынған. Сабақ барысында танысқан жаңа сөздерді, грамматикалық материалды, дайын құрылымдарды тіл үйренушінің меңгергендігі Сөйлесім және Жазылым бөліктерінде бекітіледі.

***Қазақ тілін меңгеруге сентігін тигізеді деген сеніммен ұсына отырып,
сіздерге сәттілік тілейміз!***

Бұрынғы өткен шақ. Сұрау есімдігі

1. 235 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Суреттерді атауларымен байланыстырыңыз.

- 1) үлкен отбасы
- 2) телефонмен сөйлесу
- 3) менің құрбым
- 4) ағалы-інілі
- 5) әке мен бала
- 6) жақын достар
- 7) оның әріптесі
- 8) іскери кездесу

3. Сандарды сөзбен жазыңыз.

1	117 -
2	338 -
3	841 -
4	2015 -
5	6190 -
6	7000 -
7	6940 -

4. Сұрақтар мен жауаптарды сәйкестендіріңіз.

1	Бұл сенің пәтерің бе?	A	Жоқ, теннис ойнайды.
2	Немереңіз неше жаста?	Ә	Әзірге бойдақпын.
3	Жаңбыр жауды ма?	Б	Бар. Келіңіз, көріңіз.
4	Ол жұзумен айналыса ма?	В	Төртте.
5	Бүгін сейсенбі ме?	Г	Есепшімін.
6	Отбасыңыз бар ма?	Ғ	130 теңге.
7	Мамандығыңыз не?	Д	Жоқ, менікі емес. Ағамдікі.
8	Қызанақ қанша тұрады?	Е	Немерем.
9	Кешкі көйлектеріңіз бар ма?	Ж	Дүйсенбі.
10	Мынау сіздің қызыңыз ба?	З	Иә, күні бойы жауды.

5. Дұрыс нұсқасын таңдаңыз.

1. Мен дүйсенбіде кітапханада/кітапханаға барамын.
2. Анамның ағасы мәшинесі/мәшинесімен келді.
3. Кеше үйге/үйде қонақ келді.
4. Сіздің ұлығыз Америкаға/ Америкада бара ма?
5. Оның кино көргім/көргісі келеді.
6. Бұл – біреу/бірінші автобус.

6. Ережемен танысыңыз.

Сұрау есімдігі

213 - бет

Сен қашан келесің?
Мені қайдан көрдің?
Хатты кімнен алдың?
Қашаннан бері автобусты күтіп отырсың?

7. Тыныс белгілерін қойып, сұраулы сөйлемдерді сол жаққа, хабарлы сөйлемдерді оң жаққа теріп жазыңыз.

Бүгін анам келеді Жауабыңызды қашан айтасыз Асқар – есепші Әлима әнші емес Қайда барасың Компьютерің керемет екен Қандай сұрақ Қай кітап қызық Жемістің бәрі пайдалы Белдемшенің қайсысы әдемі

?

+

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....
5.
.....

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....
5.
.....

8. Берілген сұрау есімдіктерімен сөйлемді толықтырыңыз.

немен	қайда	қайсысы	Неге	қашаннан бері
кім	Қандай	неше	кімге	қай

1. Бүгін сен қайда барасың?
2. Оның жиені қалаға барады?
3. мамандықты таңдайсың?
4. Кітаптарды бересің?
5. Ағаң жылы шахматтан бірінші орынды алды?
6. Мынаның дұрыс?
7. Сен шаңғы тебумен айналысасың?
8. отбасыңызбен бірге тұрмайсыз?
9. Әкеңіз биыл жасқа толады?
10. Бұл мәселемен айналысады?

9. Асты сызылған сөзге сұрақ қойыңыз.

1	Менің пәтерім <u>жақсы</u> .	<i>Сенің пәтерің қандай?</i>	
2	<u>Кешеден бері</u> қар жауып тұр.		?
3	Сіздің мамандығыңыз – <u>есепші</u> .		?
4	Оның әкесі <u>қызыл</u> мәшине алды.		?
5	Менің әпкем <u>ертең</u> келеді.		?

10. Берілген сөздерді мағынасына сәйкес топтастырып жазыңыз.

Жақын дос, бастық, күйеу, әріптес, жолаушы, ата-ана, ауа райы, ескі дос, әйелім, бөлемнің досы, нағашымның құрбысы, заңгер, пәтер, белдемше, мұғалім, немере, сыныптас досыңыз, аспаз, нағашы, гүл.

Отбасы	Достар	Жұмыс	Өзге
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.

11. Сұраққа жауап беріңіз.

Олар бір-біріне кім болып келеді?

12. Мағыналас фразаны табыңыз.

1 Біз бір-бірімізді жақсы түсінеміз.	А Қарым-қатынастың пайда болуы
2 Айша деген қызбен таныстым.	Ә Достықты үзу
3 Көп нәрсеге келіспейтін болдық.	Б Қарым-қатынастың үзілуі
4 Досым көптен бері хат жазбады.	В Жақын достар
5 Балаларыммен жақсы сөйлесемін.	Г Біреуге ұқсау, еліктеу
6 Құрбым сияқты киінемін.	Ғ Отбасылық қарым-қатынас
7 Досыммен күнде телефонмен сөйлесеміз.	Д Тығыз қарым-қатынас

1. Мәтінді оқыңыз.

ШЕГЕНІҢ ІЗІ

Бір мінезі жаман жас жігіт болыпты. Бір күні әкесі оған бір жәшікті беріпті. Жәшіктің іші шегеге толы екен. Жігіт: «Әке, маған мына жәшік пен шеге не үшін керек?» - деп сұрапты. Әкесі: «Достарыңмен әр жанжалдасып немесе ренжісіп қалған кезде мына тақтайға бір шегеден қағып отыр», - депті.

Алғашқы күні жігіт тақтайға 10 шеге қағыпты. Одан кейінгі апталарда жігіт шегенің санын азайта бастапты.

Бір айдан кейін тақтайға мүлде шеге қақпапты. Бұл жайды әкесіне айтыпты. Сонда әкесі жігітке тақтайды көрсетіп: «Ал енді, балам, бүгіннен бастап, достарыңмен татуласқан, олардан ренжіткенің үшін кешірім сұраған әр күнің үшін тақтадан бір шегеден суырып алып таста», - депті.

Біраз күндер өтіпті. Бір күні қараса, тақтайдағы барлық шегені суырып біткен екен. Сонда әкесі баласына тақтайды көрсетіп: «Балам, жарайсың, жарадың, - депті, алайда, мына тақтайға жақсылап қарашы. Шегелерді суырғанда қалып қойған көп тесікті көріп тұрсың ба? Демек, тақта бұрынғыдай таза қалпында, әдемі болып қалмайды деген сөз. Достарыңмен ренжіскенде, бір-біріңді түсінбеген кезде жаман сөздер айтылады. Әрбір айтылған жаман сөз өзінің артына мына шегелер сияқты қара тесік қалдырады. Жолдасың да, сен де өзара кешірдік, енді қайтадан доспыз дегенмен, дәл мына тесіктер секілді көңілде кірбің қалады. Бұл - шындық. Сондықтан дос қадірін біліп, ешкіммен ренжіспейтін, араздаспайтын бол, балам. Өрқашан тату болғаның жақсы», - деген екен әкесі.

Ғибратнама. www.muftyat.kz сайтынан өңделіп алынды.

2. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Ең жақын досыңыздың есімі кім?
2. Онымен қашан таныстыңыз?
3. Досыңызды ренжітіп алған кезіңіз болды ма?
4. Егер ренжіскен кездеріңіз болса, қалай татуластыңыздар?
5. Сіз үшін кешірім сұрау оңай ма?
6. Досыңыздың қандай болғанын қалар едіңіз?

3. Дұрыс/бұрыс жауаптың тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

№		Дұрыс	Дұрыс емес
1	Әңгіме достық, жақсы қарым-қатынас туралы.		✓
2	Мінезі жаман бір қыз болыпты.		
3	Әкесі оған шегеге толы жәшікті беріпті.		
4	Жігіт бірінші күні барлық шегені қағыпты.		
5	Бір айдан кейін мүлде шеге қақпапты.		
6	Әкесі екінші шегеге толы жәшік беріпті.		
7	Әкесі достарыңды сыйла, ренжіспе деп айтыпты.		
8	Әкесі достарыңнан кешірім сұрап, достасқан кезде шегелерді суырып ал депті.		
9	Достарыңмен тату болмағаның дұрыс депті.		
10	Жігіт достарын ренжітпейтінін айтыпты.		

4. Мәтінді оқыңыз. Ақыл-кеңес беріңіз.

Менің атым – Ғалия. Мен сізге анам туралы айтқым келеді. Мен анаммен ренжісіп қалдым. Қатты өкінемін. Анам екеуміз менің таңдаған мамандығым туралы келіспей қалдық. Ол менің таңдауымды ұнатпады. Болашақта жұмыс табу қиын болады деді. Маған басқа мамандықты таңда деді. Екеуміз бір-бірімізбен түсінісе алмадық. Мен не істесем екен? Білмеймін.

ГРАММАТИКА

1. Ережемен танысыңыз.

Бұрынғы өткен шақ

214 - бет

+

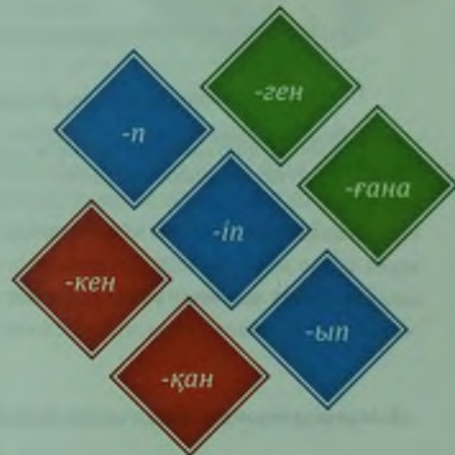
Мен кітапты алғанмын.
Сен қар күрепсің.

-

Ұлым әлі үйленбеген.
Алмас Астанада болмапты.

2. Тиісті қосымшаны қойыңыз.

1. Мен өткен аптада дәрігерге қаралғанмын.
2. Сендер былтыр ол пәтерге бар.....сыңдар.
3. Үсен әйелімен кел.....ті.
4. Оның қызы әлі тұрмыс құрма..... .
5. Әріптесім дүкендерді аралауға кет..... .
6. Алмагүл жақсы ән сал.....ты.
7. Кеңсеге бастықтар келме.....ті.
8. Сен анаңа жағдайды айт..... жоқсың.
9. Сіздердің саяжайларыңыз болма..... .
10. Асқардың Қытайға барғысы келме..... .

3. Сөздерді түрлендіріңіз.

Мен, бару - мен бармаппын барған жоқпын

Сен, айту -

Сіз, жазу -

Ол, танысу -

Біз, тұру -

Сендер, сату -

Сіздер, көру -

Олар, кету -

4. Болымсыз және болымды формада жазыңыз.

-	+
айтқан - <i>айтқан жоқ, айтпаған</i>	араздаспаған - <i>араздасқан</i>
келіпті -	танысқан жоқ -
барған -	ашпапты -
сұраған -	ашпаған -
кетіпті -	шығарған жоқ -
айтыпты -	шығармапты -
жауыпты -	таппапты -
жауған -	тапқан жоқ -
жеген -	алмаған -
жепті -	алмапты -

5. Сұрақтарға жауап беріңіз.

- Сіз Көкшетауға барғансыз ба?
- Жоқ, *бармағанмын.*
- Сіз жаңа қызметкер алғансыз ба?
- Жоқ,
- Ол өткен аптада досымен қалаға кеткен бе?
- Иә,
- Сен әріптесіңе сыйлық сатып алғансың ба?
- Иә,
- Бұл ақпаратты бұрын естігенсің бе?
- Жоқ,
- Біздің жаңа кеңсемізде болғансыз ба?
- Жоқ,
- Досыңыз сізге айтқан ба?
- Жоқ,

Иә, барғанмын.

Жоқ, барған жоқпын.
Жоқ, бармағанмын.

АРТЫҚ БОЛМАС БІЛГЕНІҢ...

1. Оқыңыз.

Таныс болыңыздар!

Танысқанымна қуаныштымын!

Таныс болыңдар, менің досым.

Қарлығай, танысқанымна қуаныштымын!

Апа, таныс болыңыз, менің әріптесім.

2. Кімге айтасыз?

Таныс болыңыз!

Таныс бол!

Таныс болыңдар!

Таныс болыңыздар!

ТЫҢДАЛЫМ

1. Тыңдаңыз. Суретті мәтінге сай нөмірлеңіз.

№ 1

2. Қайталап тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

Сөйлеуші	Ол кім туралы айтты?	Олар бір-бірін қашаннан бері біледі?	Өзара қашан және не үшін ренжісіп қалды?	Олар татуласты ма?	Олардың дос болғандарына қанша болды?
№1					
№2					
№3					

СӨЙЛЕСІМ**1. Жұптық жұмыс. Біреуіңіз – психолог, екіншісіз – емделуші.**

Сіздің ең жақын досыңыздың аты кім?

Менің ең жақын досымның аты – Мадина

- А) Сіз досыңызбен/танысыңызбен/туысқаныңызбен ренжістіңіз бе? Не себеп болды?
 Ә) Сіздің жақын досыңызбен/құрбыңызбен келіспей қалатын кездеріңіз бола ма?
 Б) Сіздің отбасы мүшелеріңіз/достарыңыз жиі ренжісе ме? Егер ренжіссе, әдетте не себеп болады?

2. Енді керісінше рөлмен ауысыңыздар.**ЖАЗЫЛЫМ****1. Суреттерді қолданып, сюжетті мәтін жазыңыз.**

.....

.....

.....

.....

.....

Сын есім. Салыстырмалы шырай

1. 235 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Артық сөзді сызып тастаңыз.

Үлгі: Жақын дос, құрбы, мәшһне, сыныптас досың, досымның танысы.

1. Ғимарат, кеңсе, үй, сәбіз, пәтер.
2. Аспаз, аудармашы, ауа райы, есепші, мұғалім.
3. Көйлек, жейде, белдемше, нағашы, шұлық.
4. Нан, тоқаш, жиен, сүт, ірімшік.
5. Әке, ата, немере, қырық, қыз.
6. Сәбіз, пияз, шаңырақ, қырыққабат, картоп.
7. Дүйсенбі, сенбі, алақай, жексенбі, жұма.

3. Сұрақтарға сай келетін сурет атауын жазыңыз.

Қашан?	Қандай?	Қайда?
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.

4. Берілген сұрақтарға жауап беретін сөздер қатарын жазыңыз.

Қашан?	Қандай?	Қайда?
1)	1)	1)
2)	2)	2)
3)	3)	3)

5. Сөздерді ретімен орналастырып, сөйлем құраңыз.

1. аласың? / дүкеннен / Сен / қашан / кітап / жолдасыңа

.....

2. досыңның / Мынау / сыйлық / күніне / сенің / туған

.....

3. жаңбырды / жақсы / досы / Менің / әкемнің / көреді

.....

4. баласы / Менің / сыныпта / танысымның / оқиды / бірінші

.....

5. Мен / ренжітпеуге / достарымды / тырысамын / туыстарымды

.....

6. құрбысы / екен / Мына / үйде / көпқабатты / сіңлімнің / тұрады

.....

7. істейді / ағасы / аспаз / мейрамханада / Оның / болып / жолдасының

.....

8. Менің / келеді / жағажайға / барғым / әріптестеріммен

.....

9. тенниспен / Сіздің / аптасына / ойнайды / бір рет / досыңыз

.....

10. Сенің / тұра ма? / досың / Қызылорда / жақын / қаласында

.....

ОҚЫЛЫМ

1. Мәтінді оқыңыз.

СЕНІМ КЕРЕК АЛДЫМЕН

Достық адамдардың бір-біріне сенуінен басталады. Сенім артқан сайын, достық та қатая түседі. Ал бір-біріне сенімі жоқ, дегенмен өздерін дос санайтындар да бар. Бірақ ал жалған достық, бірде бар, бірде жоқ. Мен өмірімде көптеген адамдармен дос болып көрдім. Адамдардың мінездерінің түрлі болатынын көрдім. Достарымның барлығы жақсы болған жоқ. Амал дос та, адал дос та кездесті. Бірақ мен мақтан тұта алатындай сенімді дос талтым. Оның бар болғанына қуанамын. Оған сенемін және оның қиын сәттерде қасыман табылатынын білемін. Досыма қиын жағдайда мен де көмектесемін, арқашан бір-бірімізді түсінуге тырысамыз. Досымды мақтан етем!

2. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз мәтін авторымен келісесіз бе? Достық сенімнен басталады деп ойлайсыз ба?
2. Сіздің ойыңызша, «ең жақын дос» деген кім? Ол қандай болуы керек?
3. Адамда неше «ең жақын дос» болуы мүмкін?
4. Жан досқа да айтылмайтын сырдың болуы мүмкін бе?

3. Ұлы адамдардың ұлы пікірлерін оқыңыз. Есте сақтаңыз!

Көңіліңе қарай дос таңда, күшіңе қарай жүк таңда.

Жүсіп Баласағұн

*Қиын күнде қол ұшын берген – нағыз дос,
Жайшылықта достың деген – жай сөз.*

Сайф Сарайи

*Жаман дос – көлеңке: басыңды күн шалса, қашып құтыла алмайсың,
басыңды бұлт алса, іздеп таба алмайсың.*

Абай Құнанбаев

Дос достың кемшілігін кешіре білер.

Жүсіп Баласағұн

4. Сұрақтарға жауап беріңіз. Әріптесіңізбен не досыңызбен сұхбаттасыңыз.

- Ұлылардың пікірлерімен келісесіз бе?
Досты қандай жағдайда кешіруге болады?
Қандай жағдайда ең жақын досты да кешіруге болмайды деп ойлайсыз?

5. Мәтінді оқыңыз.

ӨМІРДІҢ МАҢЫЗЫ

Бірде ұстаз сабақ үстінде шыны құтыны алып, оны ірілеу тастармен толтырады. Сосын студенттерге қарап: «Құты толды ма?» – деп сұрайды. Студенттер: «Иә!» – деп жауап береді. Сонда ғалым құтының үстіне ұсақтау тастарды салып, ірі тастардың арасын майда тастармен толтырады да, тағы да студенттерден: «Құты толды ма?» – деп сұрайды. Студенттер құтының толғанын айтады. Құтыны құммен толтырғанда, ірілеу және ұсақтау тастардың арасындағы барлық қуыстары түгелдей толады.

Ұстаз студенттерге қарап: «Міне, құты енді толды. Мұнда бос орын жоқ. Мен осы құтының сіздердің өмірлеріңізге ұқсас екенін түсінсеңіздер деймін. Ірілеу тастар өмірлеріңіздегі ең маңыздысы: отбасы, достарыңыз, денсаулығыңыз, балаларыңыз. Одан кейін салынған ұсақтау тастар өмірдегі жанама саналатын – жұмыс, үй, автокөлік және тағы басқа заттар. Ал құм – өзіміз айтатын «өмірдің ұсақ-түйектері».

Егер сіздер, алдымен, құтыны құммен толтырсаңыздар, онда ірілеу және ұсақтау тастарға орын қалмас еді. Өмірде де солай. Егер сіз барлық күш-қуатыңызды ұсақ түйектерге жұмсасаңыз, онда ешқашан маңызды заттарға уақыт таба алмайсыз, олар үшін орын қалмайды. Сондықтан өз бақытыңыз үшін маңызды болып саналатын нәрсеге назар аударыңыз. Шын мәнінде құнды болып табылатын нәрселерге қамқор болыңыздар. Өз басымдықтарыңызды белгілеңіздер. Әрі өмірдегі қалған нәрселердің барлығы құм екенін ұмытпаңыздар».

Отбасылық журнал «Отбасым».

6. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Әңгіме сізге ұнады ма?
2. Неге әңгіме «Өмір маңызы» деп аталды деп ойлайсыз?
3. Егер сіз мақала авторы болсаңыз, қалай атар едіңіз?

7. Мақаланы қайта оқып шығыңыз. Артық сөздерді алып тастаңыз.

Сонда ұстаз құтының үстіне ұсақтау кішкентай майда тастарды салып, ірі тастардың арасын жапырақпен, ағаштармен ұсақтау, майда тастармен толтырады да, тағы да студенттерден: «Құты шынымен толды ма?» – деп сұрайды. Студенттер құтының қазір тола емес екендігін айтады. Ғалым құтыны қораптағы құммен сумен отпен толтырғанда, ірілеу және ұсақтау тастардың арасындағы алма, алмұрт барлық қуыстары түгелдей толады.

8. Әріптесіңізбен немесе достарыңызбен, отбасы мүшелерімен пікірлесіңіз.

1. Сіздің пікіріңізше, «өмірдің ұсақ-түйектері» деген не?
2. Сіздің ойыңызша «өмірдің ұсақ-түйектері» адам өмірін өзгерте ала ма?

ГРАММАТИКА

1. Ережемен танысыңыз.

Сын есім. Салыстырмалы шырай

216 - бет

Дариғаның бойы менен ұзындау.
Астана Алматыдан суықтау.
Сенің көйлегің әдемірек.
Біздің мұғаліміміз қаталырақ.

2. Қажетті форманы қойыңыз.

-лау, -леу, -дау, -деу, -тау, -теу, -рақ, -рек, -ырақ, -ірек

Сіздің қызыңыз пысық.....	Мына кілемнің сапасы жақсы.....
Жаңа қызметкер жұмысқа бейім.....	Жаңа үйіміздің асүйі кең.....
Әсет бүгін көңілді..... көрінеді.	Бастықтары қатал..... адам екен.
Салаттың тұзы ащы..... болыпты.	Мына пәтер әдемі..... екен.
Бүгін жұмыстан кеш..... қайтамын.	Дүкен үйден алыс..... жерде екен.

3. Тиісті сөздерді қойыңыз.

ұзын, қаралау, қоңырлау, жұмсақтау, мейірімді, ақкөңіл, бұйралау

1. Майр бойы^{ұзын}.
2. Шашы
3. Көзі
4. Мінезі
Адамдарға үнемі көмектеседі.
5. Ол өте қыз.
6. Мен оның мінезін ұнатамын.

Менің құрбымның аты – Майра.

4. Қарама-қарсы мағынада жазыңыз.

1	Менің шашым қысқалау.	Оның <i>шашы ұзындау</i>
2	Менің бойым ұзынырақ.	Сенің
3	Менің көзім қоңырлау.	Оның
4	Менің мінезім жұмсақтау.	Сіздің
5	Мен мейірімдімін.	Ол
6	Мен жомартпын.	Сен
7	Мен ақкөңілмін.	Сіз
8	Мен баяумын.	Ол

5. Тиісті сөзді қойыңыз.

1. Сенің *досың* жақсы адам /досың, досыңыз/
2. Менің бойым /орташалау, қара/
3. Сіздің балаңыз екен / тартымдылық, жомарт /
4. Біздің анамыз жан /момындау, келбет/
5. Сенің досың адам екен /ашу, ашушаң /
6. Оның хатшысы екен /салмақтырақ, салмақ/

6. Сұрақтарға жауап жазыңыз.

1. Сіздің мінезіңіз қандай?

.....

2. Досыңыздың ше?

.....

3. Сіз қаталсыз ба?

.....

4. Үнемі шындықты айтасыз ба?

.....

5. Досыңызды пысық деп айтуға бола ма?

.....

АРТЫҚ БОЛМАС БЛГЕНІҢ...

1. Оқыңыз.

*Кешіріңіздер, сіздермен танысқым келеді.
Есімім – Мұрат. Қай жақтікі билісіздер?*

*Мен – Күләшпін, ал досым – Айнұр.
Екеуіміз де Қостанайданбыз. Өзіңіз ше?*

*Танысқанымға өте қуаныштымын! Мен
Алматыданмын.*

2. Өз әріптесіңіздің, досыңыздың қай қаладан келгенін сұрап жаттығыңыз.

Қайдан боласыз?

Қайдан боласыз?

Қай жақтікісіз?

Қай жақтікісің?

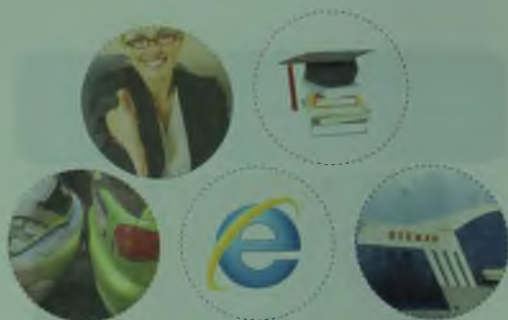
ТЫҢДАЛЫМ

1. Сөйлеушілердің әңгімелері бойынша сұрақтарға жауап беріңіз.

№2

1. Олар достарын қалай тапты?
2. Досын компьютер арқылы кім тапты?
3. Кім өз досын жұмысқа кіргенде тапты?
4. Досын көлік тұрағында тапқан кім?
5. Кім әуежайда досын тапты?
6. Студент болғанда дос тапқан кім?

2. Тыңдаңыз. Сұраққа жауап беріңіз.

	Есімі	
1	Мына жігіттің көп екен.
2	Бір жақсысы, кешірді.
3	Сондай болып көрінді.
4 агенттен тапқанмын.
5 араласып тұрамыз.

3. Сұхбатты тыңдап, бос орынды толтырыңыз.

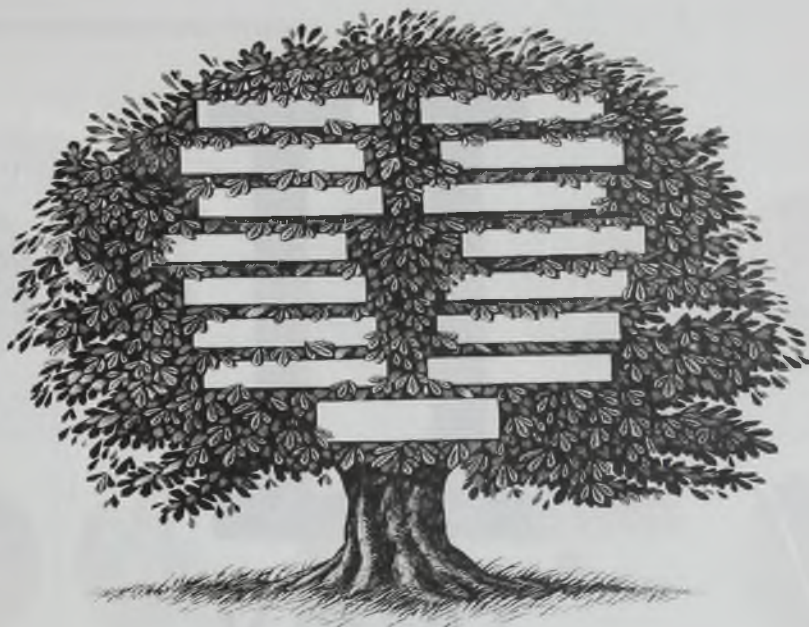

№3

1	Досының аты кім?
2	Бойы қандай?
3	Түрі ше?
4	Мінезі қандай?

СӨЙЛЕСІМ**1. Жұптық жұмыс.**

А. Бос ұяшықтарға дос-құрбыңыздың есімдерін жазып, мінезін бір сөзбен айтыңыз.

Ә. Жақын досыңыз/құрбыңыз туралы сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз неге онымен дос болдыңыз?
2. Неге сіз оны жақсы көресіз?
3. Досыңыздың сіз ұнатпайтын мінезі бар ма?
4. Екеуіңіздің мінездеріңіз ұқсас па?
5. Оның мамандығы қандай? Қайда жұмыс істейді?
6. Бос уақытында немен шұғылданады?

Б. Достық ағашыңызды екінші тіл үйренушіге көрсетіңіз. Ондағы достарыңызбен таныстырып, сипаттап беріңіз.

В. Енді оның достық ағашын қараңыз. Өзара сұрақ қойып, жаттығыңыз.

ЖАЗЫЛЫМ

1. Жақын досыңызбен қарым-қатынасыңыз туралы шағын шығарма жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

.....

II ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Ауыспалы өткен шақ

- Әкеңіз жазылып кетеді. Уайымдамаңыз.
 - Айтқаныңыз келсін! Рақмет, дәрігер.
-

ЕКІНШІ САБАҚ

Септеулік шылаулар

- Кешіріңіз, бірер минут уақытыңызды бөле аласыз ба?
- Айып етпеңіз. Кешігіп барамын.

Дағдылы өткен шақ,
Асырмалы шырай. Ырықсыз етіс

1. 235 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Өткен грамматиканы еске түсіріңіз.

НЕ ІСТЕЙ АЛАСЫЗ?

1	2	3	4	5
				
6	7	8	9	10
				

1. Біз билей аламыз.

2. Сен

3. Сіз

4. Олар

5. Біз

6. Олар

7. Мен

8. Ол

9. Сендер

10. Менің інім

3. Сұрақтарға жауап беріңіз.

СІЗ ҚАНДАЙ АДАМСЫЗ?

1	Сіз ақкөңілсіз бе?	+	<i>Иә, мен ақкөңілмін.</i>
2	Сіз бойдақсыз ба?	+
3	Сіз тез ашуланасыз ба?	+
4	Сіз мақтанасыз ба?	-
5	Сіз пысықсыз ба?	+
6	Сіз тез ренжисіз бе?	-
7	Сіз момынсыз ба?	-
8	Сіз мейірімдісіз бе?	+
9	Сіздің кемшілігіңіз бар ма?	+
10	Сіз қаталсыз ба?	-

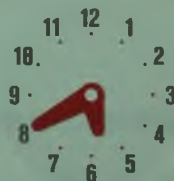
4. Сағат неше болғанын жазыңыз.

*Он бірден бес
минут кетті.*

.....

.....

.....

.....

.....

5. Жауап беріңіз.

Әдетте, газеттен не оқисыз: мақала ма, жаңалық па, жұлдызжорамал ма?

Теледидардан қандай бағдарламаны көресіз?

Қандай телебағдарлама ұнайды? Ерекшелігі не?

Қазақстанның атақты әртістерінен кімді атай аласыз?

Өнер жұлдыздарының өмірлері сізді қызықтыра ма?

6. Жақша ішіндегі сөздерді пайдаланып, сұраққа жауап жазыңыз.

1. Кеше үйде болдыңыз ба?	(қонақ) <u>Жоқ, мен қонақта болдым.</u>
2. Бүгін дүйсенбі ме?	(жұма)
3. Ініңіз қаладан қашан келеді?	(ертең)
4. Мынау кімнің баласы?	(іні)
5. Сенің анаң қайда?	(кеңсе)
6. Оның кім болғысы келеді?	(ұшқыш)
7. Бұл кімнің пәтері?	(сіңлі)
8. Ертең театрға барасың ба?	(жұмыс)

7. Асты сызылған сөзге сұрақ қойыңыз.

1	<u>Бұл кім?</u>	Бұл – <u>әпкем</u> .
2	Әжем <u>жұмада</u> бауырсақ пісіреді.
3	<u>Оның</u> жұлдыз болғысы келеді.
4	Сіздің қызыңыз <u>жүзумен</u> айналысады.
5	<u>Кенжемізді</u> жақсы көреміз.
6	<u>Оның ағасында</u> жаңа пәтер бар.
7	Бұл – <u>ұзақ</u> әңгіме.
8	Мен <u>үшінші</u> қабатта тұрамын.

8. Ережемен танысыңыз.

Сын есім. Асырмалы шырай

217 - бет

Мына көйлек *өте* әдемі екен.
 Сенің әкең *аса* қатал кісі ғой.
 Асқар *нағыз* сараңның өзі.
 Сенің мәшинең *тым* қымбат.

9. Үлгі бойынша сын есімдерді өзгертіңіз.

САЛЫСТЫРМАЛЫ ШЫРАЙ

1. *қызығырақ*

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

Қызық бағдарлама
Көңілсіз әуен

Жағымды
ақпарат
Жақсы жаңалық

Жаңа бағдарлама
Танымал әнші

Көңілді кино
Атақты әртіс

Ұзақ фильм
Төменгі қабат

АСЫРМАЛЫ ШЫРАЙ

1. *өте қызық*

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

10. Өзгертіңіз.

№	Жай шырай	Салыстырмалы шырай	Асырмалы шырай	Күшейтпелі шырай
1	қызыл	қызылырақ қызылдау	тым қызыл	қып-қызыл
2	үлкен
3	кіші
4	жаман
5	жақсы
6	сары
7	ұзын
8	қатты
9	жұмсақ
10	ақ

11. Ережемен танысыңыз.

Ырықсыз етіс

217 - бет

Мәшине бәссаудада сатылды.
Бүгін тегін оқулықтар таратылды.
Маңызды мәселелер қаралды.

12. Тиісті форманы қойыңыз.

-ыл, -іл, -л

-ың,-ін, -н

1	тексер.....ді	6	ал.....ды
2	қара.....ды	7	көр.....ді
3	сат.....ды	8	жасал.....ды
4	іш.....ді	9	сал.....ды
5	боя.....ды	10	бөл.....ді

13. Тиісті сөздерді қойыңыз

1. Менің киімдерім қымбат сауда орнынан / алынған, алыну/
2. Сенің киімің немен ? / жуған, жуылған /
3. Мына бөлме жақсы / тазалану, тазаланған /
4. Алма екіге / бөлінген, жөнделген /
5. Сенің үйің жақсы / салынуған, салынған /
6. Оқушылар тапсырманы өте жақсы / түсінген, түсін/
7. Бұл тон барлық адамға / көрсетілді, көрсету /

14. Сұрақты жауабымен сәйкестендіріңіз.

1	Алма сатып алынды ма?	A	Қазір айтылады.
2	Сурет салынды ма?	Ә	Иә, апа, жуылды.
3	Жаңалықтар айтылды ма?	Б	Иә, қазір жаздым.
4	Ағаңның шалбары тазаланды ма?	В	Дүйсенбіде көрсетіледі.
5	Жемістер жуылды ма, Айнұр?	Г	Кеше сатып алынған.
6	Сенің үй тапсырмаң тексерілген бе?	Ғ	Мұғалімім әке-шешеме телефонмен айтты.
7	Сіздің ата-анаңызға айтылды ма?	Д	Бөлім басшысы бөлінді деді.
8	Қаражат жеткілікті бөлінді ме?	Е	Ертең әпкем салады.
9	Тапсырма жазылған ба?	Ж	Жоқ, әкем тексеріп берем деді.
10	Бұл фильм теледидардан көрсетілген бе?	З	Қазір жуып беремін.

15. Үлгі бойынша сөйлемдерді өзгертіңіз.

1	Достар тілек айтты.	<i>Тілек айтылды.</i>
2	Кадрлар бөлімі есеп тапырды.
3	Қайрат айтыскер ақыннан сұхбат алды.
4	Кешкі жаңалықтарды көрсетті.
5	Жетекші тапсырма берді.

ОҚЫЛЫМ**1. Төменде берілген атаулардың қайсысы**

- А. әлем үшін
 Ә. сіз үшін
 Б. сіздің еліңіз үшін маңызды деп ойлайсыз?

**ТЕЛЕДИДАР ГАЗЕТ-ЖУРНАЛ ИНТЕРНЕТ
 РАДИО БЕЙНЕЖАЗБА**

1. *Әлем үшін теледидар маңызды, себебі жаңалықтарды көрсетеді*
 2.
 3.
 4.

2. Курстасыңызбен /досыңызбен сұрақ-жауап ойнаңыз.

1	Әлемдегі ең танымал теледидар бағдарламасы?
2	Фильмдерді ең көп шығаратын қай мемлекет?
3	Ақпарат іздеудің танымал жолы / әдісі?
4	Ең танымал кинофильм?
5	Ең танымал танымдық бағдарлама?
6	Теледидарды қай мемлекетте ең көп көреді деп ойлайсыз?
7	Қай газет ең көп сатылады?

3. Сіз газеттегі жаңалықтарға сенесіз бе?

Иә,

Жоқ,

4. Мәтінді оқыңыз.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ

«Бұқаралық ақпарат құралдары – ақпараттар, танымдық мәліметтер және бос сөздер жиынтығы», - дейді заңгер Д. Яндел.

Сіз Д. Янделдің пікірімен келісесіз бе? Қазір көпшілігіміз теледидардан немесе газет-журналдардан көрген бейнелер мен мәліметтерге тәуелдіміз. Ол ақпараттардың кейбіреуі «керемет жаңалық» та, ал кейбіреуі «жай бос сөз». Біз сізге «бірінші» және «ең жақсы» бұқаралық ақпарат құралдары туралы мәлімет береміз.

№1 теледидар бағдарламасы: Үлкен аға «Big brother» телешоуы. Бұл телешоу ең бірінші Голландияда 1999 жылы көрсетілген. Содан кейін әлемнің 20-ға жуық мемлекетінде көрсетіле бастаған.

№2 кинофильм өндірісі: Үндістан кино-студиясы (лақап аты «Болливуд»). Бір жылда бұл мемлекетте 1000-нан аса фильм түсіріледі.

№3 ақпарат іздеудің жолы / әдісі: Google. Күн сайын Google арқылы 182 тілде 250 миллионнан астам адам ақпарат іздеп табады екен.

№4 Әлемге танымал фильм «Азамат Кэйн» (Citizen Kane). Фильмнің режиссері – Орсон Уэллес. Фильм 1941 жылы түсірілген. Газет баспасының иесі туралы фильм.

№5 Әлемге танымал танымдық бағдарлама «Кімнің миллионер болғысы келеді?». Бұл бағдарлама алғаш рет Ұлыбританияда 1998 жылы көрсетілген. Қазір әлемнің барлық елдерінде қолданылады.

№6 Теледидарды ең көп көретін мемлекет – Америка Құрама Штаттары. Мұнда 1000 адамға 805 теледидардан тиеді. Жасы алпыс бестен асқан адамдар тоғыз жыл өмірін теледидар көрумен өткізеді екен.

№7 Ең көп сатылатын газет – Yomiuri Shimbun. Бұл газеттің Жапонияда бір күнде миллион данасы сатылады.

www.class-time.kz сайтынан

5. Мәтінді қайта оқыңыз. Дұрыс/бұрыс жауаптың тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

		Дұрыс	Дұрыс емес
1	Мәтін бұқаралық ақпарат құралдары туралы.	✓	
2	Голландия халқы «Үлкен аға «Big brother» телешоуын жақсы көрмейді.		
3	Google – мультфильмдер сайты.		
4	Орсон Уэллес – газет баспасының иесі.		
5	«Кімнің миллионер болғысы келеді?» бағдарламасы – ең танымал бағдарлама.		
6	Американдықтар басқа елдермен салыстырғанда теледидарды көп көреді.		
7	Ең бірінші теледидар өте керемет болған.		
8	Yomiuri Shimbun – күнделікті газет.		

6. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1	Теледидар көресіз бе?
2	Кино көресіз бе әлде бағдарламалар көресіз бе?
3	Қандай кино көруді ұнатасыз?
4	Қандай бағдарламалар көргіңіз келеді?
5	Қазақстандық телеарналарды көресіз бе?
6	Сізге отандық қай телеарна ұнайды? Қандай ерекшелігі бар?
7	Сіз газет оқисыз ба? Қандай газет оқисыз?

7. Мәтінді қайта оқыңыз. Ырықсыз етіс формасындағы етістіктер мен асырмалы шырай формасындағы сөздерді теріп жазыңыз.

Ырықсыз етіс	Асырмалы шырай
ең жақсы,	сатылды,

1. Ережемен танысыңыз.

Дағдылы өткен шақ

218 - бет

+

Мен кітапты алатынмын.
Сен телехикая көретінсің.

-

Біз театрға бармайтынбыз.
Асқар жаңалықтарды көрмейтін.

2. Тиісті қосымшаны қойыңыз.

1. Мен сенбіде кеңсеге бар атын мын.
2. Сендер былтыр көлге бар.....сыңдар.
3. Ұлжан күйеуімен қонаққа кел..... .
4. Оның қыздары апельсин жеме..... .
5. Екеуміз көп әзілдес.....біз.
6. Раушан жақсы ән сал..... .
7. Кеңсеге тілшілер көп келме..... .
8. Сен бұл жаңалықты айтпа.....сың.
9. Сіз телебағдарлама жүргізушісі бол..... .
10. Әнуардың Қытайға барғысы кел..... .

3. Етістіктерді болымды, болымыз түрде жазыңыз.

1. Мен бару - мен баратынымын бармайтынымын
2. Сен айту -
3. Сіз жазу -
4. Ол танысу -
6. Біз тұру -
7. Сендер сату -
8. Сіздер көру -
9. Олар кету -

4. Болымсыз және болымды түрде жазыңыз.

+	-
айт – <i>айтпайтын</i>	көрсетпеген – <i>көрсететін</i>
кел –	таныспаған –
бар –	ашпаған –
сұра –	сұрамаған –
кет –	шығармаған –
күл –	бермеген –

5. Үлгі бойынша сөйлемді түрлендіріңіз.

*мен баратын едім сен көрмейтін едің
сіз айтпайтын едіңіз ол сенетін еді*

Мен осы телесериалды күнде көремін.

Мен осы телесериалды күнде көретін едім.

Мен осы телесериалды күнде көрмейтін едім.

1. Менің әпкем үнемі жүзу үйірмесінен қалмайды.

.....
.....

2. Сіздің қызыңыз жиі газет оқиды.

.....
.....

3. Оның ағасы тілші болып жұмыс істейтін.

.....
.....

4. Сен бұрын кинотеатрға көп баратын едің.

.....
.....

1. Оқыңыз.

Әкеңіз жазылып кетеді.
Уайымдалмаңыз.

Айтқаныңыз келсін!
Рақмет, дәрігер.

Жалың болсын!
Жақсы баға ал!

Айтқандарың келсін!

Аға, қармағыңыз қатсын!
Көп білім ұстаңыз.

Айтқаның келсін,
құлыным.

2. Кімге айтасыз?

Айтқандарың келсін!
.....

Айтқандарың келсін!
.....

Айтқандарың келсін!
.....

ТЫҢДАЛЫМ

1. Тыңдаңыз. Сұхбат не туралы? Дұрыс жауаптың тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

№4

1	Журналистердің ақшасы туралы	
2	Журналистер жазатын ақпарат, мәліметтер туралы	
3	Газет-журналдар түрі туралы	

2. Тыңдаңыз. Айтылу ретімен нөмірлеңіз.

№5

Ә	Адамдардың жеке өмірі туралы жазу	
А	Баспасөз құралдарын керек ететін жұлдыздар	
Б	Тек атақты адамдар, жұлдыздар туралы жазатын газет-журналдар	

3. Тыңдаңыз. Әр тақырып бойынша 2 сөйлем жазыңыз.

А. Адамдардың жеке өмірі туралы :

1.
2.

Ә. Баспасөз құралдарын керек ететін жұлдыздар:

1.
2.

Б. Тек атақты адамдар, жұлдыздар туралы жазатын газет-журналдар:

1.
2.

1. Топтық жұмыс. Берілген сөздерді пайдаланып, өзара журналист және сұхбат беруші рөлін ойнаңыздар. 1-сұхбатты әнші Роза Рымбаевадан, 2-сұхбатты тележүргізуші Айгүл Мүкейден алыңыз.

ЖАЗЫЛЫМ

1. Олар туралы не білесіз?

1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

Мезгіл үстеуі (-ғы, -гі, -қы, -кі жұрнақтары)
Септеулік шылаулар. Есімшенің заттануы

1. 235 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Синонимдерін табыңыз.

1	ат	A	жолдас
2	маңызды	Ә	кісі
3	бағдарлама	Б	кұрбы
4	атақты	В	шыдамды
5	дос	Г	есім
6	таныс	Ғ	телехабар
7	сабырлы	Д	белгілі
8	адам	Е	қажетті

3. Сұрақтарды жауабымен сәйкестендіріңіз.

1	Өзің туралы қазақша айта аласың ба?	A	Жазамын, бірақ қысқа.
2	Қандай газет-журналдарды оқи аласың?	Ә	Оқи аламын, бірақ кейбір сөздерін түсіне алмаймын.
3	Интернеттен қажет ақпараттарды іздей аласыз ба?	Б	Шағын мақалалар жазатын газеттерді оқи аламын.
4	Қандай жаңалықтарды тыңдағанда түсіне аласың?	В	Иә, айта аламын.
5	Қазақ тіліндегі жаңалықтарды оқи аласың ба?	Г	Жоқ, іздей алмаймын.
6	Қазақша хат жаза аласың ба?	Ғ	Қызықты оқиғалар туралы жаңалықтарды тез түсінемін.
7	сабырлы	Д	белгілі
8	адам	Е	қажетті

4. Апта күндерін қысқартылған түрімен сәйкестендіріңіз.

1	дүйсенбі	CP
2	сейсенбі	ЖМ
3	сәрсенбі	СН
4	бейсенбі	ЖС
5	жұма	БС
6	сенбі	СС
7	жексенбі	ДС

5. Мына жағдайларда сіз не айтаыз?

Мен жаңа телефон сатып алдым!

.....

.....

.....

.....

Мен бүгін Астанаға кетемін.

.....

.....

.....

.....

6. Сұрақтарды жауабымен сәйкестендіріңіз.

1	Бүгін кетесің бе?	А	Ақпан.
2	Сіз бұл жаңалықты кімнен естідіңіз?	Ә	Таңғы 7-де.
3	Ертең жексенбі ме?	Б	Әріптестерімнен.
4	Сіз таңертең сағат нешеде тұрасыз?	В	Үйге қайтамын.
5	Қазір қай ай?	Г	Жоқ, бүрсігүні.
6	Сіз сағат нешеде ұйықтауға жатасыз?	Ғ	Жоқ, демалыс.
7	Ертең жұмыс күні ме?	Д	Сәрсенбіде.
8	Сіз аптаның қай күні жұмысқа шығасыз?	Е	Түнгі 11-де.
9	Сіз жұмыстан кейін не істейсіз?	Ж	Жоқ, дүйсенбі.

7. Ережемен танысыңыз.

Мезгіл үстеуі

219 - бет

Бұл бағдарлама *ертең* басталады.

Кеше қызық кино болды.

Ол *таңертең* газет оқиды.

Кешке маңызды жаңалықтар айтылады.

8. Тиісті сөзді қойыңыз.

1. Қазір кеңсе жабық, *таңертең* келіңіз. /таңертең/қазір/
2. Мен әкеме телефон соға алдым. /кеше/ ертең/
3. Журнал баспасының мекенжайын кейін аласыз. /түстен/түннен/
4. Бұл жайлы ақпаратты теледидардан көре аласыз. /ертең/кеше/
5. Қызықты мәліметті интернеттен алтыға дейін көре аласыз. /кешкі/түскі/
6. Мен жұмысқа таңғы тоғызда барамын. /ертең/түскі/

9. Ережемен танысыңыз.

Мезгіл үстеуі + -ғы, -гі, -қы, -кі жұрнақтары

219 - бет

Ол ертеңгі пойызбен келеді.
Кешкі бағдарламаны Сәуле жүргізеді.

10. Теледидардан берілетін жаңалықтар уақытын көрсетіңіз.

Таңғы жаңалықтар.

Түскі жаңалықтар.

Кешкі жаңалықтар.

Түнгі жаңалықтар.

11. Сөйлемдерді қалпына келтіріңіз.

Таңғы жаңалықтар	түсте болады	кешке болады
Кешкі бағдарламалар	түстен кейін болады	түнде болады
Түнгі жаңалықтар	таңертең болады.	Түстен кейінгі хабарлар

1. Таңғы жаңалықтар таңертең болады.

2.

3.

4.

5.

12. Ал сізге қай кездегі хабарлар ұнайды? Не үшін? Өзара пікір алысыңыз.

1. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз теледидар көресіз бе?
2. Қандай бағдарламаларды қарайсыз?
3. Тикелей эфирге қатысып көрдіңіз бе?
4. Телебағдарлама жүргізушісі болғыңыз келе ме?
5. Егер ұсыныс жасаса, қандай бағдарлама жүргізушісі болар едіңіз?

2. Оқыңыз. Сіз сөйлеушімен келісесіз бе? 3 сөйлем жазыңыз.

Теледидар қазір барлық үйде бар. Менің үйімдегі үш бөлмеде үш теледидар тұр. Отбасы мүшелері бағдарлама немесе кино көретін болса, қалаған теледидарынан көреді. Бірақ кіші балама теледидарды көп көрсетпеймін. Пайдасы жоқ деп ойлаймын. Көзі ауыратын болады. Мүмкін, бір үйде үш теледидардың болғаны дұрыс емес шығар, ә? Сіз қалай ойлайсыз?

1.
2.
3.

3. Сауалнаманы толтырыңыз.

**Кімнің миллионер болғысы келеді? Телешоу!
Сіздің пікіріңіз біз үшін өте маңызды.**

Аты-жөніңіз:.....
Туған жылыңыз, күніңіз, айыңыз:
Қызметіңіз:
«Кім миллионер болғысы келеді?» телешоуын көресіз бе?
.....

Телешоу сіз үшін қызық па?
Қандай кемшілігі бар деп ойлайсыз?
Сіздің ұсынысыңыз:
.....

Күні: айы: жылы:

Сауалнамаға қатысқаныңыз үшін рақмет!

4. Мәтінді оқыңыз.

КІМНІҢ МИЛЛИОНЕР БОЛҒЫСЫ КЕЛЕДІ?

Ұлыбританияда бұл ойын 1998 жылдың қыркүйек айында теледидардан бірінші рет көрсетілген. Қазір әлемнің барлық мемлекеттерінде бұл бағдарлама жүргізіледі.

Ұлыбританияда заңды түрде бұрын төрт адам осы ойын жеңімпазы болған. Жеті адам 500 000 фунт стерлинг ұтып алған. Ал тағы жеті адам құр қол кеткен.

2001 жылдың 10 қыркүйегінде кешке Чарльз Инграм жолы болған әрі ақылды адамдардың біріне айналған. Алайда ойын аяқталғаннан кейін, сол түнде ол неге қуанбады? Киім ауыстыру бөлмесіне келіп, неге әйелімен ұрсысты? Неге ол ертеңіне жеңісін тойламады? Себебі олар барлық адамды алдады. Ертең өтірігі әйгілі болады деп қатты қорықты.

19 айдан кейін шындық белгілі болды. Заң орындары оны ұстап алды. Инграм қатысқан ойында біреудің жиі жөтеліп отырғаны белгілі болған. Бейнежазбаны қарап отырғандар осыны байқаған. Жөтелген осы жанұяның досы, колледж мұғалімі Тиквен Уитток екен. Ол ойын кезінде бағдарлама жүргізушісі дұрыс жауапты оқыған кезде жөтеліп, белгі беріп отырған. Инграм «мен ешкімді алдаған жоқпын» дейді. Алайда бейнежазбаны тексерушілер алдаудың болғаны анық дейді. Инграм бір рет досы жөтелгеннен кейін өз жауабын өзгерткен. Уиттоктың дәрігері оның аллергиясы бар, сондықтан жөтелді дейді. Алайда осы ойынды көрген 15.1 миллион көрермен басқа пікірде.

Чарльз, оның әйелі және досы Уитток алдағандары үшін 40 000 фунт стерлинг айыппұл төледі.

Wikipedia. Charles Ingram

5. Сұраққа жауап беріңіз.

Теледидарда тікелей эфирде көрермендерді және тележүргізушіні алдауға болады деп ойлайсыз ба? Неге олай ойлайтыныңызды түсіндіріңіз.

Иә	Жоқ
.....
.....
.....
.....
.....

1. Ережемен танысыңыз.

219 - бет

Септеулік шылаулар

Ана *туралы* ән айтады.

Отбасыңнан бұрын өзің *жайлы* айтқың келе ме?

Әншілердің жеке өмірі *жайында* айтпаймын.

Достық *үшін* не істей аласыз?

2. Қажетті форманы қойыңыз.

туралы, үшін, бұрын, сияқты, арқылы, дейін, кейін, қарай

1. Біз *үшін* сапа маңызды.

2. Спорт жаңалықтарын кім айтады?

3. Осы бағдарламадан не болады?

4. Хабарымыз адамдарға мейірімді болыңыздар дегіміз келеді.

5. Күзге күн суыта бастайды.

6. Жаңалықтардан телесериал көремін.

7. «Балапан» балаларға арналған телеарналар көп болуы керек.

8. Үйге әлі 3-4 аялдама бар.

3. Берілген сөздерді қолданып, күніңіздің қалай өтетінін жазыңыз.

туралы, үшін, бұрын, сияқты, арқылы, дейін, кейін, қарай

Мен таңғы жетіде ұйқыдан тұрамын. 07.30-ға дейін жаттығу жасаймын.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Ережемен танысыңыз.

Есімшенің заттануы

220 - бет

Келген – Үсен.

Әсемнің *айтатыны* осы.

Кететіндерге жолың болсын дейміз.

Киім *сататындар* қазір келеді.

5. Етістікті түрлендіріңіз.

1	Айту	<i>айтқан</i>	<i>айтатын</i>	<i>айтты</i>
2	Білу
3	Көру
4	Қарау
5	Сұрау
6	Жүзу
7	Ойнау
8	Жауу

6. Сұраққа жауап беріңіз. Асты сызылған сөзді өзгертіңіз.

- Үйге кім <u>келді</u> ?	- Телешоуға кім <u>қатысады</u> ?
- <u>Келген</u> <i>сенін әжең</i>	-
- Кітапқа кім <u>жазды</u> ?	- Сұхбатты кім <u>алады</u> ?
-	-
- Радионы кім <u>тыңдады</u> ?	- Ақпаратты кім <u>береді</u> ?
-	-
- Бағдарламаны кім <u>көрді</u> ?	- Эфирге кім <u>шығады</u> ?
-	-
- Қай телесериал <u>басталды</u> ?	- Тілшімен кім <u>сөйлеседі</u> ?
-	-
- Жаңалықтарды кім <u>жүргізді</u> ?	- Телеарнаға кім <u>барады</u> ?
-	-

7. Болымсыз түрде жазыңыз.

1	Алған - алмаған	1	Алатын - алмайтын
2	Жүрген -	2	Жүзетін -
3	Көрген -	3	Айналысатын -
4	Аяқталған -	4	Тұратын -
5	Өскен -	5	Өсетін -
6	Боялған -	6	Қызықтыратын -
7	Айтқан -	7	Көретін -
8	Шығарған -	8	Жүгіретін -
9	Қоршалған -	9	Тазалайтын -
10	Тыңдаған -	10	Жуатын -

8. Берілген сөздермен сөйлемді ақтаңыз.

*бардым келген көрсетіледі болған аталған
берген кездестіргенмін орналасқан*

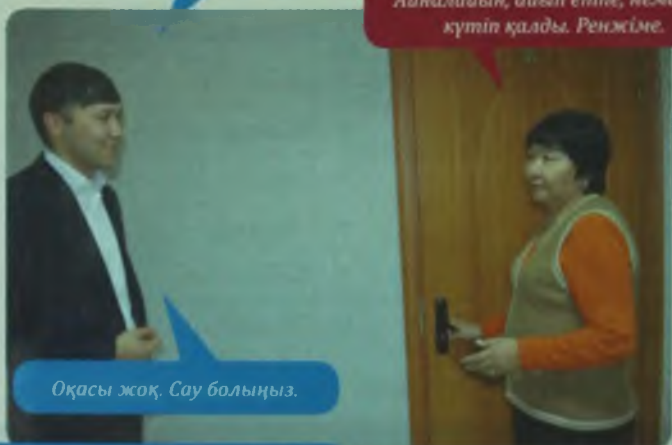
1. Бүгін Д.Қонаевтың мұражайына
2. Жұма күні менің нағашыларым
3. Қаңтар айында теледидардан жақсы бағдарламалар
4. Қызылорда қаласы еліміздің бұрын астанасы
5. Астана қаласы бұрын Целиноград деп
6. Қазақша кітаптарды маған досым
7. Сіздің ұлыңызды қалада
8. Қазір дүкен сол көшенің оң жағында

1. Оқыңыз.

Кешіріңіз, апай, сізге сұрақ қойсам бола ма?

Айналайын, айып етпе, немерем күтіп қалды. Ренжіме.

Оқасы жоқ. Сау болыңыз.

Кешіріңіз, бірер минут уақытыңызды бөле аласыз ба?

Айып етпеңіз. Кешігіп барамын.

Оқасы жоқ. Жалыңыздан қалмаңыз.

2. Әріптесіңізбен, досыңызбен сөйлесіп жаттығыңыз.

Айып етпеңіз.

Айып етпе.

Сұрауға бола ма?

Уақытыңыз бар ма?

1. Тыңдаңыз. Төмендегі сөздерді айтқан адамның мамандығын жазыңыз. №6

1. Техникалық қиындықтар	<i>продюсер</i>
2. Қиын жаңалықтарды оқу	
3. Микрофонды өшіруді ұмытып кету	
4. Жиһаздардың кедергі келтіруі	
5. Адамдар қатты толқып кетеді	
6. Жер-су атауларын айту қиын болады	
7. Адамдар өз сөздерін ұмытып қалады	

2. Сөйлеушілерді қайта тыңдап, бос орынды толтырыңыз.

Сөйлеуші №	
№1	Кейде адамдар ұмытып кетеді.
№2	Кейде мен оқимын.
№3	Немесе кейде адамдар қатты
№4	Ең жаман нәрсе – сен қалуың.

СӨЙЛЕСІМ

1. Топтық жұмыс. Үш топқа бөлініңіздер.

Берілген мақала атауларынан газетіңіздің бірінші бетінде тұратын 3 мақала таңдаңыз.

Қоғамдық көліктегі жол ақысы қымбаттайды.	Абайлаңыз, жаз өте ыстық болады.
Қала көшелеріне аттылы сақшылар керек пе?	Дәрігерлер жаңа дәрі ойлап шығарды!
Қазақша ойыншықтар шығарыла бастады.	Археологтар ескі қаланың орнын тапты.

2. Таңдап алған мақала атаулары бойынша пікірлесіңіздер.

- А) Сіз қалай ойлайсыз: дұрыс таңдау жасадыңыз ба?
- Ә) Білмеймін, сенімді емеспін.....
- Б) Менің ойымша, басқалары дұрыс сияқты.....

1. Төменде берілген мақала үзіндісін оқыңыз. Мақаланы аяқтаңыз. Мақала атауын қойыңыз. Өзге курстастарыңыздың мақалаларын оқыңыз. Талдаңыз. Кімдікі ең жақсы жазылған?

Алматы қаласының көшелерінде мынадай жарнамалар ілінетін болады. Адамдардан өтіну, оларға бұйыру арқылы да жол ережесін сақтауға көндіру мүмкін емес екеніне көздері жеткен жарнама мамандары осындай **өткір сөздер мен әзілді** қолдануды жөн көрді.

.....

.....

.....

.....

.....

III

ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Мақсатты келер шақ

- Әпке, біз жаңа пәтер алдық!
- Қоныстарың құтты болсын!

ЕКІНШІ САБАҚ

Болымсыздық есімдігі

- Ресми құттықтау
- Бейресми құттықтау

Тұйық етістік + қажеттілік модальдігі.
Көмекші есімдер. Мақсатты келер шақ

1. 236 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Төмендегі сұрақтарға сәйкес сөздерді бағанға бөліп жазыңыз.

кеше, баратын, ғимаратта, ақ, мың, көретін, кеңседе, кешке, мұражайда, бір мың бес жүз, мешітте, жұмада, жиырма, күлді, түстен кейін, момын, бүрсігүні, қызыл, жетпіс жеті, ащы, тыңдаған, пәтерде, жомарт, жүз отыз, сөйледі, қышқыл.

қандай? неше? қайда? қашан? не істеді?

1. ақ	1. мың	1. кеңседе	1. жұмада	1. баратын
2.	2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.	5.

3. Оқыңыз. Жауабын айтыңыз.

Сәулеге анасы мың теңге берді. Ол базардан жеміс, көкөніс алады. Сәбіздің келісі жүз теңгеден, ал қызанақ жүз жетпіс теңгеден екен. Ол екі келі сәбіз, бір келі қызанақ алды. Жемістен алма және өрік алды. Жүз елу теңгеге 1 келі алма, екі жүз теңгеден екі келі өрік алды. Сәуледе ақша қалды ма? Егер қалса, қанша қалды?

200 100
1000
170 150

Сіздің жауабыңыз:

4. Сөйлемдердің мағынасына қарай тиісті етістіктерді қойып жазыңыз. Етістіктер екінші рет қайталанбауы тиіс.

*жіберу сатып алу оқу көру келу бару
сырғанау тыңдау билеу кету пісіру*

Үлгі: Мен күнде кешке теледидар көремін.

1. Менің досым көп кітап
2. Оның анасы тамақты жақсы
3. Әкем бос уақытында ән
4. Аружан, досыңмен бірге біздің үйге
5. Жазда балалар шанамен
6. Нағашымның қызы Америкаға
7. Сіз қазір дәріханаға
8. Журнал тілшісі көп қателік
9. Дариға кешегі биді қайта
10. Асылжанның ағасы күнде кешке газет

5. Ережемен танысыңыз.

Көмекші есімдер

221 - бет

Үйдің *жанында* үлкен көл бар.
Қаланың *сыртында* үлкен бақ бар.
Екі аялдаманың *арасы* алшақтау.

6. Қажетті қосымшаны жалғаңыз: *-ында, -інде, -нда, -нде*

1. Үйдің маң <i>ында</i>	5. Ағамның жаны.....
2. Мәшиненің іш.....	6. Кітаптың арасы.....
3. Екі бөлменің ортасы.....	7. Қабырғаның түс.....
4. Емхананың қасы.....	8. Үстелдің үст.....

9. Ережемен танысыңыз.

Қажеттілік модальдігі

221 - бет

... керек/қажет ... + м (ң/...) қажет/керек

Қалаға бару *керек*. Тауға шығу *+ымыз керек*.

Спортпен айналысу *қажет*. Футбол ойнау *+ларың қажет*.

10. Көптік формада беріңіз.

менің → біздің сенің → сендердің
сіздің → сіздердің оның → олардың

1	Ертең қалаға баруым керек.	<i>Біздің ертең қалаға баруымыз керек.</i>
2	Менің дәрігерге көрінуім керек.
3	Атам денсаулығын күтуі қажет.
4	Сіздің таза ауаға шығып тұруыңыз қажет.
5	Оның үйге келуі керек.

11. Сұрақтарға жауап беріңіз. Жауабыңызды ✓ белгісімен белгілеңіз.

Сіз үшін «үй» деген сөз неі білдіреді?

Үйіңізді есіңізге түсіргенде, бірінші ойыңызға не келеді?

		Дұрыс	Дұрыс емес
1	сүйікті бөлмеңіз	✓	
2	жағымды иістер		
3	белгілі бір көріністер		
4	ерекше нысандар		
5	сіздің естеліктеріңіз		
6	жақын адамдарыңыз		
7	көршілеріңіз		
8	жиһаздар		

12. Кесте бойынша өзара сөйлесіңіздер.

Үй	Көршілеріңіз / орналасқан жері	Өмір салты
<p><i>Мен</i></p> <p>жеке үйде көп қабатты пәтерде коттеджде</p> <p><i>тұрамын.</i></p>	<p><i>Менің үйім</i></p> <p>қала сыртында қала маңында жеке аулада қала орталығында</p> <p><i>орналасқан.</i></p>	<p><i>Мен</i></p> <p>қала сыртында қалада ауылда</p> <p><i>тұруды ұнатамын.</i></p>
<p><i>Онда</i></p> <p>тарихи ескерткіштер тамаша көрініс қақпа биік төбе ағаш еден баспалдақ ұра</p> <p><i>бар.</i></p>	<p><i>Үйдің қасында</i></p> <p>дүкендер мейрамхана кинотеатр театр саябақ ойын алаңы</p> <p><i>бар.</i></p>	<p><i>Менің өмір сүру салтым</i></p> <p>өте тыныш зеріктіретін жалықтыратын денсаулыққа пайдалы денсаулыққа зиянды қызыққа толы</p> <p><i>сияқты.</i></p>
<p><i>Бұл үй</i></p> <p>жаңаша кең тар</p> <p><i>бұрын салынған.</i></p>	<p><i>Бұл</i></p> <p>өте тыныш шулы ауасы таза</p> <p><i>жер.</i></p>	<p><i>Мен</i></p> <p>үйде отырғанды кітап оқығанды спортпен айналысқанды</p> <p><i>ұнатамын.</i></p>

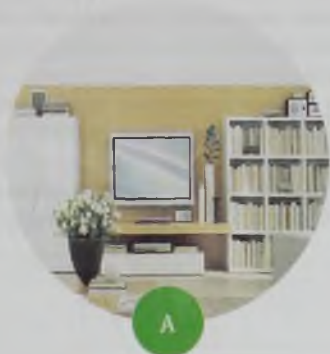
13. Суреттегі үйлерді сипаттаңыз. Алдыңғы сөздерді қолданыңыз.

- А)
- Ә)
- Б)

1. Төмендегі суреттерге қараңыз. Сұраққа жауап беріңіз.

Суреттегі үйлер, бөлмелер бір-біріне ұқсай ма? Айырмашылықтар болса, атаңыз.

А

Б

ә

В

2. Жылжымайтын мүлік агенттігінің жарнамасын оқыңыз. Жоғарыдағы суреттерден мәтінге сәйкес үйді табыңыз.

Үй қала сыртында орналасқан. Екі қабатты. Кең ауласы, шағын бақшасы бар. Қала орталығына автобуспен бір сағатта жетесіз. Аялдама 10 минуттық жерде. Үйде төрт жатын бөлме, әр бөлмеде жуынатын бөлме бар. Асүй, балалар бөлмесі, шағын жұмыс бөлмесі бар. Үй үш жыл бұрын салынған. Таза, көршілер өте тыныш. Кешке таза ауада аулада қыдыруға болады. Мейрамхана, шағын кафе, дүкендер үйден алыс емес.

1-ҮЙ

Төрт қабатты, пайдалануға екі жыл бұрын берілген. Пәтер үшінші қабатта. Үш бөлмелі. Асүйі өте кең, екі жуынатын бөлме бар. Пәтер жиһазбен толық жабдықталған. Орталықтан қашық емес. Мәшине тұрағы бар. Автобус аялдамасы үйдің қасында.

1-ҮЙ

3. Сұрақтарға жауап беріңіз. Әр сұрақтың қасына 1-үй немесе 2-үй деп жазыңыз.

1	Қала орталығына қай үй жақын?	2-үй
2	Қай үйдің ауласы бар?
3	Қай үйде екі жуынатын бөлме бар?
4	Мейрамхана, кафелер қай үйге жақын орналасқан?
5	Қай үйден қоғамдық көлікке жету оңай?
6	Қай үйдің көршілері тыныш?
7	Қай үйде жұмыс бөлмесі бар ма?
8	Қай үйде жиһаздар бар?
9	Қай үйде мәшине қоятын тұрақ бар?
10	Қай үй жаңалау?

4. Қай үйді жалға алғыңыз келеді? Себебін жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

5. Қай үйді жалға алғыңыз келмейді? Себебін жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

6. Жауап беріңіз.

1. Пәтерді / үйді жалға алдыңыз ба?
2. Пәтерді / үйді қанша уақытқа жалға алдыңыз?
3. Пәтерді / үйді жалға алуға / жалдауға кім көмектесті?
4. Сіз пәтерді / үйді жалдау үшін мәліметті қайдан аласыз: интернеттен, газеттен, теледидардан?
5. Өзіңіз үйді / пәтерді жалға беріп көрдіңіз бе?

7. Оқыңыз. Сәйкес келетін суретті табыңыз.

– Алма, сенің бөлмең қандай?
– Менің бөлmem өте кең және жарық. Бөлmemде үлкен үстел, теледидар, шкаф, жайлы диван және компьютер үстелі бар. Диван мен шкаф сол жақта, компьютер үстелі бұрышта тұр, үлкен үстел ортада, теледидар оң жақ бұрышта орналасқан. Терезеде перде, қабырғада әдемі сурет ілулі тұр. Еденде кілем жатыр.

№ 1

– Сіз қандай үйде тұрасыз?
– Мен көп қабатты үйде тұрамын. Ал өзіңіз ше?
– Мен жер үйде тұрамын. Біздің үйдің ауласы өте кең. Ауламызда бау-бақша, гараж, монша бар. Ал сіздердің аулаларыңыз қандай?
– Біздің үйдің ауласында балалар алаңқайы, әткеншек және теннис үстелі бар.

№ 2

– Мынау сіздің жеке меншік үйіңіз бе?
– Иә, жеке меншік үйім.
– Өте жақсы екен. Ал менің үйім Астана қаласында. Мұнда пәтер жалдап тұрамын.

№ 3

8. Сұрақтарды жауаптарымен сәйкестендіріңіз.

1. Сіз қандай үйде тұрасыз?	1. Иә, бар.
2. Сіздің үйіңіз қай жерде?	2. Көпқабатты үйде.
3. Сіздің пәтеріңізде неше бөлме бар?	3. Оң жақта.
4. Сіздің аулаңызда бау-бақша бар ма?	4. Төрт бөлме.
5. Жуынатын бөлме қай жерде?	5. Жайлы.
6. Сіз неше бөлмелі үйде тұрасыз?	6. Алматы қаласында
7. Сіздің пәтеріңіз қандай?	7. Екі бөлмелі

9. Мәтінді оқыңыз.

ӘЛЕМНІҢ АЛЫП ҚАЛАЛАРЫ

Кейбір қалаларға барған кезде сіз «Міне, керемет! Қала деп осыны айт!» деген кездеріңіз болды ма? Немесе «Мынау нағыз лас қала ғой.

Адамдары қалай өмір сүреді? Экологиясы тым нашар екен, мұндай

қаланы бұрын көрмеппін. Қашан кетемін бұл

жерден?» деген кездеріңіз ше?

Әрине, барлық қала жақсы, керемет дей алмаймыз. Басқа мемлекетке, басқа қала туралы

алдын ала біліп алғанымыз өзімізге жақсы. Әлем

бойынша экономика, әлеумет, денсаулық сақтау, білім беру жүйелері, қоғамдық көлік мәселелері жөнінен Ванкувер, Вена, Цюрих бірінші

орында тұр, ал Сидней, Оукланд және Копенгаген екінші тізімде екен. Бұл

қалалар неге ерекше?

Нью-Йорк қаласы елуінші орында екен. Америка Құрама Штаттарының қалалары неге төменгі орында? Себебі, онда қылмыс өте көп. Лондон халықаралық қатынастары өте жақсы дамыған қала екен. Тұманды алып қаланың жағымсыз жағы – климаты мен жол кептелісі.

Әлемдегі ең төменгі дәрежедегі қала – Конгодағы Браззавиль қаласы. Бұл қалада азаматтық көтеріліс бірнеше жылға созылған.

www.uk.mercer.com сайтынан өңделіп алынды.

10. Мәтін мазмұны бойынша дұрыс ✓ бұрыс жауапты белгілеңіз.

		Дұрыс	Дұрыс емес
1	Мәтін қалалар туралы.	✓	
2	Ең жақсы қала - Нью-Йорк.		
3	Лондонда жол кептелісі көп.		
4	Бразавиль - дәрежесі төмен қала.		
5	Өмір сүруге қолайлы қала - Ванкувер.		
6	Шулы, қылмысы көп қала - Нью-Йорк.		

11. Мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Қай қала өмір сүруге қолайлы екен?
2. Ауа райы қолайсыз қай қала?
3. Тізімнің ең соңында тұрған қай қала? Неге ол ең соңында тұр?
4. Америка Құрама Штаттарының қалаларында тұру неге қауіпті?
5. Тізімнің екінші қатарында қандай қалалар тұр?
6. Сіз осы аталған қалалардың қайсысында болдыңыз?
7. Сіз осы тізіммен келісесіз бе?

12. Өзара пікірлесіңіздер. Төмендегі кестелерді толтырыңыз.

АЛМАТЫ АСТАНА ҚАРАҒАНДЫ ТАРАЗ ОРАЛ ШЫМКЕНТ ҚЫЗЫЛОРДА
АҚТӨБЕ АТЫРАУ АҚТАУ ПАВЛОДАР ЖЕЗҚАЗҒАН ТАЛДЫҚОРҒАН
ӨСКЕМЕН СЕМЕЙ КӨКШЕТАУ ТҮРКІСТАН

1. Мына қалаларда болдым:

.....
.....
.....
.....

2. Бұл қалаларда болмадым:

.....
.....
.....
.....

3. Өмір сүруге қолайлы қала:

.....
.....
.....
себебі,
.....

4. Өмір сүруге қолайсыз қала:

.....
.....
.....
себебі,
.....

1. Ережемен танысыңыз.

Мақсатты келер шақ	222-бет
<p>+</p> <p>Астанаға ертең жүр<i>мекпін</i>. Олар театрға бар<i>мақ</i>.</p>	<p>-</p> <p>Біз саяжайға бар<i>мақ</i> емеспіз. Ол шындықты айт<i>пақ</i> емес.</p>

2. Болымсыз және болымды түрде жазыңыз.

-	+
айт - <i>айтпақ емеспін</i>	көрсет - <i>көрсетпек</i>
кел -	таныс -
бар -	жүр -
сұра -	бер -
кет -	шығар -

3. Үлгі бойынша алмастырыңыз.

1	Алу	<i>алдым</i>	<i>алғанмын</i>	<i>алмақшымын</i>
2	Көшу
3	Көру
4	Жалға алу
5	Қыдыру
6	Тыңдау
7	Сатып алу

4. Сөйлемдерді мақсатты келер шаққа айналдырыңыз.

1. Мен сенбіде кинотеатрға..... (бару)
2. Сендер елбасына хат..... (жазу)
3. Әлия бөлмесінің жиһаздарын(жаңарту)
4. Қала сыртынан үй сатып..... (алу)
5. Мен кеңсемді жалға..... (беру)
6. Біз басқа қалаға(көшу)
7. Сіз таңғы жаңалықтарды..... (көру)
8. Анамның туылған күніне сыйлық..... (алу)
9. Сіздің немереңіз биыл мектепке(бару)
10. Біздің елге шетелдік қонақтар..... (келу)

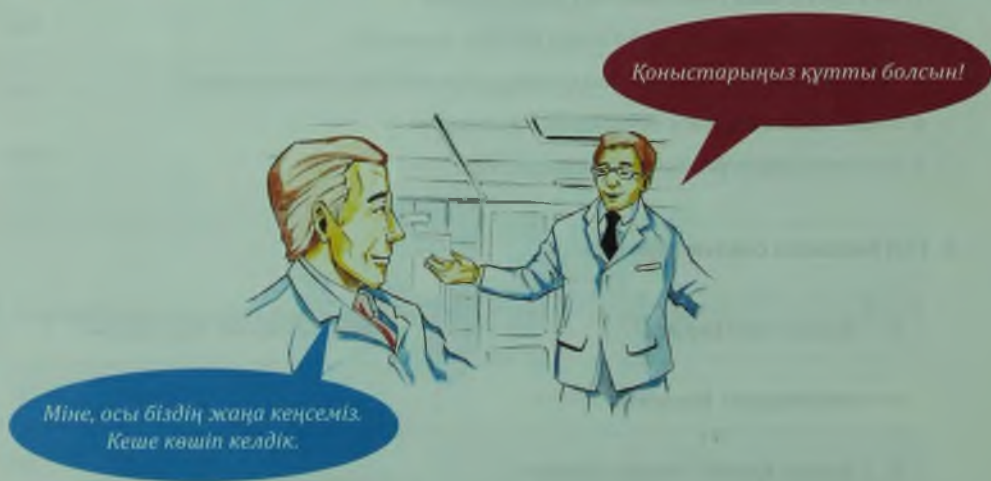
5. Дұрыс жауапты таңдаңыз.

1. Мен ертең жаңа үйіме көштім / көшпекшімін.
2. Біздің қалаға туристер осы жазда көп кел /келмекші.
3. Сіздердің отбасыларыңыз жазда қайда барып демал / демалмақшы?
4. Оның баласы шетелге оқуға кетпекші / кету.
5. Сен ертең дәрігерге бармақшымысың / бармақ?

6. Үлгі бойынша сөйлем құраңыз.

1	Қайда? Кім? Бармақ?	<i>Астанаға мен бармақпын</i>
2	Кім? Қашан? Кетпекші?
3	Қайда? Қашан? Кімдер? Келмек?
4	Кім? Қайда? Жүрмекші?
5	Қашан? Қайдан? Нені? Алмақ?

1. Оқыңыз.

2. Сұраққа жауап беріңіз.

Қай кезде айтасыз?

Қоныстарың
құтты болсын!

Айтқаныңыз келсін

Менің есімім – Айсәуле.

Танысқанымға
қуаныштымын!

Емтиханнан жақсы өтіп
кет, балам!

Біз жаңа үй сатып алдық.

ТЫҢДАЛЫМ

1. Тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

№7

Сұхбат не туралы болды? Дұрыс нұсқаға ✓ белгісін қойыңыз.

1	Әлемдегі ең қымбат қалалар туралы	✓
2	Әлемдегі қалалар туралы	
3	Әлем қалаларындағы халық саны туралы	

2. Тыңдаңыз. Аталған қалалардың атын жазыңыз.

.....

.....

3. Қайталап тыңдаңыз. Әр қала туралы 2 сөйлем жазыңыз.

А) Қаланың аты:

1.

2.

Ә) Қаланың аты:

1.

2.

Б) Қаланың аты:

1.

2.

В) Қаланың аты:

1.

2.

4. Сіз сөйлеушілердің пікірімен келісесіз бе? Иә/Жоқ. Неге екенін түсіндіріңіз.

.....

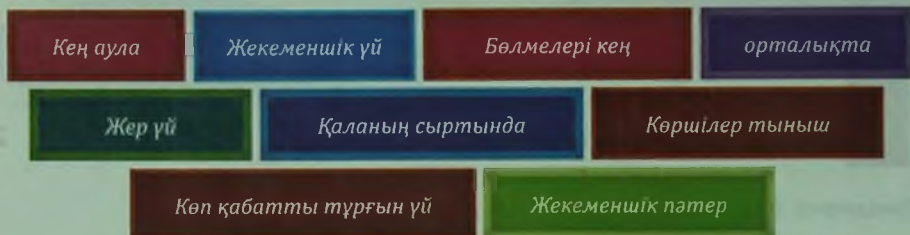
.....

.....

.....

СӨЙЛЕСІМ

1. Топтық жұмыс. Топта пәтерді сату, жалға беру мақсатында бәссауда өткізіңіз. Біреуіңіз бәссауданы жүргізіңіз. Қалған қатысушылар пәтердің / үйдің бағасын қойған кезде, төмендегі сөздерді қолданып, үйді / пәтерді мақтап, бағаны көтере түсесіз.

Бәссауданы жүргізуші: Құрметті мырзалар мен ханымдар! Бүгінгі бәссаудада екі пәтер және бір үй. Ең бірінші үй бәссаудаға түседі. Алғашқы құны – 50 миллион теңге. Кең ауласы бар.

Сатып алушылар: 50 100 000 теңге.

Бәссауданы жүргізуші: орталықта орналасқан т.б.

ЖАЗЫЛЫМ

1. Сізге үлкен қалада өмір сүру ұнай ма?

Иә, ұнайды. Себебі,

.....
.....
.....
.....

Жоқ, ұнамайды. Себебі,

.....
.....
.....
.....

2. Егер сізге үлкен қалада тұру мүмкіндігі берілсе, қандай қаланы таңдар едіңіз? Өз таңдауыңыздың себебін жазыңыз.

.....
.....
.....
.....
.....

1. 236 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Бір ауыз сөзбен айтқанда, сіздің отбасыңыз қандай?

Мысалы: *Менің отбасым үлкен.*

2. Баспасөз деген не?

3. Әдетте интернетте неше сағат отырасыз?

4. «Азық-түлік» деген сөзді айтқанда ең бірінші есіңізге не түседі?

5. Егер досыңыз жаңа зат сатып алса, не дейсіз?

6. Қазақша кино көрдіңіз бе? Қашан?

7. Отандық теледидар дикторларын атай аласыз ба?

3. Сөйлемдердегі қатені түзетіңіз. Қатесіз көшіріп жазыңыз.

1	Сіздің <u>әкесі</u> Алматыда тұрады.	<i>Сіздің әкеңіз Алматыда тұрады.</i>
2	Мараттың екі <u>бала</u> бар.
3	Менің үйісі <u>Әуезов көшеде</u> орналасқан.
4	Оның <u>білім</u> – жоғары.
5	Мен сізбен <u>танысу</u> қуаныштымын.
6	Кеше сіз жаңалықтарды <u>көрдiң</u> бе?

4. Берілген сөйлемдерді толықтырып жазыңыз.

1. Мен киноға барамын.

- А) *Мен ертең киноға барамын.*
- Ә) *Мен ертең ініммен киноға барамын.*
- Б) *Мен ертең ініммен сағат бесте кинотеатрға барамын.*
- В) *Мен ертең ініммен сағат бесте кинотеатрға жаңа киноға барамын.*

2. Сен жұмысқа тұрасың.

- А)
- Ә)
- Б)
- В)

3. Билет сатып алдым.

- А)
- Ә)
- Б)
- В)

4. Қонаққа бардық.

- А)
- Ә)
- Б)
- В)

5. Газет оқыдыңыз.

- А)
- Ә)
- Б)
- В)

5. Әр күнге бір іс-әрекетті орындаймын деп жазыңыз.

Қысқартылуы

дүйсенбі	<i>Дүйсенбіде шетелдегі әпкеме телефон шалмақшымын.</i>
сейсенбі
сәрсенбі
бейсенбі
жұма
сенбі
жексенбі

6. Берілген тірек сөздерді қолданып, әңгіме құрастырыңыз.

Үлгі:

Астана, пойыз, қарсы алу, қонақүй, пәтер жалдау, танысу

Мен досыммен Астанаға бардым. Біз пойызбен бардық. Бізді қарсы алатын адам жоқ, себебі таныстарымыз жоқ. Қонақүй қымбат екен, сондықтан пәтер жалдадық. Біз мұражайға, Ханшатырға бардық. Бауырларыма, ата-анама ескерткіш сыйлықтар сатып алдым. Астанада жаңа адамдармен таныстық.

*демалыс бос уақыт достар табу танысу көңілді
қызықты жақын дос автобуспен қарсы алу мұражай
қыдыру музыка тыңдау билеу ән салу*

1. Ережемен танысыңыз.

Болымсыздық есімдігі

223 - бет

Оңтүстік Қазақстан қалаларында *ешқашан* болған емеспін.
Бұл топтан *ешкімді* танымаймын.
Ол оқиғаға қатысты *ешқандай* ақпарат жоқ.

2. Тиісті сөздерді қойыңыз.

түк, ешқайсысын, дәнеме, ешкім, ешқандай, ешқайда, ешқашан, ештеңе

- Мына киімдердің қайсысын аласыз?
- Кешіріңіз, алмаймын.
- Сен көктемгі демалыста қайда барасың?
- бармаймын. Үйде боламын.
- Сардиния аралдары туралы не білесің? Сонда барғым келеді.
- Өкінішке орай, білмеймін. Интернеттен қарайық.
- Не болды, интернеттен таптың ба бір нәрсе?
- жоқ. Ертең ағамнан сұрайық.
- Сәуле, кеңсеге жаңа жиһаздарды алып келді ме?
- Кешіріңіз, жиһаз әкелген жоқ.
- Апа, әпкем көйлегімді тазаламапты. Енді кешке не киемін?
- етпейді. Басқа көйлегің бар ғой.
- Үйге кім келді?
- келген жоқ.
- Сені досың алдай ма?
- Менің досым өтірік айтпайды.

3. Ережемен танысыңыз.

Бұйрық рай

224 - бет

+

Кешке сөйлесейін.
Сен ауылға барып кел.
Олар жұмысқа келсін.

-

Біз ешқайда бармайық.
Сіз мені күтпеңіз.
Дариғамен бармайын.

4. Етістіктерді бұйрық рай формасында беріңіз.

1. Мен бар....., ал....., көр....., сат....., іш....., қара....., өт.....
2. Біз бар....., ал....., көр....., сат....., іш....., қара....., өт.....
3. Сендер бар....., ал....., көр....., сат....., іш....., қара....., өт.....
4. Сіздер бар....., ал....., көр....., сат....., іш....., қара....., өт.....
5. Ол бар....., ал....., көр....., сат....., іш....., қара....., өт.....
6. Олар бар....., ал....., көр....., сат....., іш....., қара....., өт.....

5. Етістіктерді бұйрық райда қойыңыз.

1. Мен *тұрайын* /түру/
2. Ол басқа біреуден /сұрау/
3. Мен сізді вокзалға /жеткізіп салу/
4. Мен сізге мекенжайымды /жазып беру/
5. Ол кешке таман /келу/
6. Мен жиналыста /сөйлеу/

6. Берілген етістіктердің тиістісін қойыңыз.

1. *Мен* жазып берейін.
2. бізге келсін.
3. күте тұрыңдар.
4. қайталап жіберші.
5. түсіндіріп беріңізші.
6. осында отыра тұрыңыздар.
7. сізге көмектесіп жіберейік.
8. терезені ашып жіберсін.

Мен Сіздер
Біз
Сен Сіз Ол
Сендер Олар

7. Сөйлемдерді мағынасына қарай сәйкестендіріңіз.

1. Сұрауға бола ма?	А) Иә, рұқсат.
2. Кіруге рұқсат па?	Ә) 15-автобуспен.
3. Маған көмектесіп жібересіз бе?	Б) Жақсы, тоқтайын.
4. Осы жерге тоқтаңызшы.	В) Иә, болады.
5. Мынаны сізден сұрайыншы.	Г) Көмектесейін.
6. Сіздің үйіңізге қалай баруға болады?	Ғ) Сұраңыз.

8. Көпше түрде жазыңыз.

Мен → біз сен → сендер

1	Ертең мен үйде болайын.	<i>Ертең біз үйде болайық.</i>
2	Сен келесі айда кел.
3	Сіз жұмыста болыңыз.
4	Мен сол жерде болайын.
5	Сен дүйсенбіде кел.
6	Ол кеште театрда болсын.
7	Мен келесі аптада келейін.

9. Болымсыз түрде жазыңыз.

1	Мен дүйсенбіде келейін	<i>Мен дүйсенбіде келмейін.</i>
2	Сендер сейсенбіде келіңдер.
3	Біз сәрсенбіде кетейік.
4	Сіз бейсенбіде билеңіз.
5	Сен хат жаз.
6	Сіздер ертең үйде болыңыздар.

ОҚЫЛЫМ

1. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз шетелде болдыңыз ба? Қай жерлерде болдыңыз?
2. Сізге шетелде тұру ұнай ма? Неге?
3. Сіздің шетелде тұрғыңыз келмей ме? Неге?
4. Сіздің шетелдік досыңыз / танысыңыз / әріптесіңіз бар ма?

2. Оқыңыз. Сіз сөйлеушімен келісесіз бе? Ойыңызды жазыңыз.

Шетелдік адамдар «қызық қой». Неге дейсіз бе? Үнемі күліп жүреді. Сені таныса да, танымаса да, бетіңе қарап, қасыңнан ыржиып өтеді. Кейде не істерімді білмеймін. Шынымен-ақ таниды екенмін деп, «сәлем» деп айтқым келеді. Осындай жағдай сізде болды ма? Бұл туралы сіз не ойлайсыз?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Төменде берілген пікірді оқыңыз. Ұлтыңыз туралы не айтасыз?

Канадалықтар жайында не айтасың?

– Көпұлтты мемлекет қой. Канада көшелерінде әр ұлттың өкілдерін жиі ұшыратасың. Ал жергілікті халқы тым қарапайым әрі ақкөңіл. Жергілікті тұрғындар тәртіпке қатал екенін де айтайын. Оларға тез үйренісуің өзіңе байланысты. Ешкімнің ештеңемен шаруасы жоқ. Кім қалай өмір сүреді, ол – әркімнің өз шаруасы.

4. Мәтінді оқыңыз.

Бойымдағы керек емес қасиеттерді алып тастаған сияқтымын....

Ұлыбританияда оқып жүрген кезім өмірімде ерекше орын алады. Сол туралы айтайын. Оны Қазақстанмен, қазақ менталитетімен, ерекшелігі мен ұқсастықтарымен салыстырасың. Әрине өзгешелік бар. Ұлыбритания – біздің елге қарағанда дамып кеткен ел.

Ондағы жастар да, кәрілер де біздікілермен салыстырғанда басқаша. Халық жалпы спортқа бейім. Кәрісің бе, кішкентайсың ба, ешкім оған қарап жатқан жоқ. Бәрі спортпен шұғылданады. Оларға қарап, мен де спортпен жиі шұғылданайын деп шештім. Олар күндіз сабақ оқып, жұмыс істесе, кешке қарай жүгірумен айналысады.

Менталитетіне келетін болсам, ағылшындар бір ұстаным, ережемен жүруге үйренген. Белгілі бір ережені бұзуға тырыспайды. Мәселен, көшеде қоқыс тастаудың өзіне ағылшындар үлкен жауапкершілікпен қарайды. Қаланы барынша таза ұстауға тырысады.

Студенттердің жауапкершілігі мол. Оқуды да оқын, көңілді де көтерейін деген ұстаным. Сол жағына келгенде, ағылшындар пысықтық танытады екен. Ең бастысы, олар маған табиғатты аялауды, оны сыйлауды, таза ұстауды үйретті. Онда бәрі тап-таза, ауасы керемет. Шашылып жатқан ештеңе жоқ. Тіпті машиналардың өзі Лондон сияқты үлкен қалаларында болмаса, біздікіндей көп емес. Адамдардың көбі велосипедпен жүреді. Көп достар таптым. Ағылшындардың, ондағы өзге ұлттардың менталитеттеріне қарап, бойымдағы керек емес қасиеттерді алып тастаған да шығармын деп ойлаймын.

5. Сураққа жауап беріңіз. Дұрыс жауапты ✓ белгісімен белгілеңіз.

Мәтін не туралы?

1	Ағылшындардың қонақжайлылығы туралы	
2	Ұлыбританиядағы өмір сүру салты туралы	
3	Лондон қаласының табиғаты туралы	

6. Мәтінді қайта оқып шығыңыз. Болымсыз есімдіктері мен бұйрық райлы етістіктерді теріп жазыңыз.

Болымсыздық есімдіктері	Бұйрық райлы етістіктер
.....
.....
.....

7. Оқыңыз. Артық сөйлемді тауып, сызып тастаңыз.

Ондағы жастар да, кәрілер де біздікілермен салыстырғанда өзгеше. Халық жалпы спортқа бейім. Кәрісің бе, жассың ба, ешкім оған қарап жатқан жоқ. Мен кешке теледидар қарап, газет оқимын, телефонмен сөйлесемін. Бәрі спортпен шұғылданады. Оларға қарап, мен де спортпен жиі шұғылдана бастадым.

8. Мазмұны бойынша ретімен белгілеңіз.

Ұлыбританияда оқып жүрген кезім өмірімде ерекше орын алады. Оны Қазақстанмен, адамдары, менталитеті, адамдардың түсінігі, ерекшеліктерімен салыстырасың. 1

Мәселен, көшеде қоқыс тастаудың өзіне ағылшындар үлкен жауапкершілікпен қарайды. Қаланы барынша таза ұстауға тырысады.

Менталитетіне келетін болсам, ағылшындар бір ұстаным, ережемен жүруге үйренген. Белгілі бір ережені бұзуға тырыспайды.

Ағылшындардың, ондағы өзге ұлттардың менталитеттеріне қарап бойымдағы керек емес қасиеттерді алып тастаған да шығармын деп ойлаймын.

1. Оқыңыз.

**РЕСМИ ҚҰТТЫҚТАУ
(БӨЛІМ БАСТЫҒЫН 40 ЖЫЛДЫҚ МЕРЕЙТОЙЫМЕН ҚҰТТЫҚТАУ)**

Құрметті Батырбек Нұрманұлы!

Сізді 40 жылдық мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймыз! Сізге зор денсаулық, ұзақ әрі шаттыққа толы ғұмыр, шаңырағыңызға құт-береке тілейміз. Өңір халқының әл-ауқатын жақсарту жолында атқарып жатқан еңбектеріңізде табыстарға жетіп, үлкен биіктерден көрінуіңізге шын жүректен тілектеспіз.

Игі тілекпен,
Маркетинг бөлімінің қызметкерлері ұжымы

12 мамыр, 2012 жыл

**Бейресми құттықтау
(БАУЫРЫН ҚҰТТЫҚТАУ)**

Құрметті асыл ағам! Мен сізді 40 жылдық мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймын! Отбасыңызға бақыт, өзіңізге мол денсаулық, қажымас қайрат тілей отырып, әрқашан ортамызда күліп-ойнап гүліміз болып жүре беріңіз деп тілеймін.

Қарындасыңыз, Айжамал.

2. Наурыз мерекесімен отбасыңызды және бастығыңызды құттықтаңыз.

Ресми құттықтау	Бейресми құттықтау
.....
.....
.....
.....
.....

1. Тыңдаңыз. Сурақтарға жауап беріңіз.

№8

№2 сұрақтан бастап әр сөйлемнің қасына сөйлеуші атын жазыңыз.

1	Сөйлеушілердің аттары кім?	№ 1	№ 2 <i>Тұшпат</i>
2	Менің өмір салтым үнемі қозғалыста.
3	Мен шағын аудан орталығында тұрамын.
4	Мен қаланың ішінде, әдемі үйде тұрғым келеді.
5	Қалада өмір сүру өте қымбат қой.
6	Бір күнде он екі сағат жұмыс істеймін.
7	Менің қалаға көшкім келеді.
8	Компьютерсіз өмір сүру, таңертең оятқышсыз ұйқыдан тұру, ұялы телефонды қолданбау.
9	Мен шет тілдерін үйренгім келеді.
10	Жұмыстан бос уақытымда қалада жаңа достар тапқым келеді.

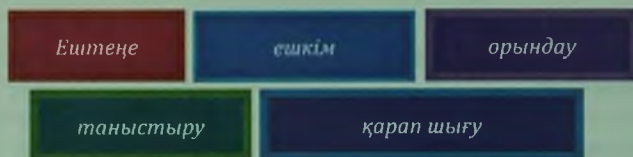
2. Сіздің пікіріңіз қандай?

Сіз қала өмірінен шаршасаңыз не істейсіз?	Сіз ауыл өмірінен шаршасаңыз, не істейсіз?
.....
.....
.....
.....

1. Топтық жұмыс. Әріптесіңізбен рөлді бөліп алыңыздар. Жұмыста лездеме өтіп жатыр. Біреуіңіз басшысыз. Ал қалғандарыңыз қызметкерсіздер. Басшы сұрағына жауап беру керек.

Басшы: *Қайрат, сіз бүгін бөлімде жоспарлы сұхбатты өткізіңіз. Жоспарыңызды маған көрсетіңіз.*

Қайрат: *Мен жиналыс соңында көрсетейін.*

Берілген сөздерді қолданып, мына тапсырмаларды орындаңыз.

- А) Газеттерге шолу жасау. Қызметкерлерді таныстыру.
- Ә) Жаңа қызметкерге жұмыс орнымен, міндеттерімен таныстыру.

ЖАЗЫЛЫМ

1. Сіз басшысыз. Өзіңіздің бір күндік жұмыс жоспарыңызды жазып шығыңыз.

- А) Етістіктер бұйрық райында тұруы тиіс: *барайын, барсын, барыңыз.*
- Ә) Болымсыздық есімдіктерін қолданыңыз: *ешкім, ештеңе, ешқайсысы, ешқандай, ешқайда, ешнәрсе, ешқашан.*

№	Орындалатын іс-әрекет	Жауапты адам
1	<i>Қызметкерлерді жаңа жобамен таныстырайын.</i>	<i>Бөлім меңгерушілері қызметкерлерге жеткізсін. Ешқандай мәлімет ұмытылмасын.</i>
2
3
4
5

IV

ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Бұйрық райы + деп едім

- Екі күнге ақысыз демалысқа өтініш жазайын деп едім.
 - Өтініш үлгілері есіктің оң жағындағы тақтада ілулі тұр.
-

ЕКІНШІ САБАҚ

Болжалдық келер шақ

- Сізден сырқаттануыма байланысты екі күнге ақысыз демалыс беруіңізді сұраймын.
- Маған отбасылық жағдайыма байланысты демалыс беруіңізді сұраймын.

1. 237 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1	Мынау – әкемнің анасы. Ол маған кім болады?	Әже
2	Сіздің анаңыздың ағасы сізге кім болады?
3	Ескіден қалған мұраларды сақтайтын орын қалай аталады?
4	Мен ескі кітаптарды жинауды ұнатамын. Досым төсбелгілер жинайды. Бұл не?
5	Ләйлә әпкеммен бірге жұмыс істейді. Олар бір-біріне кім болады?
6	Кеңседе телефонға жауап беретін қызметкерді кім дейді?
7	Дүйсенбінің алдында қандай күн?
8	Суреттерді қайда ілесіз?
9	Газет-журнал, теледидар, интернет, радио, бір сөзбен бұларды қалай атаймыз?
10	Бұл адам ашуланшақ, қызба емес. Ол қандай адам?

3. Сұрақтар мен жауаптарды сәйкестендіріңіз.

1	Бүгін қайда барамыз?	А	Шырын туралы жарна- ма көрсетіп жатыр
2	Дүкеннен не алдың?	Ә	Ештеңемен
3	Теледидарда не болып жатыр?	Б	Жоқ, жалға алдым
4	Немен әуестенесің?	В	Ерболдың үйіне
5	Жаңа үй сатып алдың ба?	Г	Жақсы көремін, өкіншке орай бос уақытым жоқ
6	Кітап оқуды ұнатасыз ба?	Ғ	Көйлек пен шалбар

4. Берілген көлік түрлерін қолданылуына қарай ажыратыңыз.

*Ұшақ қайық пойыз тікұшақ кеме мәшине
автобус зымыран велосипед мотоцикл*

1. Жер көліктерінің түрі:
2. Әуе көліктерінің түрі:
3. Су көліктерінің түрі:

5. Сурет пен сөздерді сәйкестендіріңіз.

А) Әуежай Ә) Кеме Б) Тікұшақ В) Кеден Г) Төлқұжат
Ғ) Ұшақ Д) Көлік Е) Қонақүй Ж) Күту залы

1

8

7

2

9

6

3

4

5

1 -	4 -	7 -
2 -	5 -	8 -
3 -	6 -	9 -

6. Сөздерді табыңыз.

А	Й	У	У	Ұ	Ш	А	Қ	Ы	Н	Ь
Р	Ұ	Ш	У	М	П	Ы	Л	Э	З	Х
И	Ы	Т	Т	М	Т	А	Д	Т	А	Ғ
Н	К	Р	Р	Т	Ү	А	Д	Ө	И	И
У	Е	А	А	І	Ь	Қ	И	Л	А	З
А	М	Р	Р	К	Б	О	Э	Қ	П	В
Ә	Е	Е	С	Ұ	І	Н	Ю	Ұ	Т	Ы
Р	П	В	С	Ш	Л	У	Ы	Ж	Ү	Ә
Ы	Т	И	С	А	П	П	И	А	Ь	У
А	Ү	Ю	Қ	Қ	Ө	Ң	З	Т	Б	Е
П	Ь	К	Ө	Л	І	К	И	Ь	Б	Ж
Ф	Б	Ғ	І	Ұ	С	С	Р	А	Ь	А
Й	Ү	Қ	А	Н	О	Қ	Р	А	Ш	Й
У	Б	І	І	Ң	Ү	Ұ	Қ	Ө	А	Ы
И	Д	Э	Ю	Л	П	К	Е	Д	Е	Н

1. *цшақ*

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

7. Ережемен танысыңыз.

Жалғаулық шылаулар

226 - бет

Лондонға мен *де*, әкем *де* баратын болдық.
 Мына кино қызық екен, *бірақ* мен концерт көргім келеді.
 Ағамның туған күніне *не* теледидар, *не* компьютер алып береді.
 Сен жұмысқа тағы кешіктің, *себебі* түнде кеш ұйықтайсың.
Егер қазір айтпасаң, кейін кеш болады.

8. Тиісті шылауларды қойып, сөйлемдерді аяқтаңыз.

Егер, мен, біресе, бірақ, өйткені

1. Ол газет сатып алды, жаңалықтарды оқығысы келіп тұр.
2. Әсемнің Африкаға барғысы келеді, ол ыстықты ұнатпайды.
3. Кеден күту залының арасы қашық емес.
4. Тайландта көп көлік ауыстырдық, кемеге міндік, ұшақпен ұштық, тікұшаққа отырдық.
5. қонақүйде тұрсаң, таңертеңгі асты сонда ішуге болады.

9. Дұрыс нұсқасын таңдаңыз. Дұрыс емес нұсқасын сызып тастаңыз.

1. Егер / немесе мен жаңа төлқұжатымды алсам, ағаммен Қытайға барамын.
2. Қазақстан мен / пен Қырғызстан – көрші мемлекеттер.
3. Ол ұшақпен жиі ұшады және / бірақ ол қорқады екен.
4. Бұл жақтың ауа райы қызық екен, біресе / өйткені күн шығады, біресе / өйткені аспан бұлттанады.
5. Сізді дұрыс ести алмай тұрмын, бірақ / себебі қазір күту залындамын.
6. Не / және апам, не / және әкем бүгін торт сатып әкеледі.
7. Ұялы телефоным кеше өшіп қалды, өйткені / бірақ қуат көзі біткен екен.
8. Біресе / егер сен кеденнен бірінші өтсең, мені күтші, жарай ма?

10. Суреттерді кестедегі сөздермен байланыстырыңыз.

А

Ә

Б

В

Г

Ғ

ҚЫСҚЫ СПОРТ ҚАСИЕТТІ ЖЕРЛЕР ЖАҒАЖАЙДАҒЫ ДЕМАЛЫС
 СУ СПОРТЫ МӘДЕНИ ДЕМАЛЫС СПОРТПЕН ШҰҒЫЛДАНУ

- А –
 Ә –
 Б –
 В –
 Г –
 Ғ –

11. Берілген сөздермен сөз тіркестерін құраңыз.

Кәдесый үй күнделік сурет хат интернет телефон

1. Үймен хабарласу
2. түсу
3. сатып алу
4. жазу
5. соғу
6. қосылу
7. жіберу

12. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз саяхаттағанда осы әрекеттердің қайсысын жүзеге асырасыз? Неге?
2. Сіз саяхаттағанда осы әрекеттердің қайсысын жүзеге асырмайсыз? Неге?
3. Саяхатта қай іс-әрекетті орындау адамға ең қажетті деп ойлайсыз? Неге?
4. Адамға қай іс-әрекетті саяхатта орындамауға болады деп ойлайсыз? Неге?
5. Сіздің жоғарыдағы тізімге қосарыңыз бар ма? Егер болса, жазыңыз.

.....

.....

.....

13. Сізге демалыста қажет болатын заттардың астын сызыңыз.

1. Көзілдірік
2. Сөмке
3. Үтік
4. Сүлгі
6. Теледидар
7. Төлем картасы

6. Сусын
7. Төлқұжат
8. Тіс пастасы, тіс щеткасы
9. Телефон
10. Жастық
11. Киім

Мұнда тағы не қосуға болады? Сізге тағы міндетті түрде не қажет? Жазыңыз:

.....

.....

.....

1. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз демалысыңызды қайда өткізесіз? Шет елге шығасыз ба, әлде өз туған жеріңізде боласыз ба?
2. Демалысыңызды кіммен өткізгіңіз келеді: досыңызбен, жалғыз, отбасыңызбен?
3. Егер демалысыңызда саяхаттайтын болсаңыз, қайда тоқтайсыз: қонақүйге ме, жалдамалы пәтерге ме?
4. Қонақүйге тоқтаған жақсы ма, жалдамалы пәтерге ме? Неге екенін жазыңыз.
5. Өзіңіз ұнатқан қонақүйіңіз бар ма? Қашан тоқтадыңыз? Ол қайда орналасқан?

2. Төменде берілген қонақүй хабарламаларына назар аударыңыз. Оқыңыз.

- А. Қай қонақүйді таңдайтын едіңіз?
- Ә. Қонақүй таңдағанда сіз үшін ең басты нәрсе не? Жауабыңыздың астын сызыңыз.

<i>Баға</i>	<i>жайлылық</i>
<i>интернет қызметінің болуы</i>	<i>басқа себеп</i>

«Алтын жұлдыз» қонақүйі:

Біркісілік бөлме: 25 000 теңге
Екікісілік бөлме : 30 000 теңгеден басталады
Таңертеңгі ас: (06.00-10.00. бөлме құнымен қоса есептелінген)

Көрсетілетін қызмет түрлері:

Мейрамхана: 12.00-23.00
Жүзу бассейні: 08.00-22.00 (қонақүй қонақтарына тегін)
Спортзал / сауна 08.00-22.00 (қонақүй қонақтарына тегін)
Дүкендер 08.00-22.00
Сұлулық салоны 10.00-18.00 (бағалар тіркеу бөлімінде)
Теннис / гольф 10.00-18.00 (бағалар тіркеу бөлімінде)

А

«Әлия» қонақүйі:

Біркісілік бөлме: 15 000 теңге
Екікісілік бөлме : 22 000 теңге
Таңертеңгі ас: (07.00-09.00. Бөлек есептелінеді)

Көрсетілетін қызмет түрлері:

Мейрамхана: 12.00-23.00
Спортзал / сауна 08.00-22.00 (қонақүй қонақтарына тегін)
Дүкен: 08.00-22.00
Сұлулық салоны 10.00-18.00 (бағалар тіркеу бөлімінде)
Интернетке қосылу тегін

Ә

Б. Сұрақтарға жауап беріңіз.

№	Сұрақтар	«Алтын жұлдыз»	«Әлия»
1	Хабарлама жалдамалы пәтер туралы ма, қонақ үй туралы ма?		
2	Біркісілік бөлме қанша тұрады?		
3	Ал екікісілік ше?		
4	Бөлме құнына таңертеңгі тамақ қосылған ба?		
5	Таңғы ас алдында сұлулық салонына бару мүмкін бе?		
6	Жүзу бассейнін қолдану қанша тұрады?		
7	Теннис пен гольф ойнауға бола ма?		
8	Интернет қызметі бар ма?		
9	Спортпен айналысуға мүмкіндігіңіз бола ма?		
10	Қай қонақ үй қымбат деп ойлайсыз?		

3. Қонақүйге тапсырыс беру формасын толтырыңыз.

1	Аты-жөніңіз:			
2	Туған жылыңыз, күніңіз, айыңыз:/...../.....			
3	Жынысыңыз:	☐	Ер	☐	Әйел
4	Төлқұжат / жеке куәлік нөмірі:	☐	Жеке куәлік	☐	Төлқұжат
5	Жарамдылық мерзімі:/...../.....			
6	Қанша күнге тоқтайсыз?			
7	Бөлме түрі: а) қарапайым ә) жартылай жайлы б) өте жайлы в) біркісілік г) екікісілік			
8	Қосымша мәлімет			

4. Сұхбатты оқыңыз.

РАХМАН ҚАЙНАРЛАРЫ

- Біз отбасымызбен демалсақ деп едік. Шығыс Қазақстанда керемет шипажай бар екен. Сол туралы не айтасыз?

- О-о-о, тамаша таңдау! Рахман қайнарлары дейді шипажай бар. Барсаңыз, өкінбейсіз.

- Балалармен баруға бола ма? Қандай жағдай жасалғанын айтыңызшы. Бағасы қанша болады? Биыл шет елге шықпай, туған жеріміздің көрмеген әсем жерлерімен танысайық деп шештік.

- Табылған ақыл! Бұл жерге барсаңыз керемет табиғат аясында демалып қайтасыздар, сонымен бірге емделіп, денсаулықтарыңызды жақсартуға болады. Қазір сізге ғаламтордан көрсетейін. Күте тұрыңызшы.

- Әрине, бармас бұрын барлық мәліметтерді біліп алайын деп едім.

- Ә, міне, таптым! Демалыс орны төрт елдің шекарасымен іргелес жатыр:

Қазақстан, Қытай, Ресей, Моңғолия. Шипажайдың ең құндылығы ондағы емдік қасиеті бар бұлақтардың орналасуында. Ел ауызындағы аңызға сенсек,

бұл бұлақ суларының шипалық қасиетіне ертеде Рахман атты аңшы кісі көз жеткізіпті. Ол жаралы маралдың осы суға түсіп қалай емделіп, сауығып шыққанын өз көзімен көрген екен.

- Иә-иә, мен де солай деп естігенмін. Жақсы болды. Ал онда көрнекі жерлерді аралауға бола ма?

- Әрине. «Рахман қайнарлары» тек ем алу ғана емес, белсенді демалыс орны. Шипажай қызметкерлері сізге «Радостный» айлағына көкке шығуды, Патшалар жазығына саяхат жасауды, Язовое көлін аралауды ұсынады. Бірақ табиғаттың бұл жердегі сыйы осымен таусылмайды. Белуха тауының бауырын атпен аралап,

Равнесие көлінің таңғажайып келбетін тамашалауыңызға болады.

Балық аулауды жақсы көрсеңіз, балаларыңызбен Күршім өзеніне, Бөкен жылғаларына немесе Марқакөлге, Ақ Берелге бара аласыз.

- Тіпті керемет!

- Сізге демалыс орнына тапсырыс беруге көмектесейін бе?

- Әрине, әрине. Міне, құжаттарым. Мен де соны сұрайын деп отыр едім. Көп рақмет сізге.

- Оқасы жоқ. Бұл біздің жұмысымыз ғой.

5. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Қазақстандық демалыс орындарын, шипажайларын білесіз бе?
2. Қазақстанның демалыс орындарына барып көрдіңіз бе? Қай жерге бардыңыз? Қашан бардыңыз?
3. Қазақстанда өзіңіз көрмеген керемет табиғат орындары бар ма?
4. Таныстарыңыз немесе достарыңыз айтқан немесе өзіңіз барып көргіңіз келетін жер бар ма?

6. Мәтінді қайта оқыңыз. Жауаптарға сұрақ қойыңыз.

1	Керемет шипажай	<i>Шығыс Қазақстанда не бар?</i>
2	Шығыс Қазақстанда
3	Емдік бұлақ суы
4	Емдік бұлақ суын Рахман аңшы тауыпты.
5	Төрт елдің шекарасымен іргелес жатыр.

7. «Рахман қайнарларында» не істеуге болады? Әр сурет туралы бір іс-әрекет атауын жазыңыз.

1.
2.
3.
4.

1. Ережемен танысыңыз.

Бұйрық райы + деп едім	225 - бет
+	-
<p>Қалаға ертең жүрейін деп едім. Олар Лондонға барайын деп еді.</p>	<p>Біз қонаққа бармайық деп едік. Сен бұл киноны көрмейін деп едің.</p>

2. Үлгі бойынша жазыңыз.

1	Ол сізге (көрсету)
2	Арай басқа біреуден (сұрау)
3	Мен сізді вокзалға жеткізіп (салу)
4	Мен сізге мекенжайымды жазып (беру)
5	Ол кешке таман (келу)
6	Студенттер сізге (көмектесу)
7	Асан саяхатқа (шығу)
8	Менің әріптесім іссапарға (кету)
9	Демалысқа біз ұшақпен (ұшу)
10	Ертең мен жол (жүру)

3. Етістікті болымды және болымсыз формада жазыңыз.

-		+	
1	айт - айтайын деп едім	6	көрсет - көрсетпейін деп едім
2	сен кел -	7	таныс -
3	ол бар -	8	аш -
4	сендер сұра -	9	бер -
5	біз кет -	10	шығар -

4. Тиісті сөздерді қойыңыз: /мен, сен, сіз, ол, біз, сендер, сіздер, олар/.

1. жазып берейін деп едіңіз.
2. бізге келейін деп еді.
3. күте тұрайын деп едік.
4. қайталап жіберейін деп едіңіз
5. түсіндіріп берейін деп еді.
6. осында отырайын деп едім.

5. Сұрақ пен жауапты сәйкестендіріңіз.

1	Сұрайын деп едім, бола ма?	А	Келіңіз.
2	Сізге көмектесейін деп едік, рұқсат па?	Ә	Иә, болады.
3	Сіздің үйіңізге барайын деп едім	Б	Көруге болмайды.
4	Осы жерге тоқтайын деп еді	В	Сұраңыз.
5	Кірейін деп еді, рұқсат па?	Г	Иә, жәрдем беруіңізге болады.
6	Сізден көрейін деп еді	Ғ	Тоқтауға болмайды.

6. Үлгі бойынша сөйлем құраңыз.

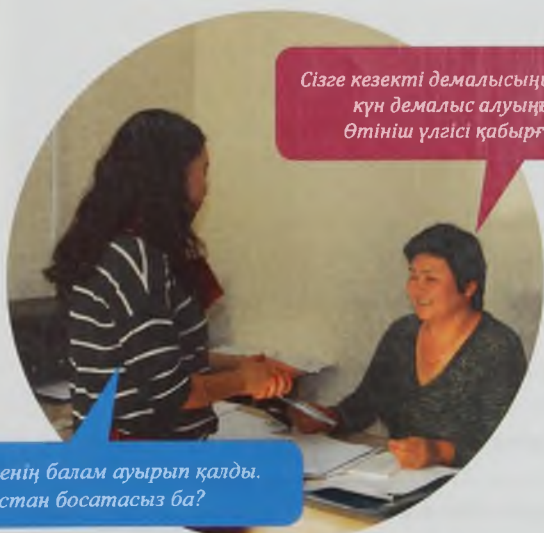
1	Кім? Қайда? Барайын деп еді.	<i>Мен Астанаға барайын деп едім.</i>
2	Кім? Қашан? Кетейін деп еді.
3	Қайда? Қашан? Кімдер? Келейін деп еді.
4	Кім? Қайда? Жүрейін деп еді.
5	Кімдер? Кімге? Не айтайын деп еді.

1. Оқыңыз.

Өтініш үлгілері есіктің оң жағындағы тақтада ілулі тұр. Қарап, жазып алуыңызға болады. Содан кейін бөлім бастығы қол қоюы керек.

Галеметсіз бе! Мен бөлім бастығынан рұқсат алдым. Екі күнге ақысыз демалысқа өтініш жазайын деп едім.

Сізге кезекті демалысыңыздың есебінен екі күн демалыс алуыңызға болады. Өтініш үлгісі қабырғада ілулі тұр.

Кешіріңіз, менің балам ауырып қалды. Жұмыстан босатасыз ба?

1. Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап жазыңыз.

1. Қонақүйдің аты қалай аталады?

.....

2. Сөйлеуші қандай бөлмеге тапсырыс берді?

.....

3. Қанша күнге тапсырыс бергісі келді?

.....

4. Қай айда, қандай күндері?

.....

5. Бөлменің құны қанша?

.....

6. Таңертеңгі ас қоса есептелді ме?

.....

7. Телефон соққан адам бөлмеге қатысты не сұрады?

.....

8. Телефон соққан әйел адам ба, ер адам ба?

.....

2. Сөйлеушілерді тыңдаңыз. Олар не туралы шағымданды? Кестені толтырыңыз.

№	Қонақ тапсырысы	Нәтижесі
1
2
3

3. № 1 шағымданушыны қайта тыңдаңыз. Сұхбатты толықтырыңыз.

– Сәлеметсіз бе! Сізді тыңдап тұрмын.

– Сәлеметсіз бе!

– Иә, бір нәрсе дұрыс емес пе?

– Сіз маған беріпсіз.

– Солай ма? Кешірім өтінемін, ханым, мен

– Маған

– Әрине, кешіріңіз. Қазір бәрін дұрыстаймын. Кең бөлме бар екен.

СӨЙЛЕСІМ

1. Жұптық жұмыс. Өзара қонақүйге тапсырыс беріп жаттығыңыз.

А) Сіз қонақүйге телефон соғасыз. Келетін күніңізді, қанша күн тұратыныңызды және қандай бөлме керек екенін айтасыз.

В) Досыңыз / әріптесіңіз тіркеуші рөлінде болады. Қонақүй хабарламасын қолдана отырып, сіздің сұрақтарыңызға жауап береді.

С) Екеуіңіз орын ауыстырыңыздар.

ЖАЗЫЛЫМ

1. Қонақүйдің шағым және тілектер кітапшасына өз шағымыңызды жазыңыз.

А) Сіз қонақүйге телефон соғып, екікісілік бөлмеге тапсырыс бердіңіз. Бірақ олар сізге біркісілік бөлме берді.

Ә) Сіз таңғы асты бөлмеңізге таңғы сағат 07.00-де әкеп беруді сұрадыңыз. Бірақ таңғы асты ешкім әкелмеді.

«Алтын жұлдыз» қонақүйі

***Шағым және тілектер кітапшасы
Сіздің шынайы пікіріңізді күтеміз!***

**Біздің қонақүйімізді
таңдағаныңызға рақмет!**

Қонақүй әкімшілігі

Көру модальдік етістігі
Болжалды келер шақ

1. 237 -беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Сурет пен сөздерді сәйкестендіріңіз.

1. қып-қызыл алма
2. ең қысқа ағаш
3. ең ащы көкөніс
4. аппақ шалбар
5. үлкендеу мәшине
6. тым қымбат үй

3. Сөйлемдердегі қатені түзетіп, көшіріп жазыңыз.

1	Ол билет алайын деп <u>едім</u> .	<i>Ол билет алайын деп еді</i>
2	Мақпал <u>бен</u> Кәрім – әріптестер.
3	Бүгін сен кеңсеге <u>барыңыз</u>
4	Оның <u>сегізеу</u> үйі бар.
5	Нұргүлдағы сағат менікі.
6	Ол кеше кітап <u>оқиды</u>

4. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1	Қай сөз түсті білдірмейді? Көк / қызыл / салқын / сары / сарғыш	А	артық сөзбен сөз тіркесін құраңыз. <i>Салқын су</i>
2	Қай сөз спортқа қатысты емес? Футбол / теннис / жүзім / жүзу / жүгіру	Ә	артық сөзбен сөз тіркесін құраңыз.
3	Қай сөз саяхатқа қатысты емес? жолдама / хатшы / қонақүй / ұшақ / билет	Б	артық сөзбен сөз тіркесін құраңыз.
4	Ауа райына қатысы жоқ сөз? Суық / салқын / сурет / жауынды	В	артық сөзбен сөз тіркесін құраңыз.
5	Қай сөз киімге қатысты емес? Белдемше, көйлек, шалбар, көзілдірік, қалпақ	Г	артық сөзбен сөз тіркесін құраңыз.

5. Сөздердің қарама-қарсы мағынасын табыңыз.

1	Естен кетпес демалыс	А	Жұмысты көп істеу
2	Ел-жер аралау	Ә	Ұмытып қалу
3	Ештеңе істемеу	Б	Ешқандай қызықты мәлімет жоқ
4	Жұмысты аяқтамау	В	Ешқайда бармау
5	Теңіз жағасы	Г	Қызықты демалыс
6	Есте сақтау	Ғ	Барлық жұмысты бітіру
7	Мәдениеті, тарихы қызықты	Д	Қаланың іші

6. Ережемен танысыңыз.

Көру модальдік етістігі

226 - бет

Бұл мәліметтерді интернеттен іздеп көрейін.
Құжаттарыңызды тағы да қарап көріңізші.

7. Сұрақтарға жауап беріңіз.

- Мына кітапты оқыдыңыз ба?
Аты қызық екен, оқып көрейін.
- Сен менімен бірге тауға баратын болдың ба?
Білмеймін. Ойлан.....
- Келесі аптада демалысқа шықсам бола ма?
Бастықтан сұра.....
- Сымбат, сен ойлан..... . Жаман ұсыныс емес.
Жарайды, әкеммен ақылдас.....
- Сыйлыққа не алсам екен?
Сен дүкеннен қара..... Табасың.
- Мынау қандай жеміс? Бұрын жемеппін.
Дәмін тат..... . Ұнатсаң, аласың.

8. Сөйлемдердің жалғасын табыңыз.

1	Кеше тілшілермен сөйлесіп көрдік,	А	бірақ бүгін қызық кино жоқ екен.
2	Теледидар бағдарламасын қарап көрдім,	Ә	түсі сізге жарасады екен.
3	Ертең қаланы аралап көріңдер,	Б	біздің қызметкерлерді көрсетеді.
4	Мына көйлекті киіп көріңіз,	В	ол пойыз емес, тез жетеді.
5	Түнгі жаңалықтарды тыңдап көрсін,	Г	алайда олар кешімізге келе алмайды.
6	Бірінші ұшаққа мініп көр,	Ғ	өйткені мұнда бұрын болмадыңдар ғой.

Жауабыңыз: 1. Ж 2. 3. 4. 5. 6.

1. Ережемен танысыңыз.

Болжалды келер шақ

227 - бет

+

Кешке барармын.
Сен досыңнан сұрарсың.
Олар жұмысқа келер.

-

Ұшақпен енді ұшпаспын.
Сіз хабарды ұзақ күтпессіз.
Ол ешқайда бармас.

2. Тиісті формада жазыңыз.

	Етістік	Мақсатты келер шақ	Болжалды келер шақ	Ауыспалы келер шақ
1	Бар	<i>бармақшы</i>	<i>барар</i>	<i>бармайды</i>
2	Сұра
3	Көр
4	Қайт
5	Демал
6	Сат
7	Кел

3. Тиісті сөздерді қойыңыз.

- *Мен* жүзермін.
- келер.
- күтерміз.
- қайталарсың.
- түсіндірерсіз.
- осында отыра тұрар.
- көмектесерсіздер.
- терезені ашарсыңдар.

*Мен
Сен Сіз
Ол Біз
Сендер
Сіздер
Олар*

4. Сұрақтарды жауабымен сәйкестендіріңіз.

1	Ақшаны қайдан аласың?	А	Уайымдама, ұшармыз.
2	Әжем қашан келеді?	Ә	Апама берерсің.
3	Есепті бүгін өткізесіз ба?	Б	Тағы да тексеріп көрермін.
4	Осы жобаны аласыз ба?	В	Әкемнен сұрармын.
5	Мынаны кімге берейін?	Г	Ойланармын.
6	Уақытымен ұшсақ екен.	Ғ	Ертең келер.

5. Көпше түрде жазыңыз.

Мен → Біз, Сен → Сендер

1	Мен ертең үйде болармын.	<i>Біз ертең үйде болармыз.</i>
2	Сен ұшаққа отырарсың.
3	Сіз күту залында боларсыз.
4	Мен кеденнен өтермін.
5	Сен демалысқа шығарсың.
6	Ол ертең кетер.
7	Мен келесі аптада келермін.

6. Болымсыз түрде беріңіз.

1	Ол қаңтарда келер.	<i>Ол қаңтарда келмес.</i>
2	Ләйлә Мәскеуге кетер.
3	Біз сәрсенбіде кетерміз.
4	Сіз дүкеннен көрерсіз.
5	Сен хат жазарсың.
6	Анаңыз үйде болар.
7	Бауырым үсгаз болар.

ОҚЫЛЫМ

1. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз демалысыңызды жоспарлайсыз ба?
2. Қандай демалыс түрі ұнайды?
3. Досыңызбен саяхатқа шығып көрдіңіз бе? Егер шықсаңыз, қалай болды?

2. Төменде берілген пікірді оқыңыз. Сіз сөйлеушімен келісесіз бе? Өз ойыңызды жазыңыз.

Былтыр демалысқа әріптесіммен бардым. Бірақ менің демалысым демалыс болмады. Мен оны жақсы білмейді екенмін. Көп нәрсеге келіспей қала бердік. Енді барсам, тек досыммен ғана барармын деп ойлаймын.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Төменде берілген сөздерді оқыңыз. Сізге саяхаттаған кезіңізде қасыңыздағы адамның қандай мінезі ұнауы мүмкін? Әріптесіңізбен сөйлесіңіз.

*ақкөңіл адамды жақсы түсінеді тез тілтабысқыш
жомарт спортты жақсы көреді пысық*

4. Төменде берілген сөздерді оқыңыз. Сізге саяхаттаған кезіңізде қасыңыздағы адамның қандай мінезі ұнамауы мүмкін? Әріптесіңізбен сөйлесіңіз.

*көп сөйлейді жалқау көп шағымданады жауапкершілігі төмен тұйық
мінезді ұйқышыл*

5. Мәтінді оқыңыз.

ДЕМАЛЫС КҮНДЕЛІГІ

Сәрсенбі, 18 маусым. Бұл – менің Түркияға ең бірінші келуім. Өте қуаныштымын. Үйден алысқа бірінші рет шығып көруім. Қасымда курстасым Қарлығаш бар. Екеуіміз бірге демалсақ деп бұрыннан жоспарлайтынбыз. Демалысымыз жаман болмас. Көрерміз. Теңіз жағасында жатармыз, құм қалашық жасармыз деген армандарым орындалатын болды.

Бейсенбі, 19 маусым. Бүгін автобуспен Стамбулға бардық. Көрнекі тарихи жерлерін аралап көрдік. Мәдениетімен, тарихымен таныстық. Ел-жер аралап көрсем, демалысым қызықты, есте қаларлықтай болса дейтінмін. Қарлығаш барамын дегенде қатты қуандым, өйткені екеуіміз көп көрісе бермейміз. Жұмысымыз бөлек. Сол себепті бір-бірімізге көп уақыт бөлерміз дедім. Автобуспен қонақүйге келе жатырмыз. Мен одан шаршай бастадым, себебі ол тоқтамай сөйлей береді екен. Басым ауыра бастады.

МЕНИҢ ДЕМАЛЫСЫМ...

Жұма, 20 маусым. Жағажайдамыз. Таңғы ас кезінде ол ауа райы, тағам және жағажай жайлы шағымданды. Оған Түркияның тамақтары да ұнамады. Маржан, қашан кері қайтамыз деп айта берді. Не істер екенмін?

Сенбі, 21 маусым. Сағат 12.30. Кафеде тамақтанып отырмыз. Қарлығаш өлең айтып, тағы да сөйлей бастады. Мен енді онымен демалысқа шықпаспын деп шештім. Өйткені маған шағымданғыш, көп сөйлегіш адамдар ұнамайды. Шаршадым... Иә, демалысым ұмытылмастай болатын болды...

6. Мәтін не туралы? Дұрыс жауаптың тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

А	Қарлығаштың мінезі туралы	
Ә	Маржанның Түркияға сапары туралы	
Б	Екі қыздың Қытайға саяхаты туралы	

7. Маржанның құрбысы Қарлығаш қандай адам? Мәтіннен оны сипаттайтын сөздерді табыңыз.

.....
.....

8. Оқыңыз. Артық сөйлемді сызып тастаңыз.

Бүгін автобуспен Стамбулға бардық. Көрнекі тарихи жерлерін аралап көрдік. Мәдениетімен, тарихымен таныстық. Оларға қарап, мен де спортпен жиі шұғылдана бастадым. Ел-жер аралап көрсем, демалысым қызықты, есте қаларлықтай болса дейтінмін. Қарлығаш барам дегенде қатты қуандым, өйткені екеуміз көп көрісе бермейміз.

9. Мәтінді оқыңыз. Болжалды келер шақта тұрған етістіктерді теріп жазыңыз.

1	4
2	5
3	6

10. Мәтін мазмұны бойынша орналастырыңыз.

Үйден алысқа бірінші рет шығып көруім. Қасымда курстасым Қарлығаш бар. Екеуміз бірге демалсақ деп бұрыннан жоспарлайтынбыз.

Мен енді онымен демалысқа шықпаспын деп шештім. Өйткені маған шағымданғыш, көп сөйлегіш адамдар ұнамайды. Шаршадым... Иә, демалысым ұмытылмастай болатын болды...

Жұмысымыз бөлек. Сол себепті бір-бірімізге көп уақыт бөлерміз дедім. Автобуспен қонақүйге келе жатырмыз.

Көерміз. Теңіз жағасында түк бітірмей жатармыз, құм қалашық жасармыз деген армандарым орындалатын болды.

1. Оқыңыз.

Маркетинг бөлімінің бастығы

... ға / -ға

Маркетинг бөлімінің қызметкері

.....-ден/-дан

Өтініш

Сізден сырқаттануыма байланысты екі күнге, 2012 жылғы 19-20 мамыр аралығында ақысыз демалыс беруіңізді сұраймын.

Өтініш иесі: /қолы/

...../...../.....

күні айы жылы

Маркетинг бөлімінің бастығы

... -ға / -ға

Маркетинг бөлімінің қызметкері

.....-ден/-дан

Өтініш

Маған отбасылық жағдайыма байланысты кезекті еңбек демалысы есебінен үш күн, 2012 жылғы 19-20 аралығында демалыс беруіңізді сұраймын.

Өтініш иесі: /қолы/

...../...../.....

күні айы жылы

ТЫҢДАЛЫМ

1. Сұхбатты тыңдаңыз. Әр сөйлемді кім айтқанын жазыңыз.

№11

№2 сұрақтан бастап әр сөйлемнің қасына сөйлеушінің атын жазыңыз.

1	Сөйлеушілердің аттары кім?	№1 Сәния	№2 Жанболат	№3 Рабиға
2	Мен демалысымды әйеліммен бірге жоспарлаймын.
3	Міндетті түрде.
4	Демалысым емтихан тапсыруыма байланысты.
5	Құрбыммен бірге барар едім.
6	Жалғыз.
7	Әкеммен бірге барар едім.
8	Ақпарат жинау керек.
9	Мен ақша жинаймын.
10	Жан-жақты дайындалу керек.

2. Сіздің пікіріңіз қандай?

Саяхатқа шығар алдында не істеу керек?

1. Мен жеткілікті ақша жинауға тырысамын.

.....
.....

2. Жан-жақты дайындалған дұрыс болар.

.....

3. Баратын жеріңіз туралы көбірек ақпарат жинау керек.

.....

1. Жұптық жұмыс. Өзара төмендегі тақырыптарда сөйлесіңіз.

- A. Сіз саяхатқа кіммен шыққанды қалайсыз?
- B. Демалысқа досыңызбен бірге барып көрдіңіз бе?
- C. Сіздің ойыңызша, ең жақсы серіктес жолаушы кім?

2. Жұптық жұмыс.

A. Досыңызбен / әріптесіңізбен өзіңіз туған немесе өте жақсы білетін қала туралы сөйлесіңіз.

- 1. Бұл қандай қала?
- 2. Ондағы адамдар қандай?
- 3. Сіз неге бұл қаланы ұнатасыз / ұнатпайсыз?
- 4. Бұл қалада сіздің немен айналысқыңыз келеді?
- 5. Бұл қалада сіз нені өзгерткіңіз келеді / келмейді?
- 6. Бұл қала басқа сіз білетін қалаларға ұқсай ма?

B. Осы қала туралы қаланы аралауға келген саяхатшы қолдана алатын шағын ақпарат жазыңыз.

- 1. Бұл қалада сіз көретін бірінші орын
- 2. Қаланың ең көрікті жері
- 3. міндетті түрде көруіңіз керек .

C. Өзіңіздің шағын ақпаратыңызды досыңыздың / әріптесіңіздің ақпаратымен салыстырыңыз, оқыңыз. Қай қалаға барғыңыз келеді / келмейді? Неге?

ЖАЗЫЛЫМ

Өз басыңыздан өткен демалыс оқиғасы туралы шағын шығарма жазыңыз. Оқылым бөліміндегі «Демалыс күнделігін» қолдануыңызға болады.

Менің демалысым

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Сын есім тудырушы жұрнақтар

- *Ресми өмірбаян үлгісі*

ЕКІНШІ САБАҚ

Есімшенің анықтауыштық қызметі

- *Түйіндеме жазғанда есте сақтаңыз!*
- *Түйіндеме үлгісі.*

1. 237 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Өткен грамматиканы еске түсіріңіз.

№	Етістіктер	Өткен шақ	Нақ осы шақ	Келер шақ
	Айту	<i>айттым</i>	<i>айтып отырмын</i>	<i>айтамын</i>
1	Бару
2	Көру
3	Күлу
4	Ойлану
5	Қызығу
6	Тұру
7	Беру
8	Жылау
9	Ойнау
10	жүзу

3. Берілген іс-әрекеттерді белгілі бір сағатта орындағаныңызды жедел өткен шақта жазыңыз.

Телефон шалу әріптеспен кездесу жиналысқа қатысу фитнесклубқа бару

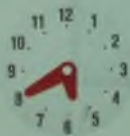
1

.....

.....

2

.....

.....

3

4

4. Суреттерге қарап, дұрыс жауапты белгілеңіз

1. Менің шашым	2. Әли	3. Қыз
 <p>а. қара, бұйра ә. қоңыр, тік</p>	 <p>а. оқушы ә. жүргізуші</p>	 <p>а. ұзын шашты ә. қысқа шашты</p>
4. Оның әпкесі	5. Мына кісі	6. Менің көршім
 <p>а. даяшы ә. хатшы</p>	 <p>а. жас ә. қарт</p>	 <p>а. тілші ә. оқытушы</p>
7. Дәрігер	8. Мен	9. Мына кісі
 <p>а. мұртты ә. сақалды</p>	 <p>а. көңілдімін ә. көңілсізбін</p>	 <p>а. аңшы ә. сатушы</p>

5. Қарама-қарсы мағыналы жұптарды табыңыз.

1	Піскен алма		А	талантсыз адам
2	Салқын сусын		Ә	Бүгінгі жаңалықтар
3	Алыс жер		Б	Жағымды иіс
4	Мұртты адам		В	Жалғыз балалы отбасы
5	Кешегі жаңалықтар		Г	Піспеген алма
6	Жағымсыз иіс	Ғ	Арзан үй	
7	Талантты қыз	Д	Жылы сусын	
8	Көпбалалы отбасы	Е	Пысық қызметкер	
9	Жалқау қызметкер	Ж	Мұртсыз адам	
10	Қымбат үй	З	Жақын жер	

6. Ережемен танысыңыз.

Қыстырма сөздер

228 - бет

*Менің ойымша, сен дұрыс айттың.
Қысқасы, ертең сабаққа келмейміз.
Ертең, сірә, жаңбыр жауатын болар.*

7. Синоним сөздерді жұптастырыңыз.

1	Меніңше		А	Шамасы
2	Әрине		Ә	Мәселен
3	Шынында		Б	Әлбетте
4	Бәлкім		В	Менің ойымша
5	Сірә		Г	Мүмкін
6	Мысалы		Ғ	Расында

8. Керекті тыныс белгісін қойыңыз.

1	Оның айтқанына әрине қосыламыз.
2	Оның әкесі шамасы ертең келер.
3	Менің мұғалімім бұл әңгімені естімеген болуы керек сірә.
4	Мүмкін оған тағы бір мүмкіндік берерміз.
5	Сенің айтқандарың қызық екен шынында.
6	Расында баланың қауіпсіздігі бірінші орында болуы тиіс.

9. Сөйлемді аяқтаңыз.

1	Қысқасы,
2	Қорыта айтқанда,
3	Ендеше,
4	Жалпы алғанда,
5	Соңында,

10. Тапсырмаларды орындаңыз.

А) Берілген суреттерге қараңыз. Сіз оларды танысыз ба? Аттарын жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

.....

Ә) Берілген қыстырма сөздерді қолдана отырып, сұрақтарға жауап жазыңыз.

Менің ойымша негізі шамасы бәлкім

Ол немен айналысады деп ойлайсыз?

№1

№2

№3

№4

№5

Сіздің ойыңызша, оның жасы нешеде?

№1

№2

№3

№4

№5

Сіздіңше, ол атақты адам ба?

№1

№2

№3

№4

№5

Сіздің ойыңызша, оның ұлты кім?

№1

№2

№3

№4

№5

1. Сұрақтарға жауап беріңіз.

Сіз қандай адамсыз?

1. Бүгін сіздің туған күніңіз. Сіз:

- А) достарыңызбен түнгі клубқа барасыз
- Ә) достарыңызбен мейрамханада тамақтанасыз
- Б) үйде теледидар көресіз

2. Сенбі мен жексенбіде ауа райы керемет болып тұр. Сіз:

- А) отбасыңызбен, достарыңызбен табиғатқа шығасыз
- Ә) басқа қалаға барып демаласыз
- Б) үйде газет-журнал оқисыз

3. Жұмыста түскі үзіліс. Сіз:

- А) достарыңызбен кездесіп, фитнесклубқа барасыз
- Ә) жұмысыңызға жақын жерде серуендейсіз
- Б) жұмыс орныңызда тамақтанасыз

4. Сіздің кезекті жазғы демалысыңыз. Сіз:

- А) достарыңызбен күнде түнгі клубқа, кинотеатрға барасыз
- Ә) басқа қалаларды, мемлекеттерді аралайсыз
- Б) жағажайда демалып жатасыз

5. Демалыс кезінде дүкен араладыңыз. Сіз не сатып аласыз?

- А) әдемі киімдер
- Ә) өзіңіз барған қала, мемлекет туралы кітап
- Б) балмұздақ

Жауаптар

Егер Б жауабы көп болса:

Сіз нағыз еріншексіз! Ештеңе білгіңіз, ізденгіңіз, жасағыңыз келмейді. Көңіл көтеріп, достарыңызға көңіл бөліңіз!

Егер Ә жауабы көп болса:

Сіз нағыз оқымыстысыз! Үнемі жаңа бір нәрселерді үйреніп, ізденіп жүресіз. Кейде көңіл көтеруді де ұмытпаңыз.

Егер А жауабы көп болса:

Сіз нағыз көңілді адамсыз! Үнемі күліп, достарыңызды қуантып жүресіз. Кейде тоқтап, демалғаныңыз да дұрыс.

2. Берілген мәтінді оқыңыз.

Жан-жақты жүргізілген зерттеулер Microsoft және оның ақылды, талантты да дарынды кожайынының керемет жетістігінің басты 10 сырын анықтады.

Билл Гейтстің басты 10 құпиясы

Ø **Бірінші құпия. Керекті уақытта және керекті жерде болу.** Microsoft жетістіктерін сирек кездесетін бақ деп санауға болмайды. Гейтс IBM мен келіссөздер жасаудың маңызды екенін түсінді. Ол персоналды компьютердің тарихын өзгерте алатынын ұқты және алты ай бойы «**жолы болғыш¹**» атану үшін тынбай еңбек етті.

Ø **Екінші құпия. Техникаға ғашық болу.** Microsoft компаниясының негізгі, басты жетістігі Гейтстің техникалық білімі еді. Ол осы салаға байланысты маңызды шешімдерді өзі қабылдады. Көп жағдайда ол бәсекелестеріне қарағанда технологияның даму бағытының болашағын көре білді. Сондықтан оны дарынды басшы дейтін болар, бәлкім.

Ø **Үшінші құпия. Тұтқындарды алмау.** Гейтс – өте қатал бәсекелес. Үнемі тек жеңіске жетуді мақсат етеді. Оған дәлел, мысалы, келіссөздер жүргізу кезінде өте мейірімсіз болады екен.

Ø **Төртінші құпия. Жұмысқа тек ақылдыларды алу.** Бастапқы кезден-ақ Гейтс компания ең ақылдыларды, дарындыларды қызықтыру керек деген болатын. Бұл сөз кей топтарға ұнамады, алайда қолдаған топтар да болды. Мысалы, колледжді бітірген дарынды студенттер

Ø **Бесінші құпия. Үнемі дайындықта болу.** Microsoft-та Гейтс тынымсыз, өз бетімен үйрететін мәшине жасап шығарды. Оның ойынша, қателік жасауды болдырмайтын жалғыз – осы жол. Оның бәсекелестері осындай қарапайым нәрселерді ойламайды. өз мамандығы бойынша жұмысқа тұра алатын.

Ø **Алтыншы құпия. Алғысты күтпеу.** Гейтс бай адам болғың келсе, көп еңбектену керек, бұл жолда бәсекелестер өте көп болады дейді. Қысқасы, жауларың көп болмай, бай адам бола алмайсың.

Ø **Жетінші құпия. Алдын ала болжай білу.** Билл Гейтс бизнес-көшбасшысының жаңа бейнесі. Көп жылдар бойы ол өзін компьютерлік индустриядағы болжағыш екенін дәлелдеп келді.

Ø **Сегізінші құпия. Жан-жақты болу.** Microsoft жетістігінің негізі - көп көлемді жобаларды бір уақытта басқара білу қабілеті. Гейтсті «**жан-жақты адам**» деп атайды, ол бір уақытта әр түрлі техникалық тақырыптарға бірнеше әңгіме жүргізе алады екен. Бұның өзі компания басшысының керемет қабілетті екенін көрсететін болар, сірә...

Ø **Тоғызыншы құпия. Байтөлшемі бойынша бизнес жасау.** Microsoft салыстырмалы түрде үлкен компания емес. Басқарушы топқа қолайлы жағдай жасау үшін оны ұсақ компанияларға бөлінеді. Гейтстің ойынша, компания қарапайым құрылымды болса, оны толық бақылауда ұстау жеңіл болады.

Ø **Оныншы құпия. Доптан көзді алмау.** Гейтс жиырма жыл бойы биікте тұр. Осы уақыт аралығында әлемнің ең бай және атақты адамына айналды. Байлығы мен жетістігіне қарамастан, Гейтс тоқтап қалған емес. Оның сөздері бойынша, ол «**үлкен істі**» өткізіп алғысы келмейді. Ол басқа IBM, Apple сияқты компьютерлік компаниялардың қателіктерін қайталағысы келмейді.

да

www.class-time.kz сайтынан

3. Сұрақтарға жауап беріңіз.

А) Мәтіндегі басты кейіпкер кім?

Ә) Ол немен айналысады?

Б) Сіз бұл адамның қандай дарыны бар деп ойлайсыз?

.....
.....

4. Мәтінді қайта оқыңыз. Сіз қалай ойлайсыз? Әріптесіңізбен, курстасыңызбен сөйлесіңіз.

1. «жолы болғыш¹» атану үшін тынбай еңбек етті.

Сіздің «жолыңыз болғыш» па? Өміріңізде қашан жолым болды деп айтатын жағдай болды?

2. Сіз өз жұмысыңызды жақсы көресіз бе? Әңгіме кейіпкері сияқты өз жұмысыңызға ғашық бола аласыз ба? Иә/ Жоқ. Неге?

3. Егер сіз басшы болсаңыз, қандай басшы боласыз? Қатал ма? Мейірімді ме?

4. Қысқасы, жауларың көп болмай, бай адам бола алмайсың.

Ал сіздің жауларыңыз бар ма? Сіз осы тұжырыммен келісесіз бе?

5. Сіз жан-жақты адамсыз ба? Егер иә десеңіз, қалай дәлелдейсіз?

5. Мәтінді қайта оқыңыз. Қыстырма сөздері бар сөйлемдерді теріп жазыңыз.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

1. Ережемен танысыңыз.

Сын есім тудырушы жұрнақтар 228 - бет

Әкем жігерлі адам.
Болат өте қиялшыл адам.

Менің түрім сұсты ма?
Менің жаздық киімім көп.

2. Тиісті қосымшаны қойып, жаңа сөз жазыңыз.

-лы, -лі, -сыз, -сіз, -ды, -ді, -ты, -ті, -шақ, -шек, -шыл, -шіл, -дық, -дік, -тық, -тік

1	шыдам - <u>шыдамды</u>	1	шыдам - <u>шыдамсыз</u>
2	ақыл -	2	ерін -
3	күш -	3	күлкі -
4	әл -	4	мейірім -
5	жыл -	5	көңіл -
6	қайырым -	6	ұрын -
7	жауап -	7	дарын -
8	күз -	8	кек -
9	талант -	9	ұйқы -
10	қыс -	10	жігер -

3. Сөздерді беретін мағынасымен сәйкестендіріңіз.

1	жігерлі	A	ешкімге ешнәрсе бермейтін, бөліспейтін адам
2	еріншек	Ә	адамдармен араласып, тіл табыса алмайтын адам
3	ұялшақ	Б	кез келген қиындықты жеңетін адам
4	қызғаншақ	В	жұмыс істегісі келмейтін адам
5	дарынды, талантты	Г	қандай да бір ерекше өнері бар адам

4. Берілген сөздерді қолданып, сөйлемдерді толықтырыңыз.

АДАМНЫҢ МІНЕЗ - ҚҰЛҚЫ

Әр сөзді бір рет қана қолдана аласыз!

көңілді жағымпаз еріншек дарынды оқымысты қызғаншақ
бойшаң жауапты жігерлі шыдамсыз көпшіл сөзшең көпшіл

1. Жанат өте *жауапты* адам.
Жұмысқа уақытында келіп, барлық жұмысын өз уақытымен аяқтайды.
2. Менің әкем бір нәрсе сұраса, тез жауап беруің керек.
Асықпай жауап бергенінді күте алмайды. Ол адам.
3. Әсемнің сіңлісі Үйінде ештеңе істемейді.
4. Асқардың баласы Үнемі қолына кітап түспейді.
5. Аружан өте қыз.
Қашан көрсең, әрқашан күліп-ойнап жүреді.
6. Қызыңыз екен.
Домбырада тамаша ойнайды ғой.
7. Бақыт тым адам.
Бір нәрсесін сұрасаң, ештеңесін бермейді.
8. Ләйлә бастыққа үнемі сыйлықтар беріп, жағдайын сұрап жүреді.
Ол адам.
9. Сандуғаш ауруын жеңіп шықты.
Керемет қыз.
10. Менің әжем адам болған. Үйге үнемі қонақтар шақыратын.
11. Ағаң көп сөйлейді екен. Оны деуге болады.
12. Баскетболшылардың барлығы болады ғой, иә?

1. Оқыңыз.

РЕСМИ ӨМІРБАЯН ҮЛГІСІ

Мен, Асқар Қалиұлы Маратов, 1978 жылы 25 қыркүйекте Астана қаласында дүниеге келдім. Ұлтым – қазақ. 1995 жылы Астана қаласының № 17 мектеп-гимназиясын бітірдім.

1995 жылы Қазақ ұлттық университетінің филология факультетіне оқуға түстім. Мамандығым: қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі. Аталған оқу орнын 2000 жылы үздік дипломмен бітірдім.

2000 жылғы қыркүйектен 2005 жылғы қаңтарға дейін Астана қаласындағы №30 жалпы орта білім беретін мектепте мамандығым бойынша қызмет еттім. 2005 жылдың ақпанынан бастап директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары қызметін атқарып келемін.

Ата-анам бар. Әкем – Қали Маратұлы, Ұлы Отан соғысының ардагері, зейнеткер, анам Хадиша Қасымова – зейнеткер. Үйленгенмін. Әйелім – Майра Әлиқызы Әділбекова. Мамандығы – заңгер. «Аспан әлемі» жеке фирмасының заңгері. Мектеп жасындағы 3 балам бар.

Әскери қызметке міндеттімін. Аға лейтенант атағым бар.

Қосымша мәліметтер: қазақ, орыс және ағылшын тілдерін жетік білемін, ЭЕМ (ЭВМ) бағдарламаларын толық меңгергенмін. Интернетте жұмыс істеймін. 2002 жылы Астана қалалық оқу бөлімінің «Білім беруде қосқан үлесі үшін» мадақтама қағазымен марапатталдым.

Мекенжайым: Астана қаласы, "Жастар" ықшамауданы, 47-үй, 18-пәтер.

2. Әр жаңа жолда не туралы мәлімет берілгенін жазыңыз.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

3. Сұрақтарға жауап беріңіз.

Аты-жөніңіз кім?

Сіз қашан, қай жерде туылдыңыз?

Бітірген оқу орныңыз?

Атқарған қызметтеріңіз?

ТЫҢДАЛЫМ

1. Тыңдаңыз. Не туралы айтылды?

№12

Дұрыс жауаптың тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

1	Сөйлеген адамның өзі туралы	
2	Сөйлеушінің отбасы туралы	
3	Сөйлеушінің анасы туралы	

2. Тыңдаңыз. Айтылу ретімен нөмірлеңіз.

A	Ең қымбат адамы туралы сөйлеу	
Ә	Өзінің мінезі туралы айту	
Б	Сөйлеуші айтып отырған адамының келбеті туралы	
В	Өз мінезін өзгерткісі келеді	

3. Тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап жазыңыз.

A. Өмірдегі ең жақын, қымбат адамыңыз кім?

1.
2.

Ә. Ол адамның мінезі қандай?

1.
2.

Б. Ал келбеті ше? Кескін-келбеті туралы не айтасыз?

1.
2.

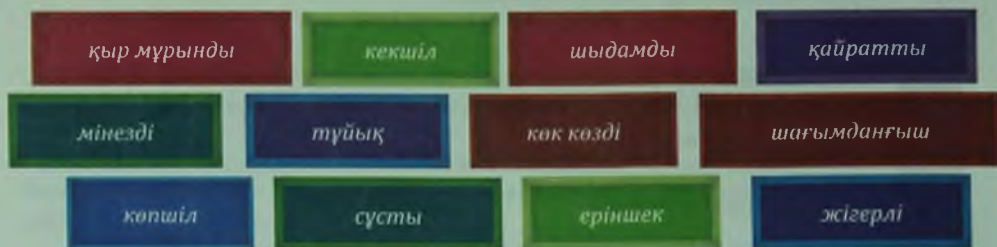
В. Өз мінез-құлқыңыз туралы не айтасыз?

1.
2.

Г. Өзіңізді сипаттап жазыңыз.

1.
2.

1. Сіз мекемеде психолог болып қызмет атқарасыз. Бөлім бастығы өз қызметкерлері туралы сізден ақпарат сұрайды. Берілген сөздерді қолдана отырып, 5 адамның мінез-құлқы, кескін-келбеті жайлы жазыңыз.

№ 1 қызметкер	№ 2 қызметкер	№ 3 қызметкер
.....
.....
.....
.....

№ 4 қызметкер	№ 5 қызметкер
.....
.....
.....
.....

ЖАЗЫЛЫМ

1. Әрiнтесiңiздi сипаттап берiңiз.

.....

.....

.....

.....

.....

Есімшенің анықтауыштық қызметі.
Ортақ етіс

1. 237 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Суреттерге қарап, адамдардың іс-әрекетін нақ осы шақ формасында жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Кестедегі мәліметтерді оқыңыз. Үлгі бойынша сөйлем құрастырыңыз.

№	Аты	Жасы	Түрі / дене бітімі	Спорт	Сүйікті асы
1	Бағлан	20	қысқа бойлы	күрес	қазы
2	Талғат	19	орта бойлы	баскетбол	палау
3	Қарлығаш	28	ұзын бойлы	жүзу	балық
4	Әсем	30	қара шашты	жүгіру	көкөніс
5	Гүлшат	25	көк көзді	теннис	жемістер
6	Айғаным	40	бұйра шашты	йога	тауық еті

Үлгі: Айнұрдың жасы он сегізде. Ол ұзын бойлы. Ол көркем гимнастикамен шұғылданады. Оның сүйікті асы – қуырылған картоп.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

4. Сұрақ қойыңыз.

1.

Бүгін қай күн?

Бүгін жексенбі.

2.

.....?

Оның үш немересі бар.

3.

.....?

Раушанның анасының
мамандығы – заңгер.

5. Жауап беріңіз.

Сіздің отбасыңызда
неше адам бар?

.....?

Еңбек өтіліңіз қанша жыл?

.....?

Сіздің сүйікті
бағдарламаңыз бар ма?
Ол қандай бағдарлама?

.....?
.....?

6. Бос орынға керекті қыстырма сөздерді қойыңыз.

Ендеше Қысқасы әйтеуір ең алдымен Демек мысалы

1. Уақыты болмады ма, ұмытып кетті ме,, досым туған кешіне келмеді.
2., бұл мәселені талқылауды осымен доғарайық.
3. Адамдар,, біз өзімізді сыйлауымыз керек.
4. Мамандық көп қой,, қаржы маманы, заңгер, өзіңнің кім болғың келеді?
5., сіз үшін бұл жұмыс қиын ба?
6., тапсырманы орындамай неге отырсың?

7. Бағандардағы сөздерді өзара байланыстырып, сөйлем құрастырыңыз.

Сөйлемдерді көшіріп жазыңыз.

1	Сен	таңертең	музыка	әкесімен	отырсың
2	Мен	үйінде	кеше	алып	жүреді
3	Ақмарал	мәшинемен	адамдармен	тыңдап	бардым
4	Оның ағасы	дүкенде	көшеде	көп	кетті
5	Әнші	анаммен	сабаққа	қатты	келді
6	Атаңыз	сахнаға	балабақшаға	көйлекпен	шықты
7	Сатушы	немерелерін	өте әдемі	қонаққа	сөйлеседі

1	Сен	үйінде	музыка	тыңдап	отырсың
2	Мен
3	Ақмарал
4	Оның ағасы
5	Әнші
6	Атаңыз
7	Сатушы

V ТАРАУ

1. Мәтінді оқыңыз.

ТУҒАН КҮН ЖӘНЕ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ

Туылған күніңіздегі сандар сіздің қандай адам екеніңізді білдіреді. Осы сандар арқылы біз өзіміздің әлсіз жақтарымызды жақсартуға мүмкіндік аламыз. Ол үшін туылған күніңіздің сандарын бір-біріне қосыңыз. Мысалы:

Ақпан 19, 1968 $2+19+1968=1989=1+9+8+9=27=2+7=9$

Сіздің туылған күніңіздің нөмірі "9"

«1» нөміріндегі адамдар өмірге құштар, әдемі, бірбеткей, мақсатшыл жандар. Оларға әрқашан бірінші орында болған ұнайды. Есте сақтау қабілеттері керемет. Бір уақытта бірнеше істерді атқара алатын қабілеттері де бар.

«2» нөмірлі адамдар тыныш, шусыз өмірді жақсы көретін адамдар. Олар адамдарды ренжітіп алуға қорқады. Сонымен қатар олар өте қарапайым, сыпайы адамдар. Достық, жақсы қарым-қатынас олар үшін өте маңызды. Жан-жағындағы басқа адамдарға болысып, көмектескенді ұнатады.

«3» нөмірі тілтабысқыш, қиялшыл және шығармашылық жұмысты ұнататын адамдар. Бейтаныс адамдармен танысуды, бақытты етуге тырысуды жақсы көреді. Олар өте атақты, жиын-кештердің «жұлдызы» атанған.

«4» нөмірі жауапты, денсаулығы мықты, еңбекқор адамның бейнесін көрсетеді. Бұл нөмірде туған адамдар бос уақыттарын өз отбасыларымен бөліскенді жақсы көреді. Кейде өз айтқандарынан қайтпайтын мінез көрсетуі мүмкін.

«5» нөмірлі адамдар шыдамсыз, өте жылдам, демалғанды ұнатпайтын, бір жерде отырғанды қаламайтын адамдар. Олар үнемі жаңа қиындықтармен күресуді, жеңіске жеңіп, өз жеңістеріне масаттануды, жаңа бейтаныс жерлерді аралағанды, жаңа нәрселерді үйренгенді ұнатады.

«6» нөмірлі адамдар шындықты айтқан адал жандар. Сонымен қатар қиялдағанды ұнататын қиялшыл адамдар. Олардың достары үнемі қиналған кезде «6» нөмірлі адамдардан көмек сұрай алатындарын біледі, себебі олар біреуге көмектесуді, қуаныштарымен бөліскенді ұнатады.

«7» нөмірлі адамдар жалғыздыққа ғашық болған адамдар. Өзін-өзі қатаң тәртіпте ұстаған жандар. Шешім қабылдауға асықпайтын жандар. Көреген, алғыр, сыр сақтағанды жақсы көретін және қиялға бай жандар.

«8» нөмірлі адамдар үнемі өзгелерге көмектесуді, қиын мәселелерді шешіскенді жақсы көреді. Тәуелсіз болғанды, өздерін-өздері басқарғанды ұнатады. Өзгелердің ережелерімен емес, өздері жасаған ережемен жүретін, өз мақсатына қалайда қол жеткізетін мықты адамдар.

«9» нөмірде адамдармен тез сөйлесіп, дос тауып, оларға көмектесіп жүрген керемет жандар. Олар өмірде жолы болған адамдар. Әрдайым адамдарға болысып, жақын араласып жүргенді ұнатады.

2. Сұрақтарға жауап бөріңіз.

1. Сіз теледидар көресіз бе?
2. Адам өмірде міндетті түрде атақты немесе үлкен дарын иесі болуы керек пе?
3. Сізде қандай да бір талант немесе дарын бар ма?

А) Сіздің атақты танысыңыз немесе жолдасыңыз, не әріптесіңіз бар ма?

Ә) Сіз қандай атақты адаммен кездескенді қалайсыз?

Б) Егер сіз дүкенде немесе кинотеатрда, не көшеде өзіңіздің сүйікті әншіңізді, спортшыңызды көріп қалсаңыз, не істейсіз?

3. А бағанындағы сөздерді Ә бағанындағы мағыналас сөздерімен сәйкестендіріңіз.

№	А	Ә
1	бірбеткей	А Өмір сүргісі келетін, өмірге ғашық адам
2	өмірге құштар	Ә көмектесу
3	бас тартпау	Б Адамдарға қастандық жасаушы
4	қолұшын созу	В Ешкімге айтылмайтын жасырын мәлімет
5	мәселенің ушығуы	Г Өзінің айтқан сөзінен қайтпау
6	жауыз	Ғ Барлық адамның ортақ пікірге келуі
7	бір ауыздан мойындау	Д Табанды болу, өз шешімін өзгертпеу
8	құпия	Е Бір сұрақтың шешімін табуда қиындықтың болуы
9	нәсілшілдік	Ж Адамдарды түсіне қарай бөлу
10	түрме	З Адамның бас бостандығынан айырылып, белгілі мерзім бойы бір ғимаратта болуы.

4. Мәтінді оқыңыз.

ӘЛЕМДІ ӨЗГЕРТКЕН 10 АДАМ

1

Шыңғыс хан (1165 -1162) – адамзат тарихындағы ең атақты, әлемге әйгілі өмірі құпияға толы қолбасшы. Оның нақты туған жылын да, қайтыс болған жылын да ешкім білмейді. Оның мықты әскер құрып, жүргізген жаугершілік саясаты, кез келген адамды таңғалдырған қолбасшылық қабілеті оның ерекше жан екендігін көрсетеді.

2

Мартин Лютер Кинг (1929-1968) – атланталық арманшыл, адамдарды нәсілге бөлген нәсілшілдерге қарсы шыққан Америка азаматы. АҚШ-та нәсілшілдік мәселесінің ушыққанына қарамастан, қиындықтың бәрін бейбіт жолмен шешуге тырысқан адам. 1964 жылы осы еңбегі үшін Кингке әлемдік Нобель сыйлығы тапсырылды.

3

Махатма Ганди (1869-1948) – үнді халқын Ұлыбритания отарынан құтқаруға атсалысқан күрескер. 1947 жылға дейін ағылшындармен келіссөздер жүргізген. Үнді халқы үшін мәңгілік тәуелсіздік белгісіне айналған Гандиді өз елінде әрқашан құрмет тұтады.

4

Альберт Эйнштейн (1879-1955) – ақылдылықпен дарындылықтың белгісі. 1919 жылы қатысымдық теориясын дәлелдеген Альбертті әлем ғалымдары бірауыздан мойындап, 1921 жылы оған Нобель сыйлығы тапсырылды. Алайда өз жаңалығының адамзатқа қауіп төндірген ядролық қару жасауға ықпалы болғанын естігенде қатты өкінген.

5

Нельсон Мандела (1918) – Оңтүстік Африкадағы азаматтардың бас бостандығы үшін шайқасқан, өз өмірінің 26 жылын түрмеде өткізуден бас тартпаған адам. 1933 жылы апартеидтерге қарсы күрескені үшін Нобель сыйлығы берілді.

6

Адольф Гитлер (1889-1945) – әлемдік тарихта маңызды орны бар адам. Ол ұйымдастырған соғыс зардабынан қайтыс болған жандарды естен шығару мүмкін емес.

7

Тереза ана. Оны көзі тірі кезінде-ақ әулие ана санаған. Өзін «Құдайдың қолындағы қаламы» деп санаған Агнес Гонджа Бояджиу 1910 жылы албандық көкөніс сатушысының отбасында дүниеге келген. Отыз алтыға келген Тереза қайырымдылық қоғамын құрып, мектептер, балалар үйлерін, ауруханалар ашып, адамдардың тегі мен нәсіліне қарамастан барлығына көмектескен. 87 жасында көз жұмған әулие Терезадан «өміріңізде мерекелік немесе демалыс күндер болды ма? деген сұраққа «менің әр күнім мереке болған» деп жауап берген екен.

8

Иосиф Виссарионович Джугашвили (Сталин) (1878-1953) – Коммунистік партияның Бас хатшысы, Кеңес үкіметінің басшысы болған Сталин өз елін Ұлы Отан соғысын жеңіп шығамыз деп сендірген. Сталин кезінде халықарасында капиталистік және социалистік деген екі тап пайда болды. Тарихта ол екі түрлі тұлға ретінде белгілі: соғыс жеңімпазы және өз елінің жауызы.

9

Фрэнсис Крик (1916-2004) – ағылшын микробиологі, дәрігер және нейробиолог. Физиология және медицина саласы бойынша Нобель сыйлығының лауреаты. 1962 жылы Джеймс Уотсон, Х. Морис және Ф. Уилкинсонмен бірігіп, ДНК молекуларын ашқан.

9

Билл Гейтс 1955 жылы дүниеге келген. Ол – әлемдегі ең бай адамдардың бірі. Өз ақшасын үнемді жарата білген Гейтс - компьютерден басқа бірнеше қайырымдылық қорларын ашып, түрлі ауруларға қарсы тұру шараларын ұйымдастырған (полиомиелит), бүкіл әлемге қолұшын созған адамның бірі.

5. Сурақтарға жауап беріңіз:

А. Сіз мәтіндегі 10 адамның әлемді өзгертуге қосқан үлестерін қалай бағалайсыз?

- 1) жоғары
- 2) орташа
- 3) қанағаттанарлықсыз

Ә. Олардың орнына басқа біреулер лайық деп ойлайсыз ба?

- 1) иә, тізім дұрыс жасалмаған
- 2) жоқ, тізім дұрыс жасалған
- 3) білмеймін

Б. Егер «иә» деп жауап берсеңіз, олар кімдер? Өз тізіміңізді жазып бере аласыз ба?

1	2	3	4	5
.....
6	7	8	9	10
.....

6. Мәтінді қайталап оқыңыз. Әр қатардың тұсына кім туралы екенін жазыңыз.

1	Үнді халқы үшін өте құрметті жан.
2	Өмірі құпияға толы жандардың бірі.
3	Өз өмірін басқа адамдарға көмектесумен өткізген.
4	Адам өміріне қажетті маңызды жаңалық ашқан.
5	Көптеген адамдардың өлуіне себепші болған.
6	Өз халқының азаттығы үшін бостандығынан айрылған.
7	Байлығын үнемді жұмсаған, адамдарға көмектескен.
8	Адам өміріне қауіп төндірген жаңалық ашқан.
9	Адамдарды ақ, қара деп бөлмеген.
10	Бұл адамды екі түрлі адам деп айтуға болады.

1. Ережемен танысыңыз.

Есімшенің анықтауыштық қызметі

229 - бет

Кеше келген адам не айтты?
 Қазақстанда көрмеген қалаларым көп екен ғой.
 Айтқан сөзі шын емес, мен оған сене қоймаймын.
 Әуежайдан күтіп алған затың қайда?

2. Қажетті форманы қойыңыз.

-ған, -ген, -қан, -кен

1. Бізге кел..... спортшылар – Олимпиада жүлдегерлері.
2. Жұмысшылар жеңілдетіл..... жұмыс күнін сұрап отыр.
3. Осы бағдарламаны көр..... адам өмір жайлы ойланатын болады.
4. Қарттарға көмектес..... жандарға рақметімді айтамын.
5. Күзге қарай піс..... алманы қысқа дейін сақтауға болады.
6. Кітапты көп оқы..... адам кітап оқыма..... адамнан білімді.
7. Көзбен көр..... оқиға жадында көпке дейін сақталады.

3. Сөздерді ретімен орналастырып, сөйлем құраңыз. Жазыңыз.

1. дос / айтқан / адаммен / өтірік / болма

.....

2. табады / адам / іздеген

.....

3. көрген / сұра / адамнан / көпті

.....

4. осы / сұраған / сені / қыз

.....

У Т А Р А У

4. Ережемен танысыңыз.

Ортақ етіс

229 - бет

Тапсырманы орындасқан адам – осы кісі.
Шығармамды жазысқан – ағам.
Бізбен дүкен аралап, жиһаз таңдасқан сенсің.

5. Етістікті түрлендіріңіз.

1	Айту	<i>айтымды</i>	<i>айтқызды</i>	<i>айтысты</i>
2	Жазу
3	Көру
4	Қарау
5	Сұрау
6	Сату
7	Ойнау
8	Тарау

6. Үлгі бойынша жазыңыз.

Кешке маған тамақ (дайындау) – кешке маған тамақ дайындасыңыз.

1. Сен маған (көмектесу)

.....

2. Осы мәселені шешу кезінде сіз бізге (болу)

.....

3. Мына тапсырманы аяқтауға (жәрдемдесу)

.....

4. Барлық жұмысшылармен бүгін (сөйлесу)

.....

5. Мына кітаптарды үлкен кітапханаға (әкелу)

.....

1. Оқыңыз.

БҰЛ МАҢЫЗДЫ! ТҮЙІНДЕМЕ ЖАЗҒАНДА ЕСТЕ САҚТАҢЫЗ!

1. Мәліметтерді ретімен, қысқа, нақты бере білу. Көлемі А4 форматының бір бетінен аспағаны дұрыс. Ол еш уақытта шығармашылық эссеге ұқсамауы керек.

2. Түйіндеме жазғанда Times New Roman, Verdana, Arial және Tahoma құжаттарды ресімдеу үшін ең кең таралған шрифт екенін ұмытпаңыз.

3. Мәліметтер III жақта, кері хронологиялық ретпен жазылады. Кесте, сәнді шрифтер және басқа да «әшекейлерге» ресми құжатта орын жоқ.

4. Көп мекемелерде түйіндеменің екі тілді, кейде үш тілді нұсқасын сұрауы мүмкін. Барлық нұсқаның рәсімделуі бірдей болуы керек.

5. Егер сізден сұрамаса, түйіндемеңізге фотосуретті қоспаңыз. Қажет болса, фотоны барынша абайлап таңдаңыз. Дұрыс таңдалған фотосурет жағымды әсер қалдырып, пікірлесуге тез шақыруға септігін тигізеді.

6. Рәсімделген түйіндемені өз тегіңізбен doc, pdf және.rtf, .docx және.pages форматтарында сақтағаныңыз дұрыс. Бұл түйіндеме арасынан жұмыс берушіге сіздің түйіндемеңізді тез табуға көмектеседі.

7. Басшылық, жетекшілік, ғылыми жұмыстарға икемділігіңіз болса, назардан тыс қалмасын. Ғылыми дәрежеңіз болса, оны қалыптасқан редакциямен көрсету керек: "техника ғылымының кандидаты", "биология магистрі", т.б.

8. Түйіндемені оқыған кезде сіздің мақсатыңыз айқын көрініп тұруы керек.

9. Жеке басыңыздың қасиеттерін атап көрсеткен кезде, сіздің таңдап отырған жұмысыңызға орналасуға септігі тиетіндер басты назарда болуы керек.

10. Жұмыс орнынан немесе жеке адамның атынан алынған кепілдеме болса, оның бар екендігі түйіндеме соңында айтылуы керек.

2. Түйіндеме үлгісі.

Аты-жөні:	Бақытова Лаура Түгелқызы
Туған күні:	25.12.1978 жыл
Туған жері:	Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы
Ұлты:	қазақ
Мекенжайы:	050001, Алматы қ., Абай даңғылы, 4
Телефоны:	87756154080
Отбасылық жағдайы:	тұрмыста / тұрмыста емес
Білімі:	жоғары, Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, тарих факультеті
Мамандығы:	тарих пәнінің мұғалімі
Мақсаты:	мамандығыма байланысты қызықты жұмыс табу.
Еңбек жолы:	2005-2006 жж. — № 86 мектеп-гимназияда тарих пәнінің мұғалімі 2006-2012 жж. № 86 мектеп-гимназияда оқу-ісінің орынбасары
Тілдік дағдылары:	қазақ және орыс тілдері - еркін ағылшын тілі – орта деңгей
Кәсіптік дағдылары:	компьютер (Excell, MW) бағдарламалары бойынша жұмыс істей білу. іс қағаздарының стенограммасын жүргізу кеңсе құралдарымен жұмыс істей білу (көшірме, факс, сканер)
Қосымша мәліметтер:	көлік жүргізу куәлігі, аудандық білім беру мекемесінің мақтау қағаздары, мектеп директорының кепілдеме хаты
Жеке қасиеттері:	жауапкершілігі, адамдармен қарым-қатынас орнатуға бейімділік, ұстамдылық, мақсаттылық, ұйымдастырушылық, басқарушылық қабілеттер, ұжыммен жұмыс істей білу, ұқыптылық, алға қойған міндеттерге шығармашылық көзқарас.

3. Жоғарыда берілген түйіндеме жазу ережелері мен үлгісін қарай отырып, өз түйіндемеңізді жазып шығыңыз.

1. Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

- 1. Сұхбаттасқандар кімдер, достар, әріптестер?
- 2. Қазақ киносының өкілдері туралы не білесіз?
- 3. Отандық киноактерлерден кімдерді танысыз?
- 4. Отандық қандай киноларды көрдіңіз?

2. Сұхбатты қайта тыңдап, сөйлемдерді аяқтаңыз.

- 1 Қазақ киносының негізін қалағандар
- 2 Асанәлі Әшімов рөлін жақсы ойнады.
- 3 Тұңғышбай ағамыз рөлін жақсы ойнады.
- 4 Менің ойымша, екеуі де..... бірақ сияқты.

3. Сұхбатты тыңдаңыз. Сұхбаттасушы жас жігіт өзі туралы не айтты? Артық сөздерді сызып тастаңыз.

Иә, бала күнімде әртіс болғанды, инженер болғанды, адамдарға өлең оқыған ақын болғанды армандайтынмын. Інім екеуіміз үйде мектепте әртіс болып рөл бөлісетінбіз. Мен үнемі хан, мұғалім болғанды ұнататынмын, ал ол жаумен шайқасқан батыр бастық болғысы келетін. Иә, солай.

4. Сұхбатты қайта тыңдап, сұхбаттың қалай аяқталғанын айтып беріңіз.

5. Сұхбат берушіге қойылған соңғы сұрақ қандай? Жазыңыз.

6. Ал сіз өмірде әртіс болғыңыз келе ме? Кімнің рөлін ойнағыңыз келеді?

СӨЙЛЕСІМ

I. Топтық жұмыс.

Үш топқа бөлініңіздер. 1-топ – әншілер, 2-топ – спортшылар, 3-топ – тарихи тұлғалар. Әр топ өзара келісіп, қалған екі топқа белгілі бір тұлғаны жасырып сипаттайды. Сипаттау барысында:

- а) жасын
- ә) бет-әлпеті, киім кию үлгісін
- б) атақты болу себебін айтуыңыз қажет.

ЖАЗЫЛЫМ

1. Сіз қызметкерлерді басқару бөлімінің қызметкерісіз. Сізге қаржы директоры есептеу бөліміндегі белгілі бір қызметкер туралы ақпарат беруді сұрап хат жазды. Жауап жазыңыз.

Кімнен: Ақманат Болатова
Кімге: Майра Саринаға
Хат атауы: Есептеу бөлімінің қызметкері Рашидова туралы

Майра Жолдасқызы,

Есептеу бөлімінің қызметкері Рашидованың түйіндемесін, өмірбаянын жіберуіңізді және жұмыс істеу қабілеттілігі туралы ақпарат беруіңізді сұраймын. Себебі, есептеу бөліміне дүйсенбі күннен бастап жаңа басшы тағайындауымыз керек. Менің ойымша, Рашидова лайық секілді. Сіздің пікіріңіз өте маңызды.

Құрметпен,
Ақманат Болатова

Кімге: Ақманат Болатоваға
Кімнен: Майра Саринадан
Хат атауы: Есептеу бөлімінің қызметкері Рашидова туралы

VI

ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Зат есім тудырушы жұрнақтар

- *Хабарландыру*
-

ЕКІНШІ САБАҚ

Бөлшектік сан есім

- *Туған күнің құтты болсын, Дина!*
- *Әсет, заттарды көтеріскеніңе рақмет!*

Зат есім тудырушы жұрнақтар
Белгісіздік есімдігі

1. 238 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Суретке қарап, ондағы іс-әрекеттерді нақ осы шақта жазыңыз.

1.
2.
3.
4.
5.

3. Түрлендіріңіз.

Қалау рай	Бұйрық рай
ұйықтағым келеді	ұйықта
барғым келеді
көргің келеді
естігіңіз келеді
қайтқысы келеді
ұқсағысы келеді

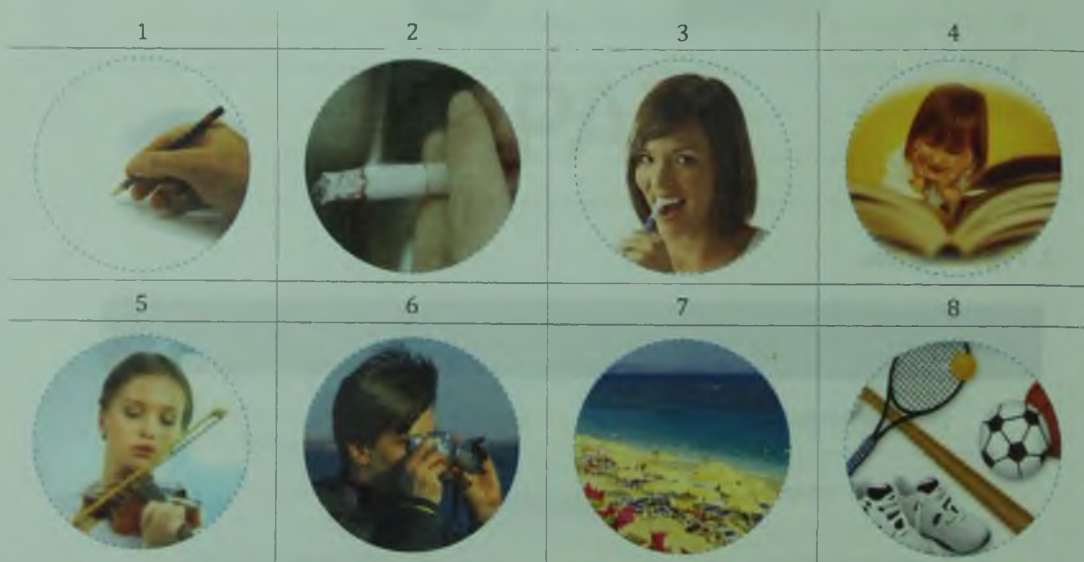
4. Сөздерді сұрақтары бойынша топтастырыңыз.

алдыңғүні, оқитын, күзде, нағашысы, билейтін, Абай көшесінде, заңгерімен, әріптесімен, автобус жүргізушісі, жақсы ойнайтын, жұмада, келгендер, күлетіндер, түстен кейін, ең жақын құрбысымен, бүрсігүні, саяжайға, қаланың сыртында, баласымен, күйеуі, анасының қасында, көшенің басында, немересімен, жақсы көретін, қызғанған.

Кім? Қайда? Кіммен? Қашан? Не істейтін?

1.	1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.	5.

5. Сурет пен берілген сөйлемдерді байланыстырыңыз.

А) Өнер адамы болғым келеді.
Ә) Білемін, темекі шегу денсаулыққа зиянды..
Б) Дым істемей, жағажайда демалған тамаша екен!

В) Өтініш жазып отырмын..
Г) Тісті күніне 2 рет тазалау керек!
Ғ) Көп оқысаң, көп білесің.
Д) Суретке түсіру – менің әуес ісім!
Ж) Спорт – денсаулық кепілі!

А -; Ә -; Б -; В -; Г -; Ғ -; Д -; Ж -

6. Мазмұнына қарап, диалогті толықтырыңыз.

- Сенің ата-әжең
- Иә,бар.
- Атаң үлкен бе,үлкен бе?
- Әжемніңкіші.
- Атаңның қалай?
- Өкінішке орай, соңғы кезде жиі ауырады.
- Олар тұрады?
- Атам бізбен тұрады.

7. Ережемен танысыңыз.

Белгісіздік есімдігі

229 - бет

Біреу маған қараған сияқты.
Бұл ұшу кестесі *әлдеқашан* өзгеріп кеткен.
Бірнеше кітапханадан іздегенімді таппай келемін.

8. Қажетті сөзді қойып, сөйлемдерді аяқтаңыз.

әрбір кейбір бірнеше әлдеқашан әрдайым әлдене әлдекім

1. Бүгін жаңадан келген текмаман ғана сынақтан өткізілді.
2. күндері жұмысқа кешігіп қаламын.
3. Сіздің сынақ нәтижеңізді электронды поштаңызға жібергенмін.
4. Жаңа тарс ете қалды.
5. Сіздің жеке компьютеріңізді қосып кеткен сияқты.
6. қызметкерге жаңа рұқсат қағазы берілсін.
7. Мен өзімді сынап отырамын.

9. Дұрыс нұсқаны таңдаңыз.

1. Үйдің ішінде *әркім* / *әлдекім* жүрген сияқты.
2. Жұмысқа *біреу* / *бірнеше* жаңа компьютер әкеледі.
3. Сенің *кейбір* / *кейбіреу* істерің анаңа ұнамайды екен.
4. Қыркүйектің аяғында *әр* / *әркім* бөлімше есеп береді.
5. Сіздің жұмысыңызға *әлдене* / *әлде* қажет болса, айтыңыз.
6. Иә, шынын айту керек, бір ерекшелігі мұндағы *әрбір* / *әркім* қызметкердің көмекшісі бар екен.

10. Суреттерге қарап, тапсырмаларды орындаңыз.

А. Бос орындарға:

1. мамандық атауын,
2. жұмыс орнын жазыңыз.

Раушан

1. *кеңсе*

2. *хатшы*

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
х	х	✓	✓	✓	✓	✓

Елдос

1.

2.

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
х	х	✓	✓	✓	✓	✓

Лаура

1.

2.

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
х	х	✓	✓	✓	✓	✓

Сәуле

1.

2.

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
х	х	✓	✓	✓	✓	✓

Жандос

1.

2.

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
х	✓	✓	✓	✓	х	✓

Артур

1.

2.

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
✓	х	✓	✓	х	✓	✓

Болат

1.

2.

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
✓	✓	✓	✓	✓	✓	х

Нұрлан

1.

2.

Жк	Сн	Дс	Сс	Ср	Бс	Ж
✓	✓	✓	х	✓	✓	✓

Ә. Күнтізбеге қарай отырып, қай күндері демалатынын жазыңыз.

1. Раушан сенбі мен жексенбіде демалады
2. Елдос
3. Лаура
4. Сәуле
5. Жандос
6. Артур
7. Болат
8. Нұрлан

ЖАС МАМАНҒА АЙТЫЛАР КЕҢЕС

1. Сіз төмендегі пікірлермен келісесіз бе? Егер келіссеңіз «Иә», келіспесеңіз «Жоқ» немесе «Жауап бере алмаймын» деп жауап беріңіз.

«Тұрып» жұмыс істейтіндерге қарағанда «отырып» жұмыс істейтіндердің жалақылары көбірек болады.

Мамандық атауы қаншалықты ұзын болса, мағынасы соншалықты әлсіз болады.

Көптеген жұмыс орындарында «қаптаған» ережелер болады. Жұмысшылар балалар емес, ал кеңсе мектеп емес қой.

Кейбір басшылар жұмысшылардың жұмысын қиындату үшін өз уақытын қиын ережелер жасауға жұмсайды.

2. Өз жауаптарыңызды топтастарыңызбен не әріптесіңізбен салыстырыңыз. Айырмашылық бар ма? Пікір бөлісіңіз.

3. Мәтінді оқыңыз.

ЖҰМЫС ІЗДЕУ СЫРЛАРЫ

Жаңа жұмыс іздеп жүрсіз бе? Жұмысқа еш қиындықсыз орналасуда қателік жібермес үшін мына кеңестерге назар салыңыз.

Түйіндеме

1. Түйіндемеңізді бірнеше мекемелерге жіберіп, біреуінен хабар келіп қалар деп ойламаңыз. Түйіндемеңізді жіберген әр компанияның аты, айналысатын жұмысынан хабардар болғаныңыз дұрыс.

2. Әрбір мекеме үшін түйіндемені жаңаша құрастырыңыз. Қосымша білім, қызығушылық, мақсат, өзім жайлы деген бөлімдерді мекеменің жұмыс істеу саласы мен өзіне тән ерекшелігіне сай толтырыңыз. Келесі күні сол компанияға қоңырау шалып, түйіндемеңіздің жеткен-жетпегені жайлы сураңыз. Осылайша, сіз тек осы мекемеде жұмыс істеуге ниеттенгеніңізді көрсетесіз.

3. Кейбір компанияларда түйіндемеге қосымша электронды хат жіберіледі. Дәстүрлі «Қайырлы күн. Менің түйіндемеңді қарастыруларыңызды сұраймын» демей, осы хатты оқитын кісі сізбен кездескісі келетіндей әсерлі етіп жазыңыз.

Пікірлесуге шақыруды күту

4. Түйіндеме жібергеніңізге бір апта өтті, бірақ жауап келмеді. Мекемеге әлденеше рет қоңырау шалып, жауаптарын сұрап, мазаламаңыз. Бос отырмай, басқа мекемелерге де түйіндеме жіберуді тоқтатпаңыз. Белгілі бір компанияға жұмысқа кіргіңіз келсе, сол мекеме жайлы барын-

ша мол ақпарат жинаңыз. Қазірде әрбір компанияның ғаламторда өз сайты бар. Ал сәті түсіп, сол компанияға кездесуге шақырса, бар біліміңізді аямай көрсетіңіз.

Пікірлесу

5. “Адам көркі - шүберек” демекші, кей компанияның белгілі киім үлгісі болады. Сондықтан кеңселік киім үлгісін кигеніңіз жөн. Кездесу барысында сол компания жайлы бірнеше сұрақтар қойыңыз. Бұл сіздің осы жұмысқа қызығатыныңызды көрсетеді. Кездесуде күлімсіреп, сұрақтарға толық жауап беріп отырыңыз. Сұрақтарға асықпай, дауыс көтермей, өзіңізге сенімділікпен жауап беріңіз.

Іске сәт!

www.massaget.kz сайтынан өңделіп алынды.

4. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Мәтін не туралы?
2. Сіз айтылған кеңестермен келісесіз бе? Неге?
3. Сіз түйіндемеңізді өзіңіз жазасыз ба? Әлде интернет көмегімен жазасыз ба?
4. Түйіндемеңізді жібергеннен кейін пікірлесуге шақырмаған компаниялар болды ма? Егер болса, сіз бұл мәселені қалай шештіңіз?

5. Төмендегі ақпараттарды мәтін азат жолдармен сәйкестендіріңіз.

№	Ақпарат	Азат жол №
1	Өзіңіздің жақсы маман екендігіңізді киіміңіз, сөйлеген сөзіңіз арқылы көрсетуіңізге болады.
2	Түйіндемеңізді белгілі бір компанияға жіберген соң, оның сол компанияға жеткені туралы хабар алыңыз. Әр кезде жаңа түйіндеме құрастырыңыз.
3	Әр компанияның өз заңы бар. Қосымша хат жіберетін болсаңыз, өзіңіздің сыпайы, білікті маман екендігіңізді көрсететін әсерлі хат жазыңыз.
4	Пікірлесуге бармас бұрын сол компания туралы мол ақпарат жинаңыз. Ол сіз үшін пайдалы болады.
5	Сізге жұмыс керек болса, түрлі компанияларға түйіндемелеріңізді жіберіңіз.

1. Ережемен танысыңыз.

Зат есім тудырушы жұрнақтар

230 - бет

Менің анам тігінші.

Сенің басты жауың - жалқаулық.

Біздің бастық еңбекқорлықты жоғары бағалайды.

Бұл қызмет орнына үміткер саны өте көп.

2. Қажетті қосымшаны жалғап, жаңа сөз жасаңыз.

-шы, -ші, -кер, -лық, -лік, -тық, -гер

1	Жұмыс +	14	Үміт +
2	Зейнет +	15	Еңбекқор +
3	Жалқау +	16	Қайрат +
4	Табанды +	17	Жүргізу +
5	Бас +	18	Жас +
6	Есеп +	19	Тәрбиелі +
7	Сауда +	20	Дәрі +
8	Заң +	21	Қаржы +
9	Атқару +	22	Басқару +
10	Сату +	23	Хат +
11	Би +	24	Ән +
12	Тәрбие +	25	Құрылыс +
13	Тігін +	26	Жазу +

3. Сұрақтарға жауап жазыңыз.

1	Біз тұратын үйлерді кім салады?
2	Сіздің жалақыңызды кім есептейді?
3	Білім ордасында кім жұмыс істейді?
4	Телефонға жауап беретін, кеңседе көшірме жасайтын адам кім?

4. Үлгі бойынша ауыстырыңыз.

	<i>жігерсіз</i>	<i>жігерсіздік</i>			
1	Қызғаншақ	6	Пысық
2	Жалқау	7	Көпшіл
3	Еріншек	8	Шыдамсыз
4	Момын	9	Қайырымды
5	Аңқау	10	Сөзшен

5. Дұрыс нұсқаны таңдаңыз.

1. Сөзшендік жақсы қасиет / жақсы қасиет емес.
2. Бастық болатын адам жалқаулықпен дос болмайды / дос болады.
3. Көпшілдік сізге дос табуға көмектеседі / көмектеспейді.
4. Сіздердің қайырымдылық көмектеріңіз көптеген адамдарға қуаныш сыйлады / сыйламады.
5. Табандылық табысқа жеткізеді / жеткізбейді.
6. Қалай ойлайсың, ұрысқақтық пайда бере ме / пайда бермей ме?

БІЛЕ ЖҮРІҢІЗ

Ақ түс – бейбітшіліктің нышаны. Оңтүстік америкалық үндістерде ақ түс – бейбітшіліктің, бақыттың нышаны. Ежелгі перуліктерде де бірлестік пен татулықтың белгісі саналып келген. Жаугершілік заманда ақ түсті жалау берілуді, татуласуға деген ниетті білдірген екен. Ал орта ғасырларда Еуропа халықтарында ақ түс жоғарғы биліктің, кейде кәрілік пен ұзақ ғұмырдың нышаны ретінде танылған. Бірінші дүниежүзілік соғыс кезінде әскери қызметтен қашқан француздарға қорқақтықтың нышаны ретінде ақ түсті қауырсындар берген екен.

Психологияда ақ түс – пәктік, тазалық нышаны. Ақ түс әділдікті білдіреді.

Кішкентай балалардың ұғымында «ақ түс» – бостандықтың белгісі. Өйткені көптеген ертегілердің қаһармандары қиын кедергілерді жеңіп, ақ әлемге жетуге талпынып жатады.

Сәндегі әлемінде ақ түс кез келген адамға жараса кетеді. Ақ түсті киім киеңіз, ол **ашуланшақтық қасиетіңізге тосқауыл қойып, қанағатсыздықтан құтқарады.** Мұндай түсті киімдерді, әдетте, айналасына ұнағысы келетіндер киеді екен.

1. Хабарландыруды оқыңыз.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

«Ақ шағала» компаниясы жұмысқа шақырады:

- **Экономист – 1**

Қойылатын талаптар:

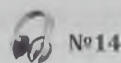
- **білімі:** жоғары;
 - **жұмыс өтілі** – осы салада 2 жылдан кем емес;
 - **қажетті құжаттар;**
 - **тиянақтылық, ұқыптылық;**
 - **еңбекақысы 120 мың теңгеден жоғары;**
- **бас директордың көмекшісі – 1**
 - **білімі:** жоғары
 - **жұмыс өтілі:** ұқсас қызметте жұмыс істеуі;
 - **басшылармен және ұжымда жұмыс істей білу;**
 - **еңбекақысы 150 мың теңге.**

Барлық қажетті ақпараттарды 2012 жылдың 1 қарашасына дейін Астана қаласы, Брусиловский к-сі, 17/3 мекенжайына немесе 31-01-02 телефонына, kz.zhumis@mail.ru электронды поштасына жіберулеріңізге болады.

2. Сіз қызметкерлерді қайта даярлау институтының жарнама бөлімінің бас маманысыз. Сізге бөлім бастығы ағылшын тілінің аудармашысы, шығыс және еуропа елдері тағамдарының аспазы қызметтеріне жарнама жазуды тапсырды. Сіз жарнамаңызды қалай жазасыз? Қандай талаптар қоясыз?

ағылшын тілінің аудармашысы	шығыс және еуропа елдері тағамдарының аспазы
Хабарландыру!	Хабарландыру!
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

1. Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

ТАБЫСҚА ЖЕТКІЗЕР СЕГІЗ ЖОЛ

1 Сұхбат беруші табысқа жеткізетін қандай қасиеттерді атады?

1	Қ.....	5	Т.....
2	Е.....	6	Т.....
3	Т.....	7	Ш.....
4	М.....	8	Ж.....

2 Сұхбатты қайталап тыңдаңыз. Сөйлемдерді толықтырыңыз.

1. Жеке кәсібimde жету үшін көп еңбектендім.
2. Бірақ және өмірге деген қызығушылығым
..... көмектесті.
3. Менің ойымша, олар, өз ісіңе деген сонымен бірге
..... алдыға қойған мақсатыңа жетем деп
ұмтылмасаң, кәсібіңді дамыта алмайсың.
4. Ал өте қажет қасиеттер.
5. Өз жұмысыңнан шаршамау үшін қасиет те керек.
6. Ал болмаса, жоғарыда аталған қасиеттер бір сәтте мағынасыз бо-
лып қалады.

3 Сіз сұхбат берушінің пікірімен келісесіз бе?
Табысқа жету үшін қандай қасиеттер қажет деп ойлайсыз?

.....

.....

.....

.....

1. Жұптық жұмыс.

А) Сіз қызметкерлерді басқару бөлімінің пікірлесу жүргізетін бас маманысыз. Төмендегі сұрақтарды әріптесіңізге қойыңыз.

16. Өз мамандығыңызды ең қажетті мамандық деп санайсыз ба? Неге?

1. Қанша жастан бастап жұмыс істейсіз?

15. Сіз туралы әріптестеріңіз қандай көзқараста деп ойлайсыз?

2. Қанша жастан бастап зейнеткерлікке шыққан дұрыс?

14. Компьютермен жұмыс істеу ұнай ма? Неге?

3. Әйел адам ер адам істейтін жұмысты істей ала ма?

13. Өзіңізді жұмысбасты адам деп санайсыз ба?

4. Сіз үшін маңыздысы жоғары жалақы ма әлде қызықты жұмыс па?

12. Қағазбен жұмыс істеу ұнай ма? Себебі не?

5. Өз қызметіңізді ауыстырғыңыз келе ме?

11. Төмендегі үш сөздің қайсысы сізге лайықты?
- еңбекқор
- жалқау
- тиянақты

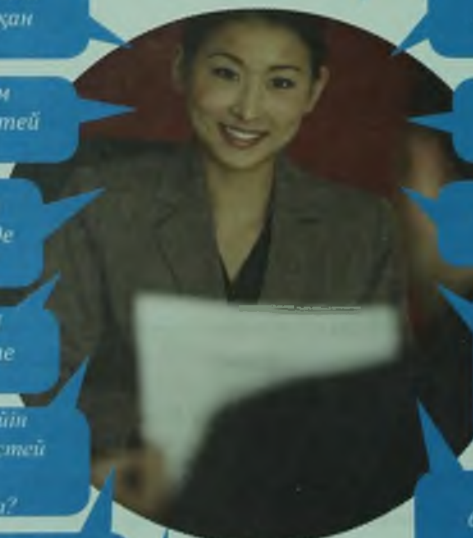
6. 65 жастан кейін адамдар жұмыс істей алады деп ойлайсыз ба?

10. Жұмыс күні біткеніне қарамастан, жұмысыңызды жалғастыра бересіз бе? Ол үшін басшыңыздан ақша төлеуді немесе демалыс күнін талап етесіз бе?

7. Сіздің ойыңызша, бастық қандай болуы керек?

8. Сіздің жұмысыңыздың пайдалы және пайдасыз жақтары не деп ойлайсыз?

9. Жұмысыңызда жиналыстың көп болғанын қалайсыз ба?

ЖАЗЫЛЫМ

1. Сіз жаңа жұмыс орнына түйіндемеңізді жіберуіңіз керек. *Қызығушылығы* және *Жеке бас қасиеттері* деген бөлімдерде өзіңіздің жеке қасиеттеріңіз бен қызығушылығыңыз туралы не жазасыз?

2. Тапсырмаларды орындаңыз.

Қызығушылығы
Жеке қасиеттері

А) Берілген мәтінді оқыңыз.

<i>Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі</i>	
Жақсы жағы	Жағымсыз жағы
1. Менің жұмысым өте қызық, себебі мен күнде әр түрлі маман иелерін, әр түрлі адамдармен кездесемін. 2. Тіл үйренуші жетістікке жеткен кезде қатты қуанамын. Өйткені бұл – менің жұмысымның нәтижесі.	1. Кейде сабақты дұрыс түсінбей, жоспарланған іс-әрекеттер орындалмайды. Сондай кездерде қатты шаршаймын. 2. Үнемі тіл үйренушінің уақытына тәуелдісің. Кейде олар келе алмай қалады. Сондықтан жеке жоспарларымды өзгертуге тура келеді.

Ә) Өз жұмысыңыз туралы не жаза аласыз?

Мамандығыңыз:

Жақсы жағы	Жағымсыз жағы
1.	1.
2.	2.

1. 238 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Сөздерді оқыңыз. Кім? сұрағына жауап беретін сөздерді теріп жазыңыз.

Ұшқыш, ұшақ, көлік, жүргізуші, нағашы, ақын, теледидар, жұмыс, қызметкер, ұшамыз, айтамын, сатады, сатушы, үзіліс, немере, қызғаншақтық, ұрысқақ, ұйықтап жатыр, аспан, дала, қалада, меніңше, сенің ойыңша, көре аламын, жылқы, ит, дәрігер, анашым, қызым, қарындашым, ұстазың, көршіңіз, компьютер, сағатым.

1	5	9
2	6	10
3	7	11
4	8	12

3. Қателерді түзетіп, сөйлемдерді көшіріңіз.

1	Мен естімін.
2	Сен қойасың.
3	Сіз есікті жапасыз.
4	Біз далаға шықамыз.
5	Бұл менің кітапым.
6	Сен оқыйсың.
7	Шалбар киесің бе?

4. Төмендегі жарнамаларды оқыңыз. Әр жарнамада қандай мамандық туралы айтылғанын табыңыз.

Біз күш-жігері мол, адамдармен тез тіл табысатын, әрқашан мақсатына жететін, табанды, қайратты адамдарды жұмысқа шақырамыз. Сіз күнде әртүрлі жаңа адамдармен кездесіп, оларға біздің өнімді жарнамалайсыз. Басқа қалаларға іссапарға шығуыңыз да мүмкін. Егер сіз шыдамды, мақсатшыл, қиындықтан қашпайтын адам болсаңыз, төменде көрсетілген мекенжайға хабарласыңыз!

№1

Бізге шығармашыл, балалармен жұмыс істей алатын, өз міндетін жауапкершілікпен атқаратын жоғары оқу орындарының түлектері керек! Балалармен жұмыс істеу – сенің жетістіктеріңнің айқын көрсеткіші! Егер өзіңнің білікті маман екендігіңе сенімді болсаң, бізге кел!

№2

Біз 35 жастан жоғары, қиындықтарға шыдай білетін, қызықты жұмыстан қашпайтын адамдарға іздеу саламыз! Жұмыста сіз өзге адамдардан қысым көруіңіз ықтимал. Сіздің жеке басыңызға қатысты жағымсыз сөздерді де естуіңіз мүмкін. Егер осындай қызық пен қиындыққа толы жұмыс қызықтыратын болса, сіз үшін біздің есігіміз ашық!

№3

5. Ережемен танысыңыз.

Қос сөздер

231 - бет

Бұл дәріхана күндіз-түні ашық, тәулік бойы жұмыс істейді.
Неге қайта-қайта сұрай бердің?
Су-лу іше салшы, кешігіп барамыз?

6. Екі бағандағы сөздердің жұбын табыңыз.

1	Әке -	А	шеше	1	1-А әке-шеше
2	Бала-	Ә	қайта	2
3	Ата-	Б	кіші	3
4	Күндіз-	В	мат	4
5	Қайта	Г	шаға	5
6	Үлкен-	Ғ	ана	6
7	Ат-	Д	түні	7

7. Ережемен танысыңыз.

Біріккен сөздер

232 - бет

Бұл кәсіпорын немен айналысады?
Оның еңбекақысы жоғары екен.
Көшбасшы болу үшін табандылық, білімділік керек.

8. Берілген сөздерден біріккен сөз жасаңыз.

кәсіп жал еңбек баспа жұмыс көш
ақы басты сөз басшы ақы орын

1	кәсіп.....	3	еңбек.....	5	жұмыс.....
2	жал.....	4	баспа.....	6	көш.....

9. Мәтіндегі етістіктерді қажетті түрге қойып, оқыңыз.

“Еңбекқор адам”

Сіз күніне қанша сағат жұмыс істейсіз? Кешке жұмыс уақыты біткеннен кейін «үйімде бітіремін» деп қалған жұмысты үйіңізге алып кетесіз бе? Демек, сізді нағыз «еңбекқор» адам деп айтуға болады. Мұндай адамдар тәулігіне 12 сағат жұмыс істейді // жұмыс істеді. Соның арқасында отбасының хал-жағдайы жақсы, табысы жоғары // жоғары болады. Бәрі жап-жақсы, көңілдегідей көрінді // көрінеді. Бірақ олар отбасына көңіл бөлуді артық санайды // артық санады. Бала-шағасы болғанына қарамастан, күндіз-түні жұмыс істейді.

Мұндай адамдар артық жұмыс сағаты үшін қосымша жалақы да сұрамайды. Еңбек келісімшартындағы белгіленген жұмыс сағатын ұмытып, жан-тәнімен жұмыс істейді. Демалыс күндері олар өздерімен-өздері үйде отырып, теледидар алдын бермейді // бермеді. Ал егер жұмысқа шақырса, қуана-қуана барады // барды. Ол өз ұжымынан бөлек болғысы келеді // болғысы келмейді. Ұжыммен көп уақыт өткізуге // өткізуіне тырысады.

Мұндай жұмысбастылықты, өз қызметіне тәуелділікті нашақорлықпен салыстыруға // салыстыруды болады. Бұл – аурудың // ауру бір түрі. Ал ауру емдеуді қажет етті // етеді. Сондықтан ондай “еңбекқор адамдарға” ең бірінші, отбасы көмектесуі қажет // көмектесуге қажет. Егер ол отағасы болса, оны бұл аурудан емдеуге ынтаңызбен кіріскеніңіз дұрыс.

www.massaget.kz сайтынан өңделініп алынды.

10. Төмендегі сұрақтарға жауап беріңіздер.

1. Сіз күніне қанша сағат жұмыс істейсіз?
2. Жұмыстан уақытында қайтасыз ба?
3. Жұмыста сағат кешкі 18.00-ден кейін жиі қаласыз ба?
4. Жұмыста өзіңіз қаласыз ба әлде бастықтың айтуымен қаласыз ба?
5. Үйіңізге қайтуға асығасыз ба?
6. Отбасыңызбен жиі уақыт өткізесіз бе?
7. Әріптестермен бірге болған ұнай ма?
8. Сіз тәулігіне қанша сағат жұмыс істейсіз?

11. Мына мағынада қолданылған сөздерді табыңыздар.

1. күн мен түнді білдіреді – күн мен ай
2. күн көріс өлшемі –
3. жақын адамдарға уақыт бөлу –
4. бірге жұмыс істейтін адамдар –
5. бір мақсатты орындауға ұмтылу –
6. бір аурудан сауықтыру –
7. үнемі жұмыс істейтін адам –

1. Ережемен танысыңыз.

Бөлшектік сан есім

232 - бет

Жұмыстың үштен бірі бітті.
 Өнімнің тең жартысы жөнелтілді.
 Жұмыссыздық екі жарым пайызға артып отыр.

2. Бөлшектік сан есімдерді сөзбен жазыңыз.

№	Бөлшектік сан есім
1	$1/2$ екіден бір
2	$1/4$
3	$4/5$
4	1,5
5	$3/4$

3. Бөлшектік сан есімдерді санмен жазыңыз.

1	Он екі бүтін оннан жеті
2	Сегізден үш
3	Төрттің бір бөлігі
4	Үштен екі бөлігі

4. Жауабын табыңыз.

1

Бір бөлмеде он екі адам отырады. Әріптестеріңіз кей күндері түскі тамаққа асханаға бармай, пиццаға тапсырыс береді. Екі әріптесіңіз тауық еті қосылған пиццаны, үшеуі бұрыш қосылған, бесеуі шұжық қосылған, ал қалғандары саңырауқұлақ қосылған пиццаны жақсы көреді. Сонда қанша адам саңырауқұлақ пиццасын жақсы көреді?

Сіздің жауабыңыз:

2

Лаураның кітабының беті - 300. Ол кітабының үштен бір бөлігін бес-алты күнде оқып бітірді. Сонда оқылмаған қанша беті қалды? Қалған бетін қанша күнде оқып бітіреді деп ойлайсыз?

Сіздің жауабыңыз:

5. Сан есімдерді өзгертіп жазыңыз.

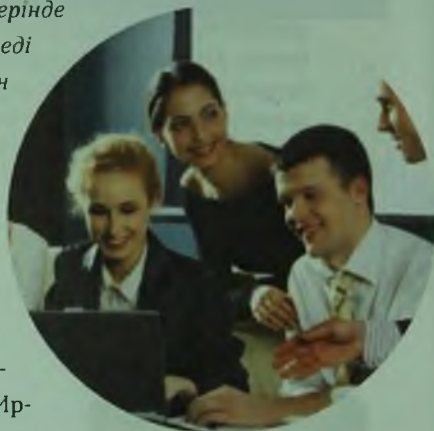
№	Есептік сан есім	Реттік сан есім	Жинақтық сан есім
1	Бір
2	Екі
3	Үш
4	Төрт
5	Бес
6	Алты
7	Жеті

1. Мәтінді оқыңыз.

Немістер тәулігіне бес-ақ сағат жұмыс істейді

ТМД (Тәуелсіз мемлекеттер достастығы) елдерінде азаматтардың еңбек уақыты бір аптаға 40 сағаттан келеді екен. Ал Еуропада жұмыс уақыты ең қысқа елдердің тізімін Германия мен Нидерланды бастап тұр.

Мәселен, аталған елдерде жұмыс күні шамамен 5 сағатқа созылады. Таң-тамаша болып отырсыз ба? Сонда бір жыл көлемінде 1 330 сағат жұмыс істейді деген сөз. Ал бір сағат еткен еңбегі үшін Германияда – 35, Нидерландыда 42 доллар көлемінде жалақы төленеді. **Әлемдегі жұмыс уақыты ең қысқа елдердің** қатарына келесі елдер де кіреді. Францияда еңбек келісімшарты бойынша аптасына 26 сағат, Австрияда 27,5 сағат, Бельгияда 27,8 сағат, Ирландияда 28,3 сағат, Данияда 28 сағат, Люксембургте 30 сағат, Финляндияда 30 сағат, Британияда 31 сағат жұмыс істейді. Айта кетсек, дәл осы ондыққа кірген елдердің еңбекақысы да жоғары болып саналады. Айтып-айтпай не керек, еуропалықтар өз қызметкерлерінің асты-үстіне түсіп, барлық жағдайларын жасайды. Бір ескеретіні, жұмыста сирек, анда-санда болса да қалып, **кеш бойы жұмыс істейтін неміс жұрты** болып шыққан. Олар келісімшарттағы бекітілген жұмыс уақыты әлдеқашан бітіп қалса да, жұмыс орнында отырып, үлкен ізденіс үстінде еңбектенеді екен. Бұл көрсеткіш жағынан олар барлық елдерден алда тұр. Мүмкін, ірі кәсіпорындардың тоқтамауы, баспасөз беттерінде олардың ашқан жаңалықтары туралы дүркін-дүркін жазатындары да осыдан болар. Көп сала бойынша олардың көшбасшы болып тұрғандары анық, оны мойындау керек.

www.nurastana.kz сайтынан өңделініп алынды.

2. Мәтіннен қос сөздер мен біріккен сөздерді теріп жазыңыз.

Қос сөздер				
1	2	3	4	5
.....

Біріккен сөздер				
1	2	3	4	5
.....

3. Мәтінді мұқият оқыңыз, берілген кестені толтырыңыз.

Жұмыс уақыты	Қай елде?
1. Аптасына отыз сағат
2. Аптасына жиырма жеті бүтін оннан бес сағат
3. Аптасына жиырма алты сағат
4. Аптасына жиырма жеті бүтін оннан сегіз сағат
5. Аптасына отыз сағат
6. Аптасына жиырма сегіз сағат
7. Аптасына жиырма сегіз бүтін оннан үш сағат
8. Аптасына отыз бір сағат

4. Төмендегі сұхбатты оқыңыз.

Пікірлесуші: Сіз қазіргі жұмысыңызды не үшін ауыстырғыңыз келеді?

Үміткер: Қазіргі жұмысымда жұмыс сағаты өте көп. Келісімшартқа қарамастан, кешкі алтыдан кейін жиі қаламын. Отбасым, жас балам болғандықтан жұмысымды ауыстырғым келеді. Жаңа жұмысымда дер кезінде үйіме қайтсам екен деймін. Аптасына аз жұмыс сағаты болса ғой...

Сіз осы сұраққа қалай жауап берер едіңіз?

Сіздің жауабыңыз:

.....

.....

.....

.....

.....

1. Суреттерге қараңыз. Тапсырманы орындаңыз.

Сіз не дейсіз?

Туған күнің құтты болсын, Дина!

.....
..... !

Біз жаңа пәтерге көштік!

.....
..... !

*Әсет, заттарды
көтеріскеніңе рақмет!*

.....
..... !

Менің әпкем ұл босанды!

.....
..... !

Айнұр мен Нұрлан үйленіп жатыр.

.....
..... !

ТЫҢДАЛЫМ

1. Сұхбатты тыңдаңыз.

Сұхбат берушілер туралы ақпаратты толтырыңыз.

Сұрақтар:	№1 адам	№2 адам
Есімдері кім?
Мамандықтары?
Еңбек өтілі?
Отбасы жағдайлары?
Қай жақтан?
Қайда бара жатыр?
Жұмыстары ұнай ма?
Жұмыстарында қиындық бар ма?

2. Сұхбатты қайталап тыңдаңыз. Төмендегі кестені толтырыңыз.

Қос сөздер	Біріккен сөздер	Бөлшектік сан есім
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Сізге өз жұмысыңыз ұнай ма?

4. Алдағы 10 жылда дәл осы жұмысыңызды жалғастыра беремін деп ойлайсыз ба?

1. Топтық жұмыс. Бір мамандықты жұмбақтап айтыңыз. Қалған әріптестеріңіз немесе топтастарыңыз сол мамандықты табуы керек.

Үлгі: *Бұл мамандықтың жалақысы жаман емес. Ол адамдармен жұмыс істейді. Ол үнемі атақты, танымал адамдарды іздеуі керек. Сонымен қатар ол елдегі жаңалықтар және болып жатқан жаңалықтар туралы бірінші естиді. (Журналист-тілші).*

Сіздер жасыруға тиісті мамандық атаулары: *бастық, тергеуші, суретші, хатшы.*

2. Жұптық жұмыс. Әріптесіңіз не досыңызбен пікір бөлісіңіз.

Алғашқы пікірлесуіңіз туралы айтып беріңізші. Қалай өтті?

Алғаш пікірлесуде өзіңіз туралы жағымды пікірді қалай қалыптастырасыз?

ЖАЗЫЛЫМ

1. Отбасы жағдайыңызға байланысты қазіргі жұмысыңыздан кетіп қалдыңыз. Енді сізге жаңа жұмыс орнын табу керек. Газетке, интернетке жұмыс іздеу туралы хабарлама жазыңыз.

VII

ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Мөлшер үстеуі

- Арыз жазудың құрылымы
-

ЕКІНШІ САБАҚ

Өзгелік етіс

- Тілек-шағым кітапшасы

1. 238 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Тапсырмаларды орындаңыз.

А) Сұрақтарды толықтырыңыз.

- Сіз қай жерде жұмыс ? - Өз жұмысыңызды ба?

- Сіздің не? - Қай жылдары ?

- Қай оқу орнын ? - Шет тілдерін бе?

Ә) Осы сұрақтарға жауап беріңіз.

- Мен жұмыс

- Мен

- оқу орнын

- Өз жұмысымды

- жылдары

- тілдерін

3. Берілген хаттағы грамматикалық, пунктуациялық және орфографиялық қателерді табыңыз.

А. Сол қателерді таба аласыз ба?

Сәлем! Менің атым – Санжар. Менде 28 жас. Менің екі ағаларым сондықтан үш қарындас бар. Мен Астанада тұрамын. Мамандығым – қаржыгер. Мен 2000 жылы Алматыда оқимын. Менің көп достар бар. Олар көңілді, мейірімді достар. Мен оларды жақсы көреді. Сениң атыңыз кім? Менге хат жазыңыз. Сеннен хат күтемін.

Санжар
12.10.2011 жыл.

Ә. Хатты қатесіз көшіріп жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Бұл тапсырмада сіздің досыңыз пессимист адам болып жауап береді.

Сіз	Пессимист
Біз кешке тамақты жазғы бақта ішеміз.	<i>Жоқ, кешке жауын жауады.</i>
Мен жүргізуші куәлігін алу үшін сынақ тапсырамын.	<i>Сен сынақты тапсыра алмайсың.</i>
Сағат сегізде мен досыммен кездесемін.
Ағам жаңа жұмыс іздеп жүр.
Ертең ұшақпен Астанаға ұшамыз.
Бүгін менің әріптестерім киноға барады.
Сағат кешкі алтыдағы пойызға отырамын.
Жазғы демалыста ауылда барамын.
Ертең пікірлесуге шақырды.

5. Берілген сөздерді пайдаланып, бір күндік жұмыс күніңізді жазыңыз.

*Тұрамын, жуынамын, жасаймын, кездесемін, талқылаймын,
үзіліс, жиналысқа қатысу, мінемін, жұмыс істеймін, барамын,
киінемін, телефон соғамын, компьютермен жұмыс, хат жазамын.*

Blank writing area with horizontal dotted lines for the student to write their daily schedule.

6. Ережемен танысыңыз.

Болжалдық сан есім

233 - бет

Ондаған адам келе жатыр.
Айымның әкесі қырықтардағы келбетті кісі екен.
Оның шетелден алған хаттары ондай болып қалады.

7. Сандарды үлгі бойынша жазыңыз.

1	10	<i>ондаған</i>	<i>ондарда</i>	<i>ондай</i>	<i>Он шақты</i>
2	40
3	20
4	30
5	50
6	100
7	200
8	1000

8. Сан есімдерді түрлеріне ажыратып жазыңыз.

жетеу, бес, үштен екі, бес шақты, мың, жүздеген, жүзден алты, он үшінші, бесеу, бірінші, төртеу, жиырмамыншы, біреу, отызыншы, отыздай, екіден бір, мыңнан үш, қырық, сегіз, екеу, сегіздерде, төрттен үш, алтыншы, жиырма, қырықтарда

есептік	реттік	бөлшектік	жинақтық	болжалдық
1.	1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.	5.

9. Бос орынға керекті сандарды жазыңыз.

1. Кездесуге ондаған адам ғана келді.
2. Немересінің тұсаукесер тойына - ге жуық қонақ шақырыпты.
3. Бастықтың атына - тай құттықтау хаты келіпті.
4. Жаңа серіктестермен - дерде кездесу болмақ.
5. Кітапханадан тапқаным шақты кітап болды.
6. Сайлауда оның ағасы..... шамалы дауыс қана алыпты .
7. Ол осы уақытқа дейін..... - деген елдерді аралапты.

10. Дұрыс жауапты таңдаңыз.

1. Бір айда *жүзінші / жүздеген* сәби дүниеге келіпті.
2. Арнайы марапатқа *оннан бір / он-оннан* адам ұсынылған.
3. Белгілі журналистпен кездесу түстен кейін *екі / екілерде* болмақ.
4. Қыркүйектің аяғында бақшадан *жүздеп / жүзінші* қауын-қарбыз аламыз.
5. Сағат *алтыларда / алтыншы* жолаушыларды тасымалдау көлігі жүреді.
6. Менің ойымша, жақсы жұмыс үшін *мыңдаған / мыңыншы* адамдар күреседі.

11. Жақшадағы санды пайдаланып, сұраққа жауап жазыңыз.

Үлгі:	<i>Сен сағат нешеде келесің? (5)</i>	<i>Мен сағат бесте келемін.</i>
1	Ол нешінші күні келеді? (6)
2	Әсемнің жасы нешеде? (30)
3	Анам маған (600) теңге берді.
4	Жұмыстан нешеде шығасың? (18.00)
5	Арманның жасы нешелерде? (35)
6	Сенің қолыңдағы кітап нешеу? (7)
7	Сіз қаншаларда қабылдайсыз? (2)
8	Жиналыс қаншаға дейін? (21.00)
9	Фирмадағы жұмысшы саны қанша? (500)
10	Бір жылда неше ай бар? (12)

Бұл жылы қыста онша суық болмады.
Отандық өнім едәуір көбейіп қалды.
Бұл бөлім қызметкерлерінің білімі анағұрлым жоғары екен.

1. А бағанындағы сұрақты Ә бағанындағы жауаппен сәйкестендіріңіз.

1	- Әсем, мына көйлек әдемі ме?	А	- Едәуір бөлігін аяқтадық, үлгереміз деп ойлаймын.
2	- Мына жоба қызық па?	Ә	- Он-он бес минуттай тұрмын.
3	- Әріптестеріңіз тапсырысты жұмаға дейін аяқтап үлгере ала ма?	Б	- Өткендегімен салыстырғанда анағұрлым қызықтау.
4	- Пікірлесу қалай болды, қиналдың ба?	В	- Анағұрлым үлкен жер бар, киіз үй қоюға ыңғайлы.
5	- Аялдамада тұрғаныңызға көп болды ма?	Г	- егер екеуі қатар тұрмаса, едәуір қиналамын...
6	- Саябақтың қарама-қарсысында ашық жер бар ма?	Ғ	- Онша емес қой, анау әдемілеу сияқты
7	- Әпкеңнің егіздерін ажырата аласың ба?	Д	- Пікірлесуші сұрай бастағанда, қатты қорықтым.
8	- Мына көліктің сапасы туралы не айтасыз?	Е	- Бақшаларына қарағанда анағұрлым жақсы деп ойлаймын.

2. Қажетті сөзді қойып, диалогті аяқтаңыз: *онша, анағұрлым, едәуір.*

- Жазғы демалысты қайда өткізесің?
- Әзірге білмеймін. Түркияға барғым келмейді.
- Бурабайға барып па едің? Онда демалушыларға жағдай жасалған.
- Иә, солай деп естідім. Бұрынғыдай емес, жақсы болып қалыпты дейді.

Ойланып көрейін.

- Егер барғың келсе, бізбен жүр, осы демалыста барамыз.
- Жарайды, келістік.

1. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз жиі дүкен аралайсыз ба?
2. Сіз дүкен аралауды ұнатасыз ба? Не үшін?
3. Көбінесе қандай дүкендерді аралайсыз: азық-түлік, киім-кешек, аяқ киім, тұрмыстық заттар, жиһаздар?

2. Дүкеннен зат сатып аларда ұстанатын басты ұстанымыңыз:

- A. тауар қымбат болса, сапалы болады;
- Ә. арзан болғанымен, сапасы жаман болмауы мүмкін;
- Б. тек отандық өндірушілердің тауарларын аламын, басқа елден келген тауарларға сенбеймін.

3. Төмендегі пікірлерді оқыңыз. Келісесіз бе?

– Мен сүт өнімдерін тек отандық өндірушілерден аламын. Неге десеңіз, сүт өнімдерін ұзақ сақтауға болмайды. Ал шетелден әкелінетін сүт өнімдерінің сапасы, менің ойымша, жақсы емес. Біздегі ешкі сүтінен жасалатын ірімшікті отбасымызбен тұрақты сатып алып жейміз. Сүт те тек «Адалдан». Қаймақ та.

А

– Мен тек голландтық ірімшікті сатып аламын. Алған кезде үнемі қайдан әкелінгенін сұраймын. Біздің ірімшіктердің сапасы маған ұнамайды. Сондай-ақ, ірімшіктерді голландтықтар керемет жасайды деп ойлаймын. Ал біздікілердікі «онша емес».

Ә

4. Сіз білесіз бе?

1. Сіз кез келген сала бойынша қандай отандық өндірушілерді білесіз?
2. Сіздің ойыңызша, отандық тауарлар сапалы ма?
3. Тауар сапасы үшін берілетін жүлделер бар деп ойлайсыз ба? Егер болса, аттарын атай аласыз ба?
4. Үйіңізде азық-түлік қораптарыңда, киім-кешек, аяқкиімдерде, тұрмыстық заттар мен жиһаздарыңыздың ішінде «Қазақстанда жасалған» деген белгі бар ма?

5. Мәтінді оқыңыз.

«Алтын сапа» - үздіктерге берілетін сыйлық

Әлемнің жетпістей елінде тауар сапасы бойынша берілетін ұлттық байқаулар бар екен. Олардың арасындағы ең абыройлысы – Жапониядағы Деминг сыйлығы. Одан кейін АҚШ-тағы Малькольм Болдридж атындағы ұлттық сапа сыйлығы және Еуропалық сапа сыйлығы тұрады. Олардың ортақ ұқсастығы сапа үшін берілуі болғанымен, түрлі бағыттар бойынша берілетінімен ерекшеленетін бөлек сипаттары да бар. Еуропалық сыйлық қоршаған орта мен тұтынушылар қызығушылықтарын қорғауға басымдық берсе, Деминг жүлдесі стандарттау әдістерінің қаншалықты кең қолданылуына мән береді.

Ал Болдридж сыйлығын стратегиялық жоспарлауды бәрінен де анағұрлым жақсы жүргізгендер ала алады. Деминг сыйлығының тарихы онша ұзаққа бармайды, ол Жапонияда сапа дамуына үлкен үлес қосқан Э. Деминг құрметіне 1951 жылы тағайындалды. Ал АҚШ-тың Малькольм атындағы ұлттық сапа сыйлығының тарихы 1887 жылдан басталады. Еуропалық сапа сыйлығы басқаларынан едәуір «жас», 1992 жылдан бастап қана беріле бастады. Ал біздің елімізде осы сыйлықтарға ұқсас «Алтын сапа» сыйлығы бар.

«Алтын сапа» – бұл сапа саласындағы жетістіктер үшін берілетін, 2006 жылы Президент арнайы тағайындаған ұлттық награда, Елбасы сыйлығы. «Алтын сапа» байқауына биыл 7 жыл толып отыр. Байқауға жүздеген, кейде, тіпті, одан да көп кәсіпорын қатысады. Сол жүз-екі жүз шақты қатысушылардың арасынан озып шыққан үш кәсіпорынға ғана жоғары дәрежедегі «Алтын сапа» сыйлығы беріледі. «Алтын сапа» сыйлығын жеңіп алған мекемелер сапа эмблемасын екі жылға дейін жарнамалық мақсатта пайдалана алады. Байқауға жыл сайын 200-ге жуық кәсіпорын үміткер ретінде тіркеліп қатысқанымен, осыған дейін тек 30 шақты кәсіпорын ғана президенттік «Алтын бүркітке» ие болған. «АСУ» ауыз суы белгісімен «RG Brands Kazakhstan» ЖШС (жауапкершілігі шектеулі серіктестік), «Қазақстан теміржолы» «Локомотив құрастыру зауыты» және «Хан Шатыр» ЖШС (жауапкершілігі шектеулі серіктестік) «Алтын сапа» сыйлығының лауреаттары атанды. Жыл сайын өткізілетін «Алтын сапа» сыйлығы екі санат бойынша үш аталымда беріледі. Олар «үздік өндірістік тауарлар шығаратын кәсіпорын», «үздік халық тұтынатын тауарлар шығаратын кәсіпорын» және «үздік қызмет көрсететін кәсіпорын» деп аталады. «Алтын сапа» лауреаттары бұл құрметті белгіні Елбасының өз қолынан алады.

www.i-news/kz сайтынан өңделініп алынды.

6. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Тұтынушы қолданатын тауар сапасы бақылауға алына ма?
2. Сіздің ойыңызша, тауар сапасын кім анықтауы тиіс: арнайы тексерушілер ме әлде тұтынушы халық па?
3. Тексерушілер тарапынан берілетін тауар сапасаның бағасы қаншалықты дұрыс деп ойлайсыз?

7. Болжалды сан есімі бар сөйлемдерді мәтіннен тауып, ықшамдап, өз сөзіңізбен жазыңыз.

.....

.....

.....

.....

8. Дүниежүзі бойынша тауар сапасы үшін берілетін сыйлықтардың ең беделдісі қайсысы? Екіншісі? Үшіншісі?

- 1)
- 2)
- 3)

9. Бірінші сыйлық не үшін және қай жылдан бастап беріледі?

.....

.....

10. Екінші сыйлық не үшін және қай жылдан бастап беріледі?

.....

.....

11. Үшінші сыйлық не үшін және қай жылдан бастап беріледі?

.....

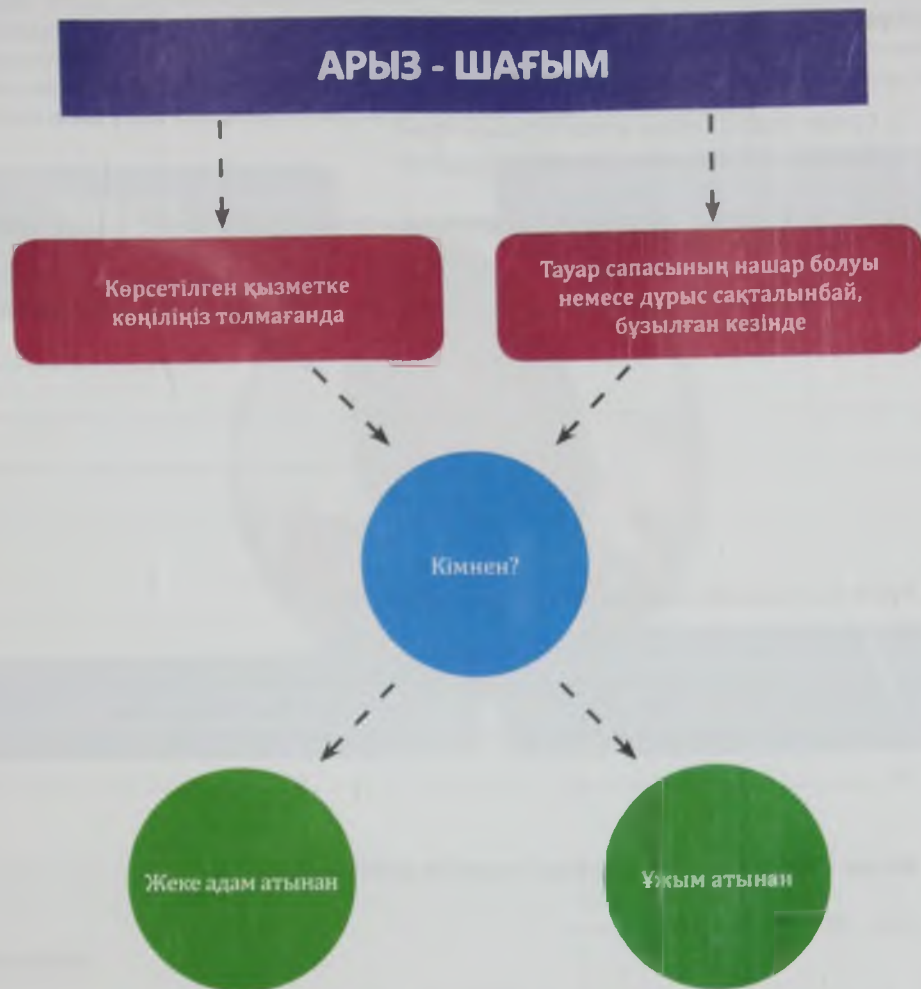
.....

12. Қазақстанда тауар сапасы бағалана ма?

13. Ол үшін сыйлық беріле ме?

14. Ол сыйлықты кім береді?

15. Сіздің ойыңызша, біздің отандық өнімдер шетелдерге шығаруға дайын ба?

ӨТЕ МАҢЫЗДЫ! ЕСТЕ САҚТАҒАНЫҢЫЗ ЖӨН!

1. Арыз белгілі бір себеппен ғана жазылады.
2. Арыз онда айтылған мәселені шешуге құқы бар адам атына жазылады.
3. Арыздың алты реквизиті бар: кімге жолданғаны, кім жазғаны, құжат аты, мазмұны, қолы, мерзімі.
4. Арыз қарапайым қаламмен, таза түзетулерсіз жазылуы керек. Компьютерді немесе оргтехниканы қолдануға болады.
5. Арыз құрылымы: 1) құжат адресациясы (кімнің атына жазылғаны); 2) құжат аты; 3) негізгі мәтін; 4) қосымша болса оған сілтеме; 5) жазылу мерзімі; 6) қолы; 7) арыз мазмұнымен келісушілер қолы, Адресацияға лауазым иесінің, мекеме, ұйым басшысының ресми қызметінің толық аты, қажет жағдайда фамилиясы, аты-жөні кіреді. Адресация парақтың оң жағын ала жазылады.

1. Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сұхбат не туралы болды?
2. Сұхбат беруші қандай жүлде туралы айтты?
3. Бұл сұхбат сізге қызықты мәлімет берді ме?

2. Сұхбатты қайталап тыңдаңыз. Байқауға қатысудың негізгі талаптары қандай?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Бұл жүлде қандай санаттар бойынша жүргізіледі?

1.
2.
3.

4. Жүлде жеңімпазы нешеу болады? дұрыс жауапты таңда.

- А) 2 Ә) 3 Б) 5 В) 1

5. Аталған жүлдені берудің қандай қажеттілігі бар?

1.
2.
3.

СӨЙЛЕСІМ

1. Рөлдік ойын. Әріптестеріңіздің немесе топтастарыңыздың арасынан бір адам теледидар бағдарламасының жүргізуші болып тағайындалады. Жүргізуші ортаға белгілі сусабын өндірушісін шақырады. Өндіруші өз тауарын жарнамалап, оның ең жақсы сусабын екендігіне сіздерді сендіруге тырысуы қажет. Сіздер өндірушіге оның тауары, сапасы, атауы, қандай шаш үшін қолданылатындығы туралы сұрақтар қоясыздар.

1. Бұл соңғы технологиямен жасалынған, қазіргі талаптардың барлығына жауап беретін жаңа сусабын

2. Бұл қандай шашқа арналған сусабын?
Қалай аталады?

3. Бұл барлық шаш түрлеріне сәйкес келеді. Әмбабап сусабын деуге болады.

4. Сусабыныңыздың атауы қалай?
Неге олай атадыңыз?
Атауын сіз таңдадыңыз ба?

ЖАЗЫЛЫМ

1. Егер сіз тауар сапасы туралы сыйлық берер болсаңыз, жүлдеңізді қалай атар едіңіз? Оның берілу шарты қандай болады?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. 239 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Берілген сұхбатты аяқтаңыз.

- Сіз күнде кітап оқисыз ба?
- Жоқ,
- Сіз таңертең ерте оянасыз ба?
- Иә,
- Сіз таңғы ас ішесіз бе?
- Жоқ,
- Сіз қоғамдық көлікке мінісіз бе?
- Иә,

3. Тиісті сөздерді пайдаланып, сөйлемдерді аяқтаңыз.

1) Мен сізді түсінбедім,	1) барсын
2) Менің қолым бос емес, концертке Әсет ..	2) баруға болады
3) Кешіріңіз, Абай көшесіне қалай ?	3) осында күте тұрыңыз
4) Марат Асанұлы әлі келген жоқ,	4) қайталап жіберіңізші

4. Сұраққа жауап беріңіз.

Бүгін сейсенбі. Ертең досыммен бірге балық аулауға барамын. Кеше екеуміз базарға барып, балық аулауға қажетті жем сатып әкелдік. Тезірек таң атса екен.

- Сұрақ: 1) қай күні ол балық аулайтын жем сатып алды?
- Ол балық аулауға қашан барады?

5. Мағыналас сөздерді сәйкестендіріңіз.

А	Ә
А) жұмыс	1) әке-шеше
Ә) немере	2) туысқан
Б) ата-ана	3) қызмет
В) ағайын	4) ұлдың ұлы / қызы

6. Берілген мәтінді оқыңыз. Мәтіннен қос сөздер мен біріккен сөздерді теріп жазыңыз.

Пультті қазақ ойлап тапқан

Демалыс күндері ың-шыңсыз, рахаттанып жатып, көгілдір экраннан жақсы бір хабар, кино, концерт көргіңіз келе ме? Қандай да бір спорттық жарыстардың жанкүйері болсаңыз, күндіз-түні теледидар сіздікі деген сөз. Кәдімгі теледидардың пультін қолыңызда қайта-қайта ұстап жатып, осы затты алғаш кім ойлап тапты екен деп ойландыңыз ба?

Пультті алғаш қазақ азаматы Шәкен Ниязбеков ойлап тапты дегенге сенесіз бе? Аң-таңсыз ба? Кәдімгі Қазақстан Туының авторы – Шәкен ағамыз! Ол өткен ғасырдың 60-жылдары Санкт-Петербург сурет академиясында оқып жүргенде, осы өнертабысымен жұртты таңғалдырған екен.

1964 жылы Чехословакияда өткен өнертапқыштардың халықаралық байқауында ленинградтық студент Ш.Ниязбеков бас жүлдеге ие болады. Кейін бұл өнертабысы Санкт-Петербургтегі көрмеге қойылады. Бірақ осы дүниесі ізім-қайым жоқ болып кетеді. Көп ұзамай ұрлық ашылады. Пультті ұрлаған Жапонияның жансызы ұсталады.

Ұрлық үшін кінәлі болған жапондықтар Шәкен Ниязбековке 20 мың рубль төлейді. Ендеше, «пультті қазақ ойлап тапқан деп» мақтанышпен айтуға болады.

Қос сөздер

Біріккен сөздер

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

7. Берілген сөздерге мағыналас сөздерді табыңыз.

1	аймақ	А	Ой, пәлі!
2	жуық арада	Ә	тәтті
3	кездестіру	Б	Қап!
4	балдай тәтті	В	тауар
5	Әттеген-ай!	Г	өңір
6	Бәрекедді!	Ғ	жолықтыру
7	өнім	Д	жақында

8. Сөйлемдерді толықтырыңыз.

1. Әттеген-ай,
2. Жуық арада
3. едәуір
4. үштен бірі .
5. Менің ойымша,
6., қысқасы.
7. Неге..... ?

9. Ережемен танысыңыз.

Одағай	234 - бет
<p><i>Бәрекедді, жоспарды асыра орындапсыздар! Ойпырым-ай, биыл қыс суық болатын сияқты. Қап! Бүгінгі істі ертеңге қалдырмау керек еді. Қазір демалысқа кетсем ғой, шіркін!</i></p>	

10. Дұрыс жауаптың астын сызыңыз.

1. Мен жұмысқа тағы да кешігіп қалдым-ау, қап / алақай!
2. Бәрекедді / әттеген-ай, тапсырманың барлығын дұрыс орындағаныңызға қуанып тұрмын.
3. Қой / жарайсың, біреу туралы жаман сөз айтушы болма!
4. Мына қыздың көріктісін, nah-nah / тек!
5. Алақай / қап, ертең жалақы береді!

11. Одағайларды түрлеріне бөліп жазыңыз:

кәс-кәс, алақай, тек, бәрекедді, әттең, қап, шөре-шөре, құрау-құрау, тәйт, шек-шек, мәссаған, әукім-әукім, жә-жә, ойбай, нұшайт-нұшайт, сап-сап, жә.

Көңіл күй одағайлары:	Жекіру одағайларын:	Шақыру одағайлары
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.
4.	4.	4.
5.	5.	5.
6.	6.	6.

12. Тиісті сөзді қойып, сөйлемді толықтырыңыз.

- 1), сынақ нәтижесінен бес алдым!
- 2) Пойыздың ерте жүретінін білмей қалғаным-ай,
- 3), әрқашан жақсы сөз айтуға тырыспайсың ба!
- 4) Енді не істеймін,

1. Ережемен танысыңыз.

Өзгелік етіс

234 - бет

Бұл ойыншықтар баланы еріксіз күлдіреді.
Дайын өнімді тікелей дүкенге жөнелтеміз.
Ағаштарды көктемде осы жерге отырғызамыз.

2. Тиісті қосымшаны қойыңыз.

№	- ғыз, -гіз, -қыз, -кіз, -т	№	- дыр, -дір, -тыр, -тір, -ыр, -ір,
1	айт.....ған	11	сал.....
2	бер.....ген	12	жаз.....
3	сал.....ған	13	көн.....
4	жаз.....ған	14	сен.....
5	жаса.....	15	тамақты ас.....
6	бар.....ды	16	тік.....
7	кел.....бек	17	кет.....
8	қара.....	18	ас.....
9	жүз.....ді	19	өш.....
10	көрсө.....	20	айт.....

3. Сөйлемдерді үлгі бойынша өзгертіп жазыңыз.

+	Шайды бөлмеге алдырайын.	-	Шайды бөлмеге алдырмайын.
1	Сені осында қалдырайын.	1
2	Қонақтарды үйге кіргізеді.	2
3	Өтінішті өзіне жаздырады.	3
4	Киімді осы шеберханада тіктірейін.	4
5	Жіберілген хабарламаны өшір.	5
6	Немересіне қызды айттырыпты.	6

1. Мәтінді оқыңыз.

ҚУЫРШАҚТАРЫМ - ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ ҚҰРАЛЫ

«Қазақстанда жасалған». Осы сөз тіркесін тауарлардың сыртынан оқыған кезде ойыңызға не келеді? Отандық өнімнің нарықта көбейіп жатқанына, сөз жоқ, «бәрекелді!» деп қуанып қаламыз. «Болашақта отандық тауарлар сапасы жағынан шетелдік өнімдердің алдын орап әкетеді», - дейді белгілі әнші, продюсер және ұлттық нақыштағы «Бал-бала» ойыншықтары идеясының авторы Қыдырәлі Болманов.

- Қыдырәлі аға, «Бал-бала» компаниясын құру қалай басталды және қазір оның жұмысы қалай алға басуда?

- Шүкір, ойға алған ісіміз рет-ретімен жүзеге асырылып жатыр. 2010 жылдан бастап қазақ тілінде ән айтып, өлең оқитын «Бал-бала» қуыршақтарын шығарып, балаларға жеткізуді қолға алған болатынбыз. Бүгінгі таңда компанияның Астана, Алматы, Ақтөбе, Атырау, Орал мен Жезқазған және Өскемен өңірлерінде бөлімшелері жұмыс істейді. Болашақта басқа облыстарға да шығартамыз.

- «Бал-бала» ойыншықтарының бірі - «Азиада-2011» қысқы Азия ойындарының басты символы - барыстың бірнеше түрін жолықтырды. Ойыншықтардың біріне бала даусымен еліміздің әнұранын орындатсаңыз, екіншісіне күмбірлетіп «Сарыарқа» күйін тартқызыңыз. Көрген адамдар «Ой, пәлі, мынау қандай керемет!», - деп жатты. Қазір қуыршақтың қанша түрі шығарылады?

- Қуыршақтардың бас-аяғы 30-ға жуық түрі бар. Олардың қатарында Тазша бала, Алдар Көсе, Ер Төстік сияқты аңыз-ертегілердің кейіпкерлерімен қатар «Айгөлек» әнін шырқайтын Сүркөжек пен әнұранды жатқа білетін Барыс та бар.

- Компания атының «Бал-бала» аталуының себебі неде?

- Қазақта «балдай тәтті», «балдай» деген тамаша сөздер бар. Бұлар көбінесе кішкентай сәбилерге қатысты айтылады. Қуыршақтар балаларға арналғандықтан, «Бал-бала» деген есімді беруді жөн деп таптық.

- Қуыршақтарды жасап шығаруда қандай қиындықтар бар?

- Өмірдегі жеңістің барлығы қиындықпен келмей ме?! Қиындыққа шыдау керек. Қуыршақтарды «сөйлетіп», «қозғалту», қазақша әндерді қуыршақтарға «енгізу» - өте үлкен жұмыс. Дайын тауарды Қазақстанға жеткізу, оны республиканың әр аймағына апарып, тарату, түп, айта берсең көп қой, шіркін, бірінен кейін бірі шыға береді.

- Алға қойған мақсат-міндеттеріңізбен бөліссеңіз...

- Жуық арада сөйлесуге болатын «Қарақат» қуыршақтары қолға тиюі тиіс. Бала қуыршаққа сұрақ қояды, ал ойыншық сабиге тиісті жауабын береді. Екі жарым минут ішінде едәуір әңгімелесуге болады. Сонымен қатар «Бал-баланың» қуыршақтарының бәрін мультипопмага кірістіреміз. Ондағы мақсатымыз - қызықты мультипликациялық туындылар жасау. Болашақта, шіркін, балалар ойыншығын жасайтын зауыт ашсақ деген ойымыз да бар. Қазірдің өзінде бұл жоба аясында жиырмадан астам адам жұмыс жасап жатыр. Зауыт ашылған жағдайда, 200-300-дей адам жұмыспен қамтылатын болады.

- Бәрекелді! Істеріңізге сәттілік тілейміз, ендеше!

«Ел» ұлттық қоғамдық-саяси экономикалық апталығынан өңделініп алынды.

2. Мәтіннен өзгелік етіс тұлғасындағы сөздерді теріп жазыңыз.

Өзгелік етіс тұлғасындағы сөздер			
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5

3. Сұрақтарға жауап беріңіз.

- 1) Сіз «Бал-бала» компаниясының ойыншықтарын көрдіңіз бе?
- 2) Көрген болсаңыз, қандай баға бересіз?
- 3) Идея авторына, тауарды өндірушілерге қандай тілек айтасыз?
- 4) Ойыншықтарға көңіл бөлудің қажеттілігі бар деп ойлайсыз ба? Әлде әлемде одан басқа да маңызды мәселелер бар дейсіз бе?
- 5) Бала күніңіздегі ойыншығыңыз есіңізде ме? Ол туралы не айта аласыз?

1. Берілген арыз мәтінін оқыңыз.

«Астықжан» дүкенінің
тілек-шағым кітапшасы
Құрметті тұтынушылар! Бұл кітапшаға өздеріңіздің тек шынайы, әділ
пікірлеріңіз бен сын-ұсыныстарыңызды жазуларыңызды сұраймыз.
«Астықжан» дүкенінің әкімшілігі

1

**Құрметті «Астықжан»
дүкенінің қызметкерлері!**

Сіздердің біз үшін жасап жүрген
қызметтеріңізге шын жүректен
ризамын. Сіздерге жұмыста табыс
тілеймін.

Игі тілекпен,
Алма Расулқызы. 02.10. 2011 ж.

2

**«Астықжан» дүкенінің
меңгерушісіне!**

Дүйсенбі, 10.09.2012 жылы сіздің
дүкеніңізден алған сүт өнімінің сапа-
сы өте нашар болып шықты. Сатып
алу кезіндегі есеп қағазымен қайта
алып келдім. Осыған қатысты тиісті
шара қолдануыңызды сұраймын.

Тұтынушы: Дария Мақсұтқызы.
11.09.2012 ж.

1. Сіз сатып алған кілегей және жұмыртқаның сапасы нашар, бұзылып кеткен.
2. Сіз сатып алған көйлекке дақ жұғып қалған. Қайта алып келіп өткізіп, осы туралы шағымыңызды жазыңыз.

3

1. Сұхбатты тыңдаңыз.

№ 17

Сұхбат берушілер туралы ақпаратты толтырыңыз.

Сұрақтар:	№1 сұхбаттасушы	№2 сұхбаттасушы
Аттары кім?
Мамандықтары?
Сұхбат не туралы?

2. Сұхбатты қайталап тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

№	Сұрақтар	Сіздің жауабыңыз:
1	Әңгіме қандай мекеме туралы болды?
2	Алғашқы өнім қашан, қалай шығарылған?
3	Қанша адам жұмыс істейді?
4	Өнімнің неше түрін шығарады?
5	Бұл кәсіпорын несімен ерекшеленеді?
6	Бұл өндіріс орнын отандық өндіруші деп атауға бола ма?
7	Бұл кәсіпорынның өнімдері шетелге шығарыла ма?
8	Кәсіпорынның алға қойған мақсаты бар ма?
9	Кәсіпорын қызметкерлеріне қамқорлықпен қарай ма?
10	Сіздің осы кәсіпорында жұмыс істегіңіз келе ме?

1. Топтық жұмыс. Әріптестеріңізбен төменде берілген дүкеннің шақыруын оқыңыздар.

**ТЕК СІЗДЕР ҮШІН!
«Ақтілек» супермаркеті**

**Біз сіздердің
денсаулықтарыңызды
көбіміз! Сіздер көкөністер
мен жеміс-жидектер шабу-
мына дайынсыздар ма?!**

**Бәрекедді! Ендеше қалы қалмаңыздар:
1 сәуір мен 7 сәуір «Дендеріңіз сау болсын!» шарасы
Жаңа піскен не мұздатылған жеміс-жидек пен көкөністің
біреуін сатып алсаңыз, екіншісі – тегін!**

Қалбырлы жеміс-жидек пен көкөністің үшеуін екеуінің бағасымен алыңыз!
Осы шара кезінде біздің дүкенімізде көкөніс пен жеміс-жидек үшін
10 000 теңге жұмасаңыз, тағамдар рецептісі бар кітапты **ТЕГІН** иемденесіз!
ҚОСЫМША, осы апта ішінде біздің дүкенімізде 40 000 мың теңгеге са-
уда жасаған бір адам **КЕРЕМЕТ** сыйлыққа ие болады!
Бұл жарысқа қатысу үшін белгілі форманы дұрыс әрі нақты (аты-жөніңіз,
мекенжайыңыз, жасыңыз және байланыс телефоны) толтырып, есептеушіден
алған есеп қағазыңызды бірге қыстырып өткізсеңіз, жеткілікті.
ІСКЕ СӘТ!

Астана, Керей-Жәнібек көшесі, 56
Жұмыс уақыты:
Дүйсенбі – Сенбі 06.00 – 22.00
Жексенбі 10.00 – 20.00
Қатысушы формасы:

«Ақтілек» СУПЕРМАРКЕТІ
Астана, Керей-Жәнібек к-сі, 56
Жұмыс уақыты:
Дүйсенбі – Сенбі 06.00 – 22.00
Жексенбі 10.00 – 20.00
«Дендеріңіз сау болсын»!

Аты:

Жағсы:

Мекенжайы:

Телефон №:

2. Сіздің ойыңызша, бұл шара дүкен әкімшілігіне не үшін қажет?
3. Мұндай шараларды өткізу пайдалы ма?

1. Сіздің жеке дүкеніңіз немесе басқа жеке кәсібіңіз бар. Тұтынушы қызығушылығын арттыру үшін дүкеніңізді немесе жеке кәсібіңізді жарнамалауыңыз керек. Жарнамада не жазар едіңіз?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Сіздің отандық өндірушілер қатарын көбейткіңіз келеді. Сіз қандай өнім шығарар едіңіз? Неге өнімнің дәл осы түрін таңдадыңыз?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VIII

ТАРАУ

БІРІНШІ САБАҚ

Шартты рай

- *Ақ бата*
- *Ас қайыру батасы*
- *Алғыс айту, ақ ниет, ақ тілек білдіру*

ЕКІНШІ САБАҚ

Сын есімнің шырайлары

- *Құттықтау*
- *Бата*
- *Тілек*

1. 239 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Сөздерді мағыналары бойынша топтастырыңыз.

кеңседе, бүгінгі, барыпты, ауылда, үшінші, жеңіпті, аңдарға, үстіңгі, он екінші, мыңыншы, сегізінші, жоғарыдағы, ұшыпты, кешегі, алдыңғунгі, үйдің ішінде, ұшаққа, бастықта, демалыста, сөмкеге, пойызға, оныншы, сатып алыпты, құстарға, келінті.

Қай? Нешінші? Қайда? Неге? Не істемі?

1. <i>үстіңгі</i>	1. <i>сегізінші</i>	1. <i>ауылда</i>	1. <i>сө.икеге</i>	1. <i>келінті</i>
2.	2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.	3.
4.	4.	4.	4.	4.
5.	5.	5.	5.	5.

3. Берілген сөздерді пайдаланып, сөйлемді аяқтаңыз.

кету жүзу салу бару жазу келу таңдау келмеу ренжу болу

1. Менің досым сенбіде *келеді* ..
2. Ол әнді жақсы
3. Ертең сен пікірлесуге
4. Ол бүгін жарнама
5. Қысқы демалыста ауылға
6. Сенің нағашың қайда ?
7. Сен қай мамандықты ?
8. Тележүргізуші болғыңыз
9. Мен кеше ініме
10. Ауа райы бүгін жаңбырлы

4. Адам бейнесін сипаттауға қалайсыз?

1 Берілген есімдерді сәйкес келетін бейненің үстіне жазып шығыңыз.

А.

Ә.

Б.

В.

Г.

2 Төменде берілген сипаттамаларды оқып, сәйкес келетін нөмірмен белгілеңіз.

1. Оның шашы ұзын, тік, қоңыр. Көзі көк.
2. Оның көзі көк. Шашы ұзын, тік, сары.
3. Оның шашы қысқа, қара. Көзі қап-қара.
4. Оның шашы онша ұзын емес, сары. Көзі көкшіл.
5. Оның шашы ұзын, тік және қап-қара. Қой көзді.

3 Суреттерге тағы да қарап шығыңыз. Кестені толтырыңыз.

Аты	Сіздің ойыңызша, оның жасы нешеде?	Оны қандай мамандық иесі деп ойлайсыз?
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.
4.	4.	4.
5.	5.	5.

5. Асқардың отбасы жайлы мәтінді оқыңыз. Тапсырмаларды орындаңыз.

Асқар – Майраның күйеуі. Майра – Асқардың әйелі. Олардың Алмас, Ерлан, Сәуле, Қанат деген балалары бар. Алмастың жасы жиырмада. Ерлан он бесте, ал Қанат онда. Сәуленің жасы сегізде.

1. Майра:

- а. Алмастың әпкесі
- ә. Асқардың әйелі
- б. Қанаттың әйелі

2. Ерлан :

- а. Қанаттың інісі
- ә. Асқардың ұлы
- б. Сәуленің күйеуі

3. Алмас :

- а) Майраның ұлы
- ә) Сәуленің інісі
- б) Асқардың інісі

1 Дұрыс жауапты таңдаңыз.

4. Сәуле :

- а) Асқардың қарындасы
- ә) Қанаттың әпкесі
- б) Ерланның әпкесі

5. Қанат :

- а) Сәуленің ағасы
- ә) Алмастың ағасы
- б) Ерланның ағасы

2 Сөйлемдерді аяқтаңыз.

- 1. Үйдің тұңғышының аты –
- 2. Үйдің отағасының аты –
- 3. Балалардың анасының есімі –
- 4. Үйдің кенжесінің аты –
- 5. Үйдің үшінші баласының аты –

3 Әр сөзге анықтама беріңіз.

- 1. Немере –
- 2. Жиен –
- 3. Нағашы –
- 4. Шаңырақ иесі –
- 5. Отағасы –

6. Етістіктерді үлгі бойынша жазыңыз.

№	көру	көрген	көріпті	көретін
1	іздеу
2	деп айту
3	жүре беру
4	сыйлау
5	жинау
6	мақтану

7. Сіздің сезу мүшелеріңіздің қалай жұмыс істейтінін сынап көріңіз.

Сезім мүшелері	көру 	есту 	ұстап көру 	иіс 	дәм
тас 	Сыр және үлкен	X	Бұдыр, тегіс емес	X	X
балмұздақ 					
теледидар 					
гүл 					
доп 					

1. Мәтінді оқыңыз.

КӨП ЖҮРГЕН АДАМ КӨП ЖАСАЙДЫ ЕКЕН...

Ұзақ өмір сүргіңіз келмесе, отырған орныңыздан қозғалмаңыз. Сіздің бүкіл ғұмырыңыз аяқ-қолыңызға байланысты. Егер аяқтан әл кетіп жатса, онда өміріңізден мән де кетеді.

British Medical Journal журналының анықтауынша, адамның өмір сүру ұзақтығы мен оның қозғалмауы арасында тығыз байланыс бар болып шыққан. Аталған тұжырымға 167 мың адамның статистикалық мәліметіне жүргізілген талдау себеп болған.

Соңғы төрт-бес жыл бойы жүргізілген зерттеулерде 167 000 адамның медициналық көрсеткіші нысанға алынған. Медициналық көрсеткішке көз жіберсек, күніне бір жерде үш сағаттан көп отырмайтын адамның ғұмыры екі жылға дейін ұзарады екен. Ал теледидарды екі сағаттан артық

Қарамайтын адам 1,4 жылға ұзақ өмір сүретін болып шыққан. Ұзақ отырудың өмірді қысқарту қаупі 27%-ға, теледидар қараудың қаупі 19%-ға тең екен. Қазіргі таңда ғалымдар көп жасау үшін белсенді өмір салтын ұстануға шақыруда.

2. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз «көп қимылдау – ұзақ өмір сүру кепілдігі» деген ұстаныммен келісесіз бе?
2. Сіз спортпен аптасына қанша рет шұғылданасыз?
3. Сізге «көбірек қимылдайтын» жұмыс ұнай ма әлде «көбірек отыратын» ба?

3. Сіз және сіздің әріптестеріңіз жұмыста, көбінесе, компьютер алдында жұмыс істейсіздер. Осы мақаланы оқығаннан кейін әріптестеріңізге қандай үндеу айтар едіңіз? Көбірек қимылдау салтын әдетке енгізу үшін қандай шараларды ұйымдастыруға болатынын жазыңыз. Топпен талқылаңыз.

.....
.....

4. Берілген пікірлерді оқыңыз. Ойыңызды әріптесіңізбен / достарыңызбен талқылаңыз.

А

Мирас, 29 жас, есепші:

Жұмыста тек түскі үзіліс кезінде ғана аяқ жазып жүремін десем, өтірік емес. Компьютерден көз алмай жұмыс істейтіндіктен, кейде көзім ауырып кетеді. Сандарды шатастыра беремін. Қазір дизайнер мамандығын қосымша оқып жүрмін. Мамандығымды ауыстырғым келеді. Ал жұмыстан кейін спортзалға баратын уақытым жоқ.

Ә

Раушан, 35 жаста, даяшы:

Мен отырып істейтін жұмысты армандаймын. Мына жұмыста бір сәт те отырып, демалу мүмкін емес. Кафеге келушілер өте көп, әсіресе, түскі тамақ кезінде ұша алсам ғой деп армандап кетемін. Ал кешке екі аяғым ауырғанда, жанымды қоярға жер таппаймын.

Б

Сіз екі пікірді оқыдыңыз. Раушан мен Мирасқа қандай кеңес берер едіңіз? Сіздің мамандығыңызға осы қиындықтар жақын ба? Пікіріңіз:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Шартты рай

Әншілер көп келсе, концерт қызықты өтеді.
 Кассаға барсам, билет түгел сатылып кетіпті.
 Егер бастық келсе, мына қағазды беру керек.

1. Үлгіге қарап сөйлемдерді сұрақпен аяқтаңыз.

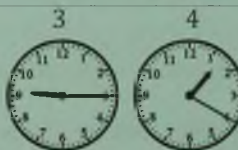
Мысалы: *Егер сен сабаққа барсаң, досыңды көресің бе?*

- Егер әкем жұмысқа кетсе, ?
- Егер досым маған киноға билет әкелсе, ?
- Егер сенде мың теңге болса, ?
- Мен саған көмектесем, ?
- Егер футбол ойнайтын болсақ, ?
- Сенің көлігің жолда сынып қалса, ?
- Сіздің немереңіз жыласа, ?
- Ауа райы жаңбырлы болса, ?
- Жұма күні ұшақпен ұшсаңыз, ?
- Қыркүйекте қар жаумаса, ?

2. Сағатта көрсетілген уақытты сөзбен жазып, нақ осы шақтағы іс-әрекетке мысалдар келтіріңіз.

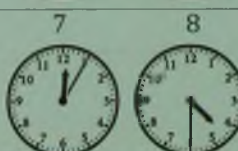
- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

- 1.
- 2.

3. Мәтінді оқыңыз.

КҮЗДЕ ӨМІР ЕСІГІН АШҚАНДАР 100 ЖАСАЙДЫ...

Қыркүйек пен қараша айында дүниеге келсеңіз, онда сіздің 100 жасауға мүмкіндігіңіз бар. Сенбей отырған боларсыз? Чикаго университетінің ғалымдары Сан-Францискода өткен Американдық демографиялық қоғамның жыл сайынғы құрылтайында осы бір тақырыптың аясындағы зерттеулердің нәтижесін қуаттай түсті.

Ұсынған жобада қыркүйек, қазан және қараша айларында дүниеге келгендердің ұзақ өмір сүру феноменін түсіндіретін бірнеше гипотеза ұсынылған. Егер нәресте күзде дүниеге келген болса, маусымдық, бірінші кезекте, жазғы жұқпалы ауруларды жұқтыру тәуекелі барынша аз болатын боп шыққан. Себебі, бұл аурулар, әдетте, адам денсаулығына ұзақ уақыт бойы теріс ықпал етеді. Оның үстіне күзде туылған бала қыс бойына жақсы тамақтанып, көктем келе, өз бетімен жүріп-тұрып кете барады.

Егер балаңыз жазда туылса, оған ағзаға қажетті дәрумен жетіспей, сүйегі бекіп болмаған денелер біршама қиындықтарға ұшырайды екен. Егер Америкада 1880-1895 жылдары өмір сүрген адамдардың өмірлеріне байланысты деректерді топтастырып қарасақ, қараша мен желтоқсан айларында туғандардың көбісі жүз жасаған болып шығады екен.

www.massaget.kz сайтынан өңделіп алынды.

4. Ал сіз қалай ойлайсыз?

1. Адамның денсаулығы 100% өзіне байланысты.
2. Денсаулықтың мықты болуы ата-анаңның денсаулығымен тікелей байланысты.
3. Мен жұлдыз жорамалдармен толық келісемін. Онда не айтылса, соны орындауға тырысамын.
4. Денсаулықтың мықты болуы табиғаттан деп ойлаймын.

5. Сұрақтарға жауап беріңіз.

А. Сіз қай кезде тудыңыз? Мақаладағы пікір шындыққа жақын деп ойлайсыз ба? Мақаладағы пікірмен келіссеңіз, себебін жазыңыз.

.....
.....
.....
.....

Ә. Егер келіспесеңіз, оның себебін жазыңыз.

.....
.....
.....
.....

6. Кестедегі берілген ойды мәтін мазмұны бойынша жалғастырыңыз.

1. Күзде туған балалардың

Сіздің пікіріңіз:

.....
.....

2. Жаз мезгілінде дүниеге келген нәрестелердің

Сіздің пікіріңіз:

.....
.....

3. Қыста туған бала

Сіздің пікіріңіз:

.....
.....

Пікірді қалай жалғастырасыз?

Баланың денсаулығының мықты болуы ауа райы мен жыл мезгіліне қатысты емес. Себебі,

.....
.....
.....

7. Мәтінді оқыңыз.

ҰЛЫБРИТАНИЯНЫҢ АҚЫЛҒА СЫЙМАС 10 ЗАҢЫ

Ұлыбритания. Тұманды Альбион. Қарап отырсаң, оларда бәрі басқаша сияқты. Біздегідей емес. Тіпті заң шығаруда да.

Олар заңды күліп отырып шығарады екен. Күліп отырып, әлем назарын өздеріне аударады екен.

1. Парламент палатасында өлуге болмайды.
2. Ұлыбританияның патшасы мен патшайымының пошталық маркасын басынан төмен қарай орналастыру мемлекетті сатумен бірдей.
3. Әйел заты Ливерпул қаласында кеудесін ашық ұстауға болмайды, тек тропикалық балық сататын дүкен саудагеріне ғана рұқсат.
4. Рождество қарсаңында дайындалған тәтті бәлішті ағылшындарға жеуге тыйым салынады. Бір таңданарлығы, бұл заң әлі күнге дейін маңызын жоғалтпаған.
5. Шотландияда есігіңізді біреу келіп ұрып, әжетханаңызды пайдалануға сұраса, онда кіргізуге міндеттісіз.
6. Лондонда такси жүргізушілеріне аз-кем жеңілдік берілген. Мәселен, таксистер холерамен, обамен сырқаттанған адамды қажетті жеріне жеткізбей, көліктен түсіріп жіберуге құқылы. Сондай-ақ, такси жүргізушілері көлікті «аяғын көліктің артқы дөңгелегіне қойып, оң қолмен рөлді ұстап айдауға» ерікті.
7. Ұлыбритания жағалауларынан табылған кит немесе бекіре балығы тікелей ағылшын монархына тиесілі. Балықтың басы монархқа, ал төменгі жағы - ханшайымға бұйыруы тиіс.
8. Салық төлеу органдары қызметкерлерінің пайдасына шешілетін жаңалық болса да, оларға хабарландыру жасауға болмайды.
9. Парламент залына латамен кіруге болмайды.
10. Ал Йорк қаласында қолына жебе мен садақ алып жүрген адамды өлтіруге болады. Сондықтан Шотландияға бара қалсаңыз, жебе мен садақты үйде қалдырып кеткен абзал.

www.massaget.kz сайтынан өңделініп алынды.

8. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Мақала неге «Ұлыбританияның ақылға сыймас 10 заңы» деп аталған?
2. Жазылған 10 заңның қайсысын дұрыс, қайсысын бұрыс деп қабылдайсыз?
3. Сіздің ойыңызша, бұл заңдар шын мәнінде «ұғымға сыймас» заңдар ма? Келіскен немесе келіспегеніңізді білдіретін пікіріңізді қалай дәлелдейсіз?

1. Оқыңыз.

«Жауынменен жер көгерер, батаменен ер көгерер», – деп айтып кеткен біздің ата-бабаларымыз.

«Бата» – арабтың «фатехе» деген сөзінің қазақша айтылу түрі.

Бата беру – адал ниет, жақсы тілек білдірудің ұлттық дәстүрі. Халық ақ батадан рухани қуат алады, ол жақсылыққа жол ашады деп сенеді.

Яғни, бата, фатехенің мағынасы алғыс айту, ақ ниет, ақ тілек білдіру.

БАТАНЫҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІ:

1. Ақ бата. 2. Теріс (қарғыс) бата. 3. Серттесу батасы (Баталасу).

Ақ бата – шын жүректен шыққан ізгі тілек, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан өсиетнама. **Ақ бата**, көбінесе, мынадай жағдайларға: жаңа туған нәресте, өмір жолын жаңа бастаған ұл-қыз, жас отау, алыс жолға шығушылар, үлкен бір істі қолға алушылар, түрлі жақсылықтарға арнап жасалынған тойларға, аруаққа арналған ас, жауын тілеген тасаттық, жиналған егін, садақа, құрбандық, қонақасыларға, күздік, соғымға сойылған мал, сойылған соғым басы, Наурыз (Наурыз бата), Жаңа жыл, мүшел жас, дастарқан, Ораза ұстағандарға (Жарапазан бата) байланысты беріледі.

Теріс бата – қарғыстың қатты, жазаның өте ауыр түрі. Мұндай батаны әке-шешесі сенімін ақтамай, үлкен ұятқа қалдырып, әулетін, ата-тегін масқаралаған, өздеріне қолы, тілі тиген, дінін, тілін, Отанын сатқан, жауыздық, ауыр қылмыс, кешірілмес күнә жасаған баласына қолдарын теріс жайып тұрып берген.

Серттесу батасы (Баталасу) – құдалық, серт пен уәде, елшілік, ел арасындағы маңызды үлкен шараларда жасалатын жол. Ол – хан, ақсақалдар, билер алдында, аруақ орнында да жасалып, қол алысып орындалатын ғұрып. Оны бұзу, яғни, «бата бұзу» – қарғыспен тең. Қазақ баталасуды елдік, тектілік, азаматтық қасиеттердің белгісі деп таниды.

БАТАНЫ КІМДЕР БЕРЕДІ?

Бата, көбінесе, жастарға беріледі. Батаны көпті көрген құрметті ақсақалдар мен кемеңгерлер, дуалы ауызды билер, атақты адамдар, өз ісінің хас шеберлері береді. Қазақ халқында бата берудің өзіндік орны, жөні бар. Батаны халық арасында (қонақтар ішінде) үлкен адам болмаса, көптің рұқсатымен, жас болса да орны бөлек адам береді. Ерлер отырғанда әйел бата бермейді. Әйелдер арасында сөз білетін бір ер бала болса, әуелі сол бата беруге тиісті. Дегенмен, халқымызда батырларға, билерге ардақты аналардың да бата берген кездері кездеседі.

ТҰСАУКЕСЕРГЕ АЙТЫЛАТЫН БАТА-ТІЛЕК

Қаз-қаз балам, қаз балам,
Қадам бассаң, мәз болам,
Күрмеуіңді шешейін,
Тұсауыңды кесейін.
Тақымыңды жаз балам!
Қадамыңа қарайық,
Басқаныңды санайық,
Қаз-қаз балам, жүре ғой.
Әумин!

АС ҚАЙЫРУ БАТАСЫ

Адал тілек астарыңа,
Ұзақ өмір жастарыңа,
Жанұя тату-тәтті боп,
Бақыт қонсын бастарыңа!
Әумин!

ЖАҢА ҮЙ – ҚОНЫС БАТАСЫ

Күрметті үй иелері, мынау жаңа қоныстарың – баспаналарың құтты болсын!
Бірің қорғаны, бірің жылуы болып, қонақ үзілмейтін құтты шаңыраққа айналып, ақ
дастарқандарың тек қана тойға жайыла берсін! Қоныстойларың құтты болсын!

1. Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

Сұхбат не туралы болды? Дұрыс нұсқаға ✓ белгісін қойыңыз.

1	Әр елдің тағамдары туралы	
2	Әлемдегі заңдар туралы	
3	Әр елдегі киіну әдебі туралы	

2. Қайталап тыңдаңыз. Айтылған мемлекеттердің атын жазыңыз.

.....
.....

3. Қайталап тыңдаңыз. Әр мемлекеттегі заң туралы жазыңыз.

А. Мемлекеттің аты: :

.....
.....

Ә. Мемлекеттің аты: :

.....
.....

Б. Мемлекеттің аты: :

.....
.....

В. Мемлекеттің аты: :

.....
.....

Г. Мемлекеттің аты: :

.....
.....

4. Ал сіз естіген немесе оқыған қызық заңдар бар ма?

.....
.....

ЖАРНАМА.....ЖАРНАМА.....ЖАРНАМА...ТУРАЛЫ СӨЙЛЕСЕҢІК.
ӨЗ ПІКІРІҢІЗБЕН БӨЛІСҢІЗ.

<p>Теледидардан көрген ең күшкілі жарнаманыз есіңізде ме?</p>	<p>Қандай жарнама түрлерін білесіз? Тапса жасаңыз</p>	<p>Жарнамаланып жатқан өнімді сатып алған кезіңіз бар ма?</p>
<p>Тауарды міндетті түрде жарнамалау қажет деп ойлайсыз ба?</p>	<p>Қандай да бір тауарды жарнамалаған атақты адамды білесіз бе?</p>	<p>Кейбір фирмалар жарнамалағанын қыруар ақша жұмсайды. Сол дұрыс деп ойлайсыз ба?</p>
<p>Қазіргі кездегі ең тиімді жарнама түрі. Ол не? Ойланыңыз.</p>	<p>Жарнамалаудың ең тиімді тәсілі қандай?</p>	<p>Сіз үшін сатып алатын тауардың ең басты қасиеті қандай болуы керек?</p>
<p>Темекі мен ішімдік өнімдерін жарнамалау дұрыс па?</p>	<p>Кейбір компаниялар өз тауарын жарнамалауға балаларды пайдаланады. Бұл дұрыс па? Жарнама кәсібінде балалардың болғанына қалай қарайсыз?</p>	
<p>Топтың жұмыс. Радио не теледидар арқылы бір затты жарнамалаңыздар.</p>	<p>Ақшаны үнемдеу туралы жарнама жасайтын ер адам уақытты үнемдеу үшін сағатты тоқтатқан адаммен бірдей. Түсіндіріңіз. Келісесіз бе?</p>	
<p>Жарнамаларда шындық бар ма?</p>	<p>Жарнама – заңдастырылған жалған деген пікірмен келісесіз бе?</p>	<p>Жарнама адамға қажетті емес заттын алуға мәжбүрлейтін іс-шара. Келісесіз бе?</p>

1. Сіз елтану курсы бойынша жоба дайындауыңыз қажет. Онда:

1. Белгілі елдің географиялық орналасуы, ерекшелігі жайлы ақпарат;
2. Туристтік сапармен барушыларға нені көруге болатындығы;
3. Қандай нәрселерден сақтанып жүру туралы;
4. Сол елдің өзге мемлекеттерден ерекшеленетін мәдени салт-дәстүрлері, қызықты заңдары туралы мәлімет берілуі тиіс.

Мысалы:

Сауд Арабиясына ораза кезінде барсаңыз, күндіз көпшілік тамақтанатын орындар жабық болады. Сондықтан демалысыңызды алдын-ала жоспарлап алғаныңыз жөн.

Кореяға барсаңыз, тамақтанған кезде дыбыс шығарып, яғни шайнаңдап, сылпылдатып жегеніңіз дұрыс. Өйткені осылай жеу тамақты дайындаған адамға айтқан рақметпен пара-пар екен.

Сіздің жобаңыз, жазатын ақыл-кеңесіңіз:

Blank area with horizontal dashed lines for writing the project plan and advice.

Сын есімнің шырайлары (қайталау)

1. 239 - беттегі сөздермен танысыңыз.

2. Үлгі бойынша сан есімдерді түрлендіріп жазыңыз.

№	Санды сөзбен жаз	Есептеу	Болжалдық	Реттік
1	100	<i>жүз</i>	<i>жүздей</i>	<i>жүзінші</i>
2	20
3	35
4	160
5	42
6	60
7	75
8	98
9	16
10	200

3. Қатені түзетіп, көшіріп жазыңыз.

1. Сәуірден кейін <u>шілде</u> айы.	1.
2. Маусымның алдындағы ай - <u>қаңтар</u> .	2.
3. Тоғызыншы ай - <u>мамыр</u> .	3.
4. Жеңіс күні <u>қыркүйекте</u> болады.	4.
5. Жаздың үшінші айы - <u>қазан</u> .	5.
6. Қыстың алғашқы айы - <u>ақпан</u> .	6.

4. Сіздің 5 жұмыс күніңіздегі орындалуға тиісті 5 іс-шараны жазыңыз.

дүйсенбі
сейсенбі
сәрсенбі
бейсенбі
жұма

5. Берілген мәтінді өз ойыңызбен аяқтаңыз.

МЕНИҢ ЖАЗҒЫ ДЕМАЛЫСЫМ

Ертең менің жазғы демалысым басталады. Осы жылы мен ауылға бармаймын деп ата-анаммен келісіп алдым. Біз құрбым екеуміз келісіп, жазғы демалысымызды шілде айына алдық. Ертең екеуміз теңізге кетеміз.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз интернеттен немесе бұқаралық ақпарат құралдарынан «Әлемдегі...» немесе «Ең, ең, ең...» деп басталатын жаңалықтарды, айдарларды, блог жазбаларын оқысыз ба?
2. Егер сіз сондай мәліметтерді оқысаңыз, оларға сенесіз бе?
3. Өзіңіз сондай қызықты оқиғаға куә болған болды ма? Егер болса, қашан және қай жерде?
4. Осындай атақты оқиға кейіпкері болу үшін адам қандай қасиеттерге ие болу керек деп ойлайсыз?
5. Атақты немесе танымал тұлға болған сізге ұнай ма? Иә/Жоқ. Неге?
6. Атақты немесе танымал тұлға болудың белгілі бір жасы бар деп ойлайсыз ба? Әлде кез келген жаста атақты, танымал бола беруге бола ма?

1. Мәтінді оқыңыз.

ӘЛЕМДЕ ТАЛАЙ ҚЫЗЫҚ БАР...

*Әлемдегі мынадай қызықты
мәліметтерді естідіңіз бе?
Немесе оқып па едіңіз?
Егер оқымасаңыз, естімесеңіз,
қызықтан құр қалмаңыз!*

1

АЛЫП ЖЕМІСТЕР

Біз, көбіне, жерде өсетін көкөніс-жемістің ең үлкені деп қауын-қарбызды ойлаймыз. Негізінде салмағы мен көлемі жағынан үлкен жеміс Сейшель аралында өсетін пальманың жаңғағы екен. Оның диаметрі жарты метрге, салмағы 25 кг-ға дейін жетеді екен. Бір пальма осындай отыз жемістен бере алады. Олардың қабығы өте қатты болады және баяу жетіледі. Гүлденгеннен кейін төртінші жылы ғана көлемі өсіп, пісуіне тағы екі жыл керек екен. Ұзындығы 90 см, ені 50 см-ге жуық. Бұл ағаш жемісінен жергілікті тұрғындар қамыр илеп, нан пісіреді. Дегенмен, ең ірі жемістер ағаш басында өспейді деген пікір дұрыс. Көкөністің ішіндегі ең ірісі – асқабақ.

2

КӨП СҮТ БЕРЕТІН АҒАШ

Бразилияда сүт беретін ағаш бар, ол Амазонка өзенінің жағасында өседі. Жергілікті халық оны «сорвейра» деп атайды, қазақшаға аударғанда «емшек» дегенді білдіреді екен. Сол сорвейра ағашының бір жерін кертіп қалса, одан сүт тәрізді ақ шырын саулап қоя береді. Өзі сүттен сәл қышқылдау. Сондықтан оны алғаш тағам ретінде пайдалана қоймаған. Кейіннен ботаниктер зерттеп, оның сиыр сүтінен ешбір кем еместігін анықтаған. Халықтың айтуынша, ақ шырынға аздап су қосып пісірсе, сүттен дәмі айнымай қалады екен. Ағашты бір сауғанда 2-4 литрге дейін сүт алуға болады.

3

АЛЫП АРА

Индонезияның қалың ормандарында алып ара тұқымы табылды. Америкалық бір газеттің жазуына қарағанда, араның ұзындығы 5 см. Бір қызығы ол термиттермен бейбіт өмір сүретін көрінеді.

www.massaget.kz-сайтынан өңделіп алынды.

2. Берілген үзінділерді оқыңыз. Қай тақырыпқа сай келетінін тауып, нөмірлеңіз.

		№
1	Бір қызығы ол термиттермен бейбіт өмір сүретін көрінеді.
2	Халықтың айтуынша, ақ шырынға аздап су қосып пісірсе, сүттен дәмі айнымай қалады екен.
3	Бір пальма осындай отыз жемістен бере алады.

3. Мәтінді мұқият оқып, мемлекет атауын жазыңыз.

1	Алып ара тұқымы қай жерден табылған?
2	Сиыр сүтін алмастыратын ағаштың шыққан жері?
3	Диаметрі жарты метрге, салмағы 25 кг-ға дейін жететін алып жемістің отаны қайда екен?

1. Ережені еске түсіріңіз.

Сын есімнің шырайлары

Жаз бұл өңірде ыстықтау болады.
 Мынау киімнің үл-үлкен ғой, балам.
 Басқасына қарағанда мынауың тым қиын жұмыс екен.

2. Сын есімдерді тиісті формада жазыңыз.

№	Сын есім	салыстырмалы	күшейтпелі	асырмалы
1	қиын
2	жұмсақ
3	арық
4	толық
5	қара
6	сарғыш
7	қымбат
8	арзан
9	қатты

3. Сіз жақын арада спортзалыңызды ауыстырдыңыз. Өз әріптесіңізге жаңа және ескі спортзалыңыз туралы сын есім шырайларын қолдана отырып, әңгімелеп беріңіз.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Оқыңыз! Қызықтан құр қалмаңыз!

МИДАҒЫ ЖАҒЫМСЫЗ ЕСТЕЛІКТЕРДІ ӨШІРУГЕ БОЛАДЫ

Швед ғалымдары жағымсыз ойлардан арылудың жолын тапты. Бұрынырықта адам жадын басқару фантастикалық фильмдердің тұрақты сюжеті болатын. Енді Упсала университеті ғалымдарының арқасында бұл шындыққа айналды. Зерттеушілердің айтуынша, бұл жаңалықты тиім депрессивті адамдарды емдеу үшін қолдануға болады. Мамандар осылайша адам миында пайда болған қысқа мерзімді жадыны өшіруге болатындығын айтып отыр.

“Біздің зерттеуіміздің нәтижелерін фобияға, мазасыздыққа шалдыққан миллиондаған адамдарды емдеу кезінде пайдалануға болады”, - деді жоба авторларының бірі Томас Агрэн.

Адам қабылдаған ақпараттар мидағы арнайы ақуыздардың арқасында ұзақ мерзімді жадыға сақталады. Дегенмен, адам бірдеңені есіне түсірген кезде, ақпарат қайта сақталып отырады. Басқаша айтқанда, адам шындығында қандай құбылыс орын алғанын емес, сол құбылыс туралы өзінің соңғы ойын есінде сақтайды. Ғалымдардың пікірінше, адам миы осылайша ақпараттарды үздіксіз бейімдеуден өткізіп отырады.

Сенсеңіз де,
сенбесеңіз де - осы!

5. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз мақала авторымен келісесіз бе?
2. Ғалым-дәрігерлер шынымен-ақ жадыны өшіре алады деп ойлайсыз ба?
3. Қызықты және адамның сенуі қиын жаңалықтардың барлығы неге шет елдерде табылып, шетелдік ғалымдар ашады деп ойлайсыз?
4. Егер сізге жадыңызды өшіруге ұсыныс білдірсе, не істер едіңіз? Келісер ме едіңіз?

6. Балық жауатын күн

Ал мына жаңалыққа сенесіз бе?

Әлемдегі таңғалмайтын, еш қайран қалмайтын жұрттың бірі Гондураста өмір сүріп жатыр. Себебі, аталған өлкеде жылда көктемнен жазға өткен немесе ауысқан шақта “балық жауыны” дейтін күндер өтеді. Бүкіл халықтың мазасын кетіріп, сәл-пәл қорқытқаны болмаса, азыққа бір кенелтіп тастайтын шақ...

Соңғы кездегі ақпараттарға сенсек, табиғаттың осы бір «қылығы» жылына екі рет қайталана бастапты. Оған Кәріб теңізінен бастау алатын долы жел мұхиттағы бүкіл балық атаулыны көтеріп алып, жолында кездескен елдімекендерге тастап кетуі себеп болды.

7. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Сіз жауынның орнына басқа нәрсе жауғанын көрдіңіз бе?
2. Жауын орнына балықтан басқа не жаууы мүмкін деп ойлайсыз?
3. Жауынмен бірге адам өміріне қауіпті химиялық зиянды нәрселер жаууы мүмкін бе?
4. Сіздің ойыңызша, жаңбыр тамшылары бір-біріне ұқсас па? Кей ғалымдар «жаңбыр тамшылары бір-біріне ешқашан ұқсамайды» деген пікір айтады. Сіз ғалымдармен келісесіз бе?

АРТЫҚ БОЛМАС БЛГЕНІҢ...

1. Бата-тілектерді оқыңыз. Қай кезде айтылатынын айтыңыз.

Құрметті Асқар Нұржанұлы!

Сізді торқалы 70 жылдық мерей тойыңызбен шын жүректен құттықтаймыз. Сізге зор денсаулық, қажымас қайрат, ұзақ өмір тілейміз, жанұяңызда тек қана жақсылық, береке, қуанышты күлкі болсын. Үнемі адал еңбегімен алғыс арқалаған білікті де, білімді ғалым болып қызмет атқара беріңіз. Халықтың сүйген ұлы болып, Ел құрметіне бөлене беруіңізге тілектеспіз.

Дастарқаныңа береке берсін,
Бастарыңа мереке берсін,
Астарыңа адалдық берсін,
Бастарыңа амандық берсін,
Дендеріңе саулық берсін!
Әумин!

2. Әріптесіңізді нәрестелі болуымен құттықтап, нәрестеге бата тілеңіз.

Құттықтау

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Бата

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. Мәтінді тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Мәтін не туралы болды?
2. Әлемдегі ең сәнді үйлер туралы
3. Әлемдегі ең қымбат заттар туралы
4. Әлемдегі ең қызықты мәліметтер туралы

2. Мәтінді қайталап тыңдаңыз. Естіген хабарларыңызды ретімен нөмірлеңіз.

1	Әлемдегі ең кішкентай әйел	№.....
2	Әлемнің ең қымбат спорттық команда	№.....
3	Әлемдегі ең ауыр мысық	№.....
4	Әлемдегі ең қымбат үй	№.....

3. Мәтінді қайталап тыңдаңыз. Естіген хабар кейінкерлерінің аттарын жазыңыз.

1	Әлемдегі ең кішкентай әйелдің аты
2	Әлемнің ең қымбат спорттық команданың аты
3	Әлемдегі ең ауыр мысықтың аты
4	Әлемдегі ең қымбат үйдің иесінің аты

4. Мәтіндегі хабарға негіз болған ақпарат иелері қай мемлекеттен?

1	Әлемдегі ең кішкентай әйел
2	Әлемнің ең қымбат спорттық командасы
3	Әлемдегі ең ауыр мысық
4	Әлемдегі ең қымбат үй

СӨЙЛЕСІМ

1. Топтық ойын. Әріптестеріңізбен екі топқа бөлініп, әлемдегі қызықты оқиғалар мен мәліметтер жайлы сөйлесіңіздер. Белгілі бір уақыт ішінде бір-біріңізден сұрап, оны қағаздарыңызға жазып алып үлгеру керек. Уақыт біткен кезде, екі топ бір-біріне естіген және жазып алған жаңалық, мәліметтерін айтып береді.

ЖАЗЫЛЫМ

1. Сіз интернет-блог авторысыз. Қазақстандағы болған өте қызықты бір жаңалық туралы жазыңыз. Ол қандай жаңалық?

Сенсеңіз де, сенбесеңіз де, бұл оқиға Қазақстанда болған!

.....

.....

.....

.....

ГРАММАТИКАЛЫҚ АНЫҚТАҒЫШ

ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

I ТАРАУ БІРІНШІ САБАҚ

Бұрынғы өткен шақ. Сұрау есімдігі

Сұрау есімдігі

Есімдіктер заттың атын, сынын, санын білдірмейді, бірақ солардың орнына жұмсалады. Есімдіктер белгілі бір түсінікті немесе ойды жалпылама түрде мезгеу арқылы білдіреді. Сұрау есімдіктері сұрау мағынасымен қоса, кейде саралау, жекелеу мағынасында да қолданылады.

Сұрау есімдіктері:

кім, не, неше, қанша, қай, қайда, қайдан, қалай, қашан, қайсы, қандай, нешеу, нешінші, т.б.
 Сен қашан келесің?
 Мені қайдан көрдің?
 Хатты кімнен алдың?

Сұрау есімдігі		мысалы
кім? не?	септеледі	кімнің? ненің?
	көптеледі	кімдер? нелер?
	тәуелденеді	кімім, кімің
	жіктеледі	кіммін? кімсің?
қашан?	Барыс, жатыс, шығыс септіктері жалғауларын қабылдайды	қашанға қашаннан
қандай? қанша? қалай? нешінші?	жіктеледі	қалайсың? нешіншісің?

Септелуі:

Атау	кім	не
Ілік	кімнің	ненің
Барыс	кімге	неге
Табыс	кімді	нені
Жатыс	кімде	неде
Шығыс	кімнен	неден
Көмектес	кіммен	немен

Тәуелденуі:

I жақ	кімім	нем	қайсым	нешеуім
II жақ	кімнің кіміңіз	нең неңіз	қайсың қайсыңыз	нешеуің нешеуіңіз
III жақ	кімі	несі	қайсысы	нешеуі

Жіктелуі:

Мен	кіммін	Біз (біздер)	кімбіз (кімдерміз)
Сен	кімсің	Сендер	кімсіңдер (кімдерсіңдер)
Сіз	кімсіз	Сіздер	кімсіздер (кімдерсіздер)
ол	кім	Олар	кімдер

Бұрынғы өткен шақ

Бұрынғы өткен шақ іс-әрекеттің сөйлеп тұрған сәтпен салыстырғанда әлдеқайда бұрын болғандығын білдіреді. Екі түрлі жолмен жасалады.

Сен мектепті бітіргенсің.
Ол ауылға барыпты.

Жасалуы:

1.	етістік түбірі	+	-п -іп -ып	+	жіктік жалғау
----	----------------	---	------------------	---	---------------

жекеше		көпше	
Мен	айтыппын, келіппін	Біз	айтыппыз, келіппіз
Сен	айтыпсың, келтісің	Сендер	айтыпсыңдар, келтісіңдер
Сіз	айтыпсыз, келіпсіз	Сіздер	айтыпсыздар, келіпсіздер
Ол	айтыпты, келіпті	Олар	айтыпты, келіпті

Болымсыз түрі:

етістік түбірі	+	-па/-пе -ма/-ме -ба/-бе	+	-п	+	жіктік жалғау
----------------	---	-------------------------------	---	----	---	---------------

Мен	айтпаппын келмеппін	Біз	айтпаппыз келмеппіз
Сен	айтпапсың келмепсің	Сендер	айтпапсыңдар келмепсіңдер
Сіз	айтпапсыз келмепсіз	Сіздер	айтпапсыздар келмепсіздер
ол	айтпапты келмепті	Олар	айтпапты келмепті

етістік түбірі	+	-ған/-ген -қан/-кен	+	жіктік жалғау
Мен		айтқанмын, келгенмін	Біз	айтқанбыз, келгенбіз
Сен		айтқансың, келгенсің	Сендер	айтқансыңдар, келгенсіңдер
Сіз		айтқансыз, келгенсіз	Сіздер	айтқансыздар, келгенсіздер
ол		айтқан Ø, келген Ø	Олар	айтқан Ø, келген Ø

Болымсыз түрі:

Мен	айтпағанмын келмегенмін	Біз	айтпағанбыз келмегенбіз
Сен	айтпағансың келмегенсің	Сендер	айтпағансыңдар келмегенсіңдер
Сіз	айтпағансыз келмегенсіз	Сіздер	айтпағансыздар келмегенсіздер
ол	айтпаған Ø келмеген Ø	Олар	айтпаған Ø келмеген Ø

б) *-ып, -іп, -п* тұлғалы көсемше тұлғалы, *-ған, -ген, -қан, -кен* есімше тұлғалы етістіктерге *еді, екен* көмекші етістіктің тіркелуі арқылы да жасалады. Көмекші етістік қана жіктеледі.

	жекеше	көпше
I	оқыған едім (екенмін), оқып едім	оқыған едік (екенбіз) оқып едік
II	оқыған едің (екенсің), оқып едің оқыған едіңіз (екенсіз), оқып едіңіз	оқыған едіңдер (екенсіңдер) оқып едіңдер оқыған едіңіздер (екенсіздер) оқып едіңіздер
III	оқыған еді (екен), оқып еді	оқыған еді (екен), оқып еді

Мағыналары

Бұрынғы өткен шақтың есімшеден <i>болған</i> және <i>еді</i> көмекші етістігінен құралған күрделі түрлері	көсемшеден болған және екен көмекші етістігінен құралған күрделі түрі
тұжырымды, айғақты мәнді білдіреді мысалы: білген едім, біліп едім	айғақсыз мәнді білдіреді, сөйлеушінің көзі толықжетпейтіндігін байқатады. Бұрынғы өткен шақтың бұл түрі ертегілерде жиі кездеседі. Мысалы: Баяғыда бір кемпір болыпты.

Сын есім. Салыстырмалы шырай

• Салыстырмалы шырай заттың ұқсас сапаларының артық немесе кемдігін жұрнақтар арқылы салыстыра көрсетеді.

Дариғаның бойы ұзындау.
Өріктің түсі сарғыштау.
Менің досым әдемірек.
Біздің мұғаліміміз қаталырақ.

Жасалуы:

сын есім	+	-ырақ, -ірек, -рақ, -рек -лау, -леу, -дау, -деу, -тау, -теу -шыл, -шіл, -ғыл, -ғылтым, -ғыш, -гіш
----------	---	--

үлкен – үлкенірек
кіші – кішілеу
көк – көкшіл

Салыстырмалы шырай келесі сөздермен тіркесте қолданылады: *қарағанда, гөрі, менікінен, сенікінен, сіздікінен*

Біздің университетіміз **сендердікіне қарағанда** үйге жақындау.
Біздің ғимарат **сіздікінен** үлкенірек.

Ескерту: -шыл, -шіл жұрнақтары тек түр-түсті білдіретін **ақ** және **көк** сын есімдеріне ғана жалғанады (*ақшыл, көкшіл*)

Сын есім. Асырмалы шырай

Асырмалы шырай – зат белгілерінің сын дәрежесін басқа заттардан тым көтеріп:

Мына көйлек *өте* әдемі екен.

немесе тым төмендетіп:

мына көйлек *тым* қысқа екен.

көрсететін шырай түрі.

Жасалуы:

Өте, тым, аса, ең, тіпті, нақ, орасан, керемет сияқты үстеулердің тіркесуімен жасалады:

Сенің анаң *өте* мейірімді кісі ғой.

Асқар *нағыз* ержүрек.

Сенің мәшинең *тым* қымбат.

Ырықсыз етіс

Ырықсыз етіс – қимыл, әрекет иесі белгісіз болатын етістің түрі. Яғни қимыл иесі өзі қимыл-әрекет істемейді, ол басқа біреудің қимыл-әрекетінің объектісі болады.

Үй бәссаудада сатылды.

Оның киімдері тазаланды.

Жұрнақтары:

А) -ыл, -іл, -л

Жауап берілді.

Ә) етістік негізінде л дыбысы болса -ын, -ін, -н

Үй салынды.

Бұл жұрнақ етістік негізінің мағынасына амал ырықсыз (өздігінен) істелетіндей мән жамайды, үстейді, бірақ ол формадан амалды кім істегені көрінбейді де, көбінесе логикалық объекті есебінде қызмет етеді.

Өздік етістен айырмашылығы: өздік етісте -ын, -ін, -н жұрнағы амалдың (істің) шарпуы я нәтижесі оны жасаушы субъектінің өзіне тиетінін білдіретіндей мән береді.

Дағдылы өткен шақ

Ауыспалы өткен шақ қимыл иесінің ертеден дағдыға айналған іс-әрекетін білдіреді. Олар демалыс сайын кездесіп тұратын.

Жасалуы:

А.	...	+	-атын-ін -етін -итын -итін	+	жіктік жалғау
----	-----	---	-------------------------------------	---	---------------

жекеше	көпше
Мен оқитынмын	Біз оқитынбыз
Сен оқитынсың Сіз оқитынсыз	Сендер оқитынсыңдар Сіздер оқитынсыздар
Ол оқитын Ø	Олар оқитын Ø

Болымсыз түрі

жекеше	көпше
Мен оқымайтынмын	Біз оқымайтынбыз
Сен оқымайтынсың Сіз оқымайтынсыз	Сендер оқымайтынсыңдар Сіздер оқымайтынсыздар
Ол оқымайтын Ø	Олар оқымайтын Ø

Ә. -ушы, -уші қосымшасына еді көмекші етістігінің тіркесуі арқылы:

жекеше	көпше
Мен барушы едім	Біз барушы едік
Сен барушы едің Сіз барушы едіңіз	Сендер барушы едіңдер Сіздер барушы едіңіздер
Ол барушы еді	Олар барушы еді

Болымсыз түрі

жекеше	көпше
Мен бармаушы едім	Біз бармаушы едік
Сен бармаушы едің Сіз бармаушы едіңіз	Сендер бармаушы едіңдер Сіздер бармаушы едіңіздер
Ол бармаушы еді	Олар бармаушы еді

Мезгіл үстеуі (-ғы, -гі, -қы, -кі жұрнақтары)
Септеулік шылаулар. Есімшенің заттануы

Мезгіл үстеуі

Мағынасы: іс-әрекеттің мерзімі, мезгілі, уақыты.

Мезгіл үстеулерге мына сөздер жатады: бүгін, биыл, кеше, былтыр, ерте, ертеден, ежелде, таңертеңнен, күндіз, қазір т.б.

Бұл бағдарлама *ертең* басталады.

Кеше қызық кино болды.

Ол *таңертең* газет оқиды.

Кешке маңызды жаңалықтар айтылады.

Сұрақтары: қашан? қашаннан? қай уақытта?

- Астанаға қашан барасың?

- Он күннен кейін барамын.

Мезгіл үстеуі +-ғы, -гі, -қы, -кі жұрнақтары

Есім сөзден туынды сын есім жасалады.

Жұрнақтары: -ғы, -гі, -қы, -кі

Ол ертеңгі пойызбен келеді.

Кешкі бағдарламаны Сәуле жүргізеді.

Септеулік шылаулар

Септеулік шылау сөз бен сөзді сабақтастыра байланыстырады. Ол атау, барыс, шығыс және көмектес септіктерінде тұрған сөзбен тіркеседі.

Ана *туралы* ән айтады.

Отбасыңнан *бұрын* өзің *жайлы* айтқың келе ме?

Әншілердің жеке өмірі *жайында* айтпаймын.

Достық *үшін* не істей аласыз?

Септеулік шылаулар белгілі бір септік жалғаулы сөздерді меңгеріп, оларға бағыттық, мақсаттық, мезгілдік, үдету, ұқсату, қайталау т.б. грамматикалық мағыналар үстеп тұрады.

Ол қалаға оқу *үшін* келді.

Үлкендер ауылға *қарай* аяңдады

	... Ø	көпір Ø
Барыс септік	... -ге дейін шейін таман қарай қарсы салым жуық тарта таяу	үйге дейін көлге таман жыл бойына тауға қарай үйге қарсы
Шығыс септік	... -тан кейін соң гөрі бері бұрын әрі бетер	жиналыстан кейін сабақтан соң жылқыдан гөрі кешеден бері менен бұрын сенен әрі одан бетер
Көмектес септік	... -мен қатар бірге қабат	көбейтумен қатар Анармен бірге

Есімшенің заттануы

Есімше формаларының етістікке және сын есімге тән қасиеттері бар. Есімше есім сөздер сияқты септеліп, тәуелденіп, көптік жалғауын қабылдап зат есім мағынасында жұмсалады.

Көптелуі	Тәуелденуі		Септелуі
көр+етін+дер көр+ген+дер оқы+ған+дар жаз+атын+дар	Менің көргенім Сенің көргенің Сіздің көргеніңіз Оның көргені	Біздің көргендеріміз Сендердің көргендерің Сіздердің көргендеріңіз Олардың көргендері	А. оқыған І. оқығанның Б. оқығанға Т. оқығанды Ж. оқығанда Ш. оқығаннан К. оқығанмен

Келген – Үсен.

Әсемнің айтатыны осы.

Кететіндерге жол болсын дейміз.

Киім сататындар қазір келеді.

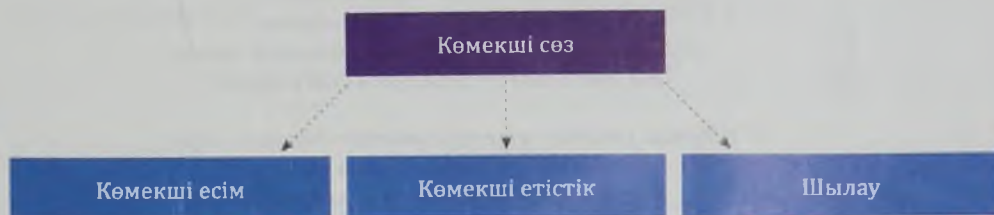
ӨМІР СҮРУ САЛТЫ

ІІІ ТАРАУ БІРІНШІ САБАҚ

Тұйық етістік + қажеттілік модальдігі.
Көмекші есімдер. Мақсатты келер шақ

Көмекші есімдер

Лексикалық мағынасы жоқ немесе мағынасы солғындалған, басқа сөздің жетегінде жүретін, жеке тұрып сөйлем мүшесі бола алмайтын сөздер көмекші сөздер деп аталады. Сондықтан олар жеке тұрып белгілі бір сұраққа жауап бере алмайды. Көмекші сөздер үш түрге бөлінеді:

Көмекші есімдердің шығу тегі зат есімдерден. Сондықтан олар зат есім сияқты септеледі, көптеледі, тәуелденеді.

Көмекші есімдер: алды, арты, үсті, жаны, маңы т.с.с.

Үйдің *жанында* үлкен көл бар.

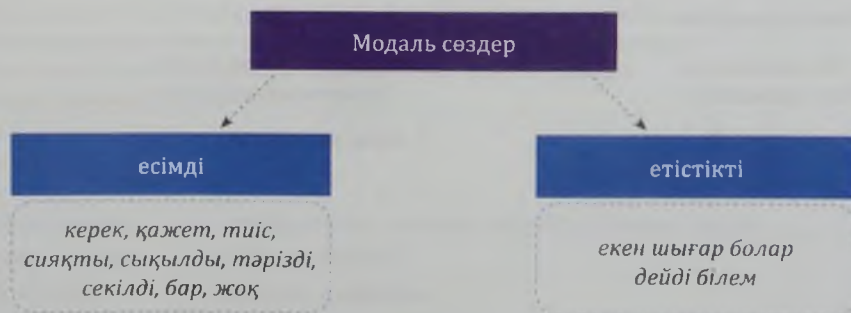
Жасалуы:	көмекші есімдер	+	-ында, -інде, -нда, -нде
-----------------	-----------------	---	-----------------------------------

Қаланың *сыртында* жағажай бар.

Қажеттілік модальдігі

... керек/қажет ...+м (ң/...) қажет/керек

Модаль сөздер – сөйлеушінің сөйлем мазмұнына көзқарасын білдіретін сөздер. Қазіргі қазақ тілінде модальдылықты толық мәнді есім де, етістік те, көмекші сөздер де білдіреді.

Модаль сөздер сөйлемнің баяндауышының құрамында болады. Кейбірі қыстырма сөздердің қызметінде қолданылады. Модаль сөздер мен қыстырма сөздерді шатастыруға болмайды, бұлар - өзіндік ерекшеліктері бар екі түрлі грамматикалық категориялар.

Меніңше, сенің айтқаның дұрыс. (меніңше – қыстырма сөз)
Олар жұмысты кешке дейін бітірулері керек. (керек – модаль сөз)

Модаль сөздер баяндауыш құрамында жұмсалғанда көбіне келер шақта келеді. Модаль сөздер болжалдық, міндеттілік, мүмкінділік, қажеттілік т. б. мағыналарда қолданылады.

Қалаға бару керек. Тауға шығуымыз керек.
Спортпен айналысу қажет. Футбол ойнауларың қажет.

- у керек / -у қажет

Тұйық етістік → қажет, керек

Қалаға бару = Қалаға бару қажет

Спортпен айналысу = Спортпен айналысу қажет

Таза ауаға шығу = Таза ауаға шығу қажет

Тұйық етістік+ тәуелдік жалғау → қажет, керек

Шаңғы тебу = Шаңғы тебу + *ім* керек

Тауға шығу = Тауға шығу + *ымыз* керек

Футбол ойнау = Футбол ойнау + *ымыз* қажет

Менің ойнауым қажет
Сенің ойнауың қажет
Сіздің ойнауыңыз қажет
Оның ойнауы қажет

Біздің ойнауымыз қажет
Сендердің ойнауларың қажет
Сіздердің ойнауларыңыз қажет
Олардың ойнауы қажет

Мақсатты келер шақ

Мақсатты келер шақта етістік арқылы іс-әрекеттің өту, болу мақсаты айтылады.

Астанаға ертең жүрмекпін.

Жасалуы:

етістік +

-мақ, -мек, -пақ,
-пек, -бақ, -бек

+ жіктік жалғау

жекеше	көпше
Мен оқымақпын	Біз оқымақпыз
Сен оқымақсың Сіз оқымақсыз	Сендер оқымақсыңдар Сіздер оқымақсыздар
Ол оқымақ Ø	Олар оқымақ Ø

Болымсыз түрі:

1.	негізгі етістік	-ма, -ме, -ба, -бе, -па, -пе	+	көмекші етістік	-мақ -мек -пақ -пек -бақ -бек	+	жіктік жалғау
жекеше				көпше			
Мен оқымай қоймақпын				Біз оқымай қоймақпыз			
Сен оқымай қоймақсың Сіз оқымай қоймақсыз				Сендер оқымай қоймақсыңдар Сіздер оқымай қоймақсыздар			
Ол оқымай қоймақ Ø				Олар оқымай қоймақ Ø			

2.	етістік	-мақ -мек -пақ -пек -бақ -бек	+	емес	+	жіктік жалғау	
жекеше				көпше			
Мен оқымақ емеспін				Біз оқымақ емеспіз			
Сен оқымақ емессің Сіз оқымақ емессіз				Сендер оқымақ емессіңдер Сіздер оқымақ емессіздер			
Ол оқымақ емесØ				Олар оқымақ емесØ			

ӨМІР СУРУ САЛТЫ

Бұйрық рай. Болымсыздық есімдігі

ІІІ ТАРАУ ЕКІНШІ САБАҚ

Болымсыздық есімдігі

Болымсыздық есімдіктеріне еш сөзімен біріккен ештеңе, ештеме, ешкім, ешбір, ешқашан, ешқандай, ешқайдан, ешқайсы сөздері мен дәнеме, дәнеңе сөздері жатады.

Оңтүстік Қазақстан қалаларында ешқашан жаз суық болмайды.

Менің әкем ешкімді алдамайды.

Жұмсалуды:

Зат есім орнына	<i>ешкім, ештеңе, ештеме, ешқайсы, дәнеме, дәнеңе</i>
Сын есім орнына	<i>ешбір, ешқандай,</i>
Устеу орнына	<i>ешқайда, ешқайдан</i>

Жалғаулары: Көптік, тәуелдік.

Ешқайсыларың сұраққа дұрыс жауап бермедіңдер.

Тәуелденуі:

жекеше	көпше
Менің ешкімім (емес)	Біздің ешкіміміз (емес)
Сенің ешкімің (емес) Сіздің ешкіміңіз (емес)	Сендердің ешкімдерің (емес) Сіздердің ешкімдеріңіз (емес)
Оның ешкімі (емес)	Олардың ешкімі (емес)

Болымсыздық есімдіктері **жіктік жалғауды** қабылдамайды.

Еш сөзімен тіркескен есімдіктер бірге жазылады, басқа сөз таптарымен (еш адам, еш уақыт) тіркесе, бөлек жазылады.

Бұйрық рай

Бұйрық рай – іс-әрекеттің орындалуына бұйрық беру, әмір ету мағынасындағы рай түрі. Сонымен бірге бұйрық райдағы етістік мағынасы қозғау салу, түрткі болу, ұсыныс, кеңес беру, өтініш, тілек айту т.б. мәндерінде де жұмсалады.

Бұйрық райдағы бұйыру II, III жаққа қатысты болады. I жақта бұйрықтық мағына іс-әрекетті орындауға ниет екенін, ынталы екендігін білдіреді.

Жұрнақтары:

	жекеше	көпше
I	-айын, -ейін	-иын, -иін, -айық, -ейік
II	етістік түбірімен сәйкес	-ыңдар, -іңдер -ыңыздар, -іңіздер
III	-сын, -сін	-сын, -сін

жекеше	көпше
Мен барайын, сөйлесейін	Біз барайық, сөйлесейік
Сен бар \emptyset , сөйлес \emptyset Сіз барыңыз, сөйлесіңіз	Сендер барыңдар, сөйлесіңдер Сіздер барыңыздар, сөйлесіңіздер
Ол барсын, сөйлессін	Олар барсын, сөйлессін

Болымсыз түрі:

жекеше	көпше
Мен бармайын, сөйлеспейін	Біз бармайық, сөйлеспейік
Сен барма Ө, сөйлеспе Ө Сіз бармаңыз, сөйлеспеңіз	Сендер бармаңдар, сөйлеспеңдер Сіздер бармаңыздар, сөйлеспеңіздер
Ол бармасын, сөйлеспесін	Олар бармасын, сөйлеспесін

САЯХАТ

Жалғаулық шылаулар
Бұйрық райы + деп едім

IV ТАРАУ БІРІНШІ САБАҚ

Жалғаулық шылаулар

Жалғаулық шылау – сөз бен сөзді, сөйлем мен сөйлемді тең дәрежеде байланыстырады.
Санжар мен Қайрат мектепке бірге келді.

Түрлері:

Ыңғайлас жалғаулықтар: мен, бен, пен, және, әрі, тағы, да, де, та, те

Қарсылықты жалғаулықтар: бірақ, дегенмен, алайда, сонда да, сөйтсе де, сөйткенмен, әйтпегенде, әйтсе де.

себеп-салдар жалғаулықтар: өйткені, себебі, сол себепті, сол үшін, сондықтан, неге десеңіз.

Талғаулықты жалғаулықтар: не, немесе, я, я (не) болмаса, әлде, кейде, бірде, біресе.

Шартты жалғаулықтар: егер, егер де, алда-жалда.

Лондонға мен де, әкем де баратын болдық.

Мына кино қызық екен, бірақ мен концерт көргім келеді.

Ағамның туған күніне не теледидар, не компьютер алып береді.

Сен жұмысқа тағы кешіктің, себебі түнде кеш ұйықтайсың.

Егер қазір айтпасаң, мен үйге қайтамын.

Бұйрық райы + деп едім

Бір нәрсеге ынталы, ниет екенін білдіреді.

Қалаға ертең жүрейін деп едім.

Олар Лондонға барайын деп еді

	жекеше		көпше
Мен	барайын деп едім сөйлесейін деп едім	Біз	барайық деп едік сөйлесейік деп едік
Сен	барайын деп едің сөйлесейін деп едің	Сендер	барайын деп едіңдер сөйлесейін деп едіңдер
Сіз	барайын деп едіңіз сөйлесейін деп едіңіз	Сіздер	барайын деп едіңіздер сөйлесейін деп едіңіздер
Ол	барайын деп еді Ө сөйлесейін деп еді Ө	Олар	барайын деп еді сөйлесейін деп еді

Болымсыз түрі:

	жекеше		көпше
Мен	бармайын деп едім сөйлеспейін деп едім	Біз	бармайық деп едік сөйлеспейік деп едік
Сен	бармайын деп едің сөйлеспейін деп едің	Сендер	бармайын деп едіңдер сөйлеспейін деп едіңдер
Сіз	бармайын деп едіңіз сөйлеспейін деп едіңіз	Сіздер	бармайын деп едіңіздер сөйлеспейін деп едіңіздер
Ол	бармайын деп еді Ø сөйлеспейін деп еді Ø	Олар	бармайын деп еді Ø сөйлеспейін деп еді Ø

IV ТАРАУ

ЕКІНШІ

САБАҚ

САЯХАТ

Көру модальдік етістігі
Болжалды келер шақ

Көру модальдік етістігі

Көр – қосымша мағына үстейтін көмекші етістік. Көр көмекші етістігі салт және сабақты етістіктердің барлығымен тіркеседі. Кесімді күрделі етістіктің құрамында көр көмекші етістігі байқау мағынасын білдіреді.

Бұл мәліметтерді интернеттен іздеп көрейін.

Құжаттарыңызды тағы да қарап көріңізші.

Көр көмекші етістігі арқылы жасалған алдыңғы сыңары келер шақ көсемше түрінде қолданылатын етістік бұйрық рай формасында ғана жұмсалады.

Мына сандықты аша көрме.

Жіктелуі:**Ауыспалы осы (келер) шақ**

жекеше	көпше
Мен оқып көремін	Біз оқып көреміз
Сен оқып көресің Сіз оқып көресіз	Сендер оқып көресіңдер Сіздер оқып көресіздер
Ол оқып көреді	Олар оқып көреді

Болымсыз түрі:

жекеше	көпше
Мен оқып көрмеймін	Біз оқып көрмейміз
Сен оқып көрмейсің Сіз оқып көрмейсіз	Сендер оқып көрмейсіңдер Сіздер оқып көрмейсіздер
Ол оқып көрмейді	Олар оқып көрмейді

Өткен шақ

жекеше	көпше
Мен оқып көрдім	Біз оқып көрдік
Сен оқып көрдің Сіз оқып көрдіңіз	Сендер оқып көрдіңдер Сіздер оқып көрдіңіздер
Ол оқып көрді	Олар оқып көрді

Болжалды келер шақ

Болжалды келер шақ іс-әрекеттің кейін болатын, болмайтынына болжам, жорамалды білдіреді.

Мен сізге кешке барармын.

Жасалуы:

етістік + $\begin{matrix} -ар \\ -ер \\ -р \\ -с \end{matrix}$ + жіктік жалғау

жекеше	көпше
Мен оқырмын	Біз оқырмыз
Сен оқырсың Сіз оқырсыз	Сендер оқырсыңдар Сіздер оқырсыздар
Ол оқыр	Олар оқыр

Болымсыз түрі:

етістік + $\begin{matrix} -ма, -ме, \\ -ба, -бе, \\ -па, -пе \end{matrix}$ + с + жіктік жалғау

жекеше	көпше
Мен оқымаспын	Біз оқымаспыз
Сен оқыма с сың Сіз оқыма с сыз	Сендер оқыма с сыңдар Сіздер оқыма с сыздар
Ол оқымас	Олар оқымас

Қыстырма сөздер

* Қыстырма сөз оқшау сөздің түріне жатады. Қыстырма сөз сөйлеушінің ойға қатысты көзқарасын білдіретін сөз.

Менің ойымша, сен дұрыс айттың.
Қысқасы, ертең сабаққа келмейміз.
Ертең, сірә, жаңбыр жауатын болар.

Мағыналық түрлері:

Қуанышты, ренішті білдіреді: бағымызға қарай, амал қанша, өкінішке орай.
Сенуді, мақұлдауды, мойындауды білдіреді: сөз жоқ, бәсе, рас, әрине.
Ойдың кімнен, қайдан екенін көрсетеді: меніңше, сіздіңше, оның пікірінше.
Шамамен ғана я сенер-сенбестікпен айтылғанын білдіреді: сірә, мүмкін, тегі, кім біледі, бәлкім, байқаймын.

Бір ойдың алдыңғы жақта айтылған оймен байланысын қорыту ретінде айтылады: олай болса, демек, сөйтіп, сонымен.

Ой тәртібін білдіреді: біріншіден, екіншіден, бір жағынан, әуелі, ақырында.

Сын есім тудырушы жұрнақтар

Сын есім заттың түр-түсін, сын-сипатын, сапасын, салмағын, көлемін, дәмін білдіретін сөз табы.

Сұрақтары қандай? қай?

Басқа сөз таптарынан жасалған туынды сын есім қатыстық сын есім деп аталады.

Әкем жігерлі адам. Менің түрім сұсты ма?

Болат өте қиялшыл адам. Менің жаздық киімім көп.

Есім сөзден туынды сын есім жасайтын жұрнақтар:

	жұрнақ	мысалы
Есім сөз +	-лы, -лі, -ды, -ді, -ты, -ті	орманды
	-сыз, -сіз	сусыз
	-ғы, -гі, -қы, -гі	жазғы, күзгі
	-лық, -лік, -дық, -дік, -тық, -тік	балалық
	-шыл, -шіл	кекшіл
	-шаң, -шең	бойшаң
	-дай, -дей, -тай, -тей	тастай, таудай
	-қой, -қор, -паз, -кер, -гер	өнерпаз
	-и, -ы, -і	тарихи, қазақы

ТҰЛҒАЛАР

V ТАРАУ ЕКІНШІ САБАҚ

Есімшенің анықтауыштық қызметі.
Ортақ етіс

Есімшенің анықтауыштық қызметі

Есімше формалары сын есім сияқты заттың белгісін аңғартып, сөйлемде қандай? деген сұраққа жауап береді, анықтауыш қызметін атқарады.

Кеше келген адам не айтты?

Қазақстанда көрмеген қалаларым көп екен ғой.

Айтқан сөзі шын емес, мен оған сене қоймаймын.

Әуежайдан күтіп алған затың қайда?

Сын есім мен есімшенің заттың белгісін білдіруі бірдей емес. Сын есімдер заттың тұрақты белгісін білдіреді, ал есімшелер қимыл-әрекет нәтижесінде пайда болған өзгерісті аңғартады.

ақ шаш – ағарған шаш

Есімшелер сын есім сияқты көптеледі, тәуелденеді, септеледі.

Ортақ етіс

Етіс – іс-қимыл мен оны орындаушының арасындағы қатынасты білдіреді.

Ортақ етіс – істің бірлесіп, ортақтасып істелгенін білдіреді.

Тапсырманы орындасқан адам осы кісі.

Әсемнің айтысқан кісісі менің ағам екен.

Жасалуы:

Етістік + *-ыс, -іс, -с* + жіктік жалғауы

Бізбен дүкен аралап, киім көріскен сенсің.

-лас, -лес, -дас, -дес, -тас, -тес жұрнағы арқылы жасалған туынды етістіктер де ортақ етіс мағынасын береді:

Сен әкеңмен ақылдас.

Біз танымал жазушымен пікірлестік.

МАМАНДЫҚТЫҢ БӘРІ ЖАҚСЫ

VI ТАРАУ БІРІНШІ САБАҚ

Зат есім тудырушы жұрнақтар
Белгісіздік есімдігі

Белгісіздік есімдігі

Белгісіздік есімдігі – заттар мен құбылыстарды және олардың сан, сапа белгілерін, мекен, амал т.б. анық ашпай, тұспалдап қана көрсететін, яғни мағыналары нақтылы түрде берілмей, белгісіз мәнде айтылатын есімдіктің түрі. Мысалы, кейбіреу, қайсыбір, әркім, әрбір, әлдекім, бірнеше, әлдеқашан т.с.с.

Біреу маған қараған сияқты.
 Бұл ұшу кестесі әлдеқашан өзгеріп кеткен.
 Бірнеше кітапханадан іздегенімді таппай келемін.

Белгісіздік есімдігі жіктеледі, тәуелденеді, септеледі.

Жіктелуі:

Мен біреуімін	Біз біреуіміз
Сен біреуің Сіз біреуісіз	Сендер біреуіңдер Сіздер біреуісіздер
Ол біреу	Олар біреу

Тәуелденуі:

Менің біреуім	Біздің біреуіміз
Сенің біреуің Сіздің біреуіңіз	Сендердің біреулерің Сіздердің біреулеріңіз
Оның біреуі	Олардың біреулері

Септелуі:

септік	әлдекім	кейбіреу
А.	әлдекім	кейбіреу
І.	әлдекімнің	кейбіреудің
Б.	әлдекімге	кейбіреуге
Т.	әлдекімді	кейбіреуді
Ж.	әлдекімде	кейбіреуде
Ш.	әлдекімнен	кейбіреуден
К.	әлдекіммен	кейбіреумен

Зат есім тудырушы жұрнақтар

Зат есім негізгі және туынды болып бөлінеді. Туынды зат есімдер жұрнақ арқылы жасалады.

Менің анам тігінші.
 Сенің басты жауың – жалқаулық.

Есімдерден зат есім жасайтын жұрнақтар:

	жұрнақ	мысалы
Зат есім+	-шы, -ші	жұмысшы
	-шылық, -шілік	адамшылық
	-лық, -лік, -дық, -дік, -тық, -тік	адалдық
	-кер, -гер	саудагер
	-кеш, -стан, -паз, -қой, -қор, -хана	шайхана, сәнқой

Біздің бастық еңбекқорлықты жоғары бағалайды.
Бұл қызмет орнына үміткер саны өте көп.

МАМАНДЫҚТЫҢ БӘРІ ЖАҚСЫ

Біріккен сөздер. Қос сөздер.
Бөлшектік сан есім

VI ТАРАУ ЕКІНШІ САБАҚ

Қос сөздер

Қос сөз – екі сөздің қосарланып немесе қайталанып айтылуынан жасалған сөз. Қос сөз де-фис арқылы жазылады.

Бұл дәріхана күндіз-түні ашық, тәулік бойы жұмыс істейді.

Неге қайта-қайта сұрай бердің?

Су-пу іше салшы, кешігіп барамыз?

Түрлері:

Қайталама қос сөз – сыңарлары бір түбірден, яғни бір түбірдің қайталануынан жасалатын қос сөз. Біз көзбе-көз сөйлесуіміз керек.

Жасалуы:

жасалуы	мысалы
Бір түбірдің қосымшасыз түрде қайталануынан жасалады.	үлкен-үлкен
Бір түбірі қосымшала, бір түбірі қосымшасыз түрде қайталануынан жасалады.	бір-біріне
Бір түбірдің әртүрлі қосымшамен қайталануынан жасалады.	орынды-орынсыз
Түбірдің бір сыңары дыбыстық өзгеріске ұшырап жасалады.	түп-түзу
Екінші сыңары бірінші сыңарына еліктеу мәнінде келіп дауыссыз дыбыстан басталатын сөздің бірінші дауыссыз дыбысының орнына және дауысты дыбыстан басталатын сөздің алдына м, п, с дыбыстары қосылып жасалады.	кісі-місі, қағаз-мағаз

Қосарлама қос сөз – әр түрлі сөздердің қосарлануынан жасалатын қос сөз.

Тойға *алыс-жақын* туыстардың бәрі жиналды.

Жасалуы:

жасалуы	мысалы
Сыңарлары синонимдес болып келеді.	ашу-ыза
Сыңарлары антонимдес болып келеді.	ілгері-кейін
Бір сыңары мағыналы, бір сыңары мағынасыз болып келеді.	бала-шаға көрші-қолаң
Екі сыңары да мағынасыз болып келеді.	Анда-санда бірен-саран
Сыңарлары әртүрлі сөздер болып келеді.	ғылыми-көпшілік саяси-әлеуметтік

Біріккен сөздер

Екі немесе одан да көп түбірлердің бірігіп, бір ұғымды білдіретін және бір сұраққа жауап беретін сөз біріккен сөз деп аталады.

Бұл кәсіпорын немен айналысады?

Оның еңбекақысы жоғары екен.

Көшбасшы болу үшін табандылық, білімділік деген қасиеттер керек.

Жасалуы:

1) Күрделі сөз құрамындағы түбірлердің тұлғалары сақталып, өзгеріске ұшырамайды.

Мынау – Темірқазық жұлдызы.

2) Сөз құрамындағы түбірлердің тұлғалары өзгеріске ұшырайды, дыбыстық жағынан ықшамдалады. Мұндай сөздер кіріккен сөздер деп аталады.

Қорытынды жиналыс бүгін болады.

Емлесі:

1. Біріккен сөздер үнемі бірге жазылады.	Бұл жерде кәсіпорын бар ма?
2. Жан-жануарлар мен өсімдік атаулары бірігіп жазылады.	Ақбөкендер мекендейтін жер. Бұл жерде есекмия өспейді.
3. Терминге айналған техника, мәдениет, өнер, спорт, дін, саясат, т.б. салаларға қатысты зат, ұғым атаулары мен әр түрлі мамандық атаулары және күрделі жалқы есімдер бірігіп жазылады.	Мен дүкеннен шаңсорғыш сатып алдым.
4. Еш, әр, кей, бір, қай, әлде сөздерімен біріккен есімдіктер мен үстеулер түбір тұлғасын сақтап, бірге жазылады.	<i>Ешбір</i> адам келмеді. <i>Ол біржолата</i> кетіп қалды.
5. Екі немесе үш түбірден біріккен кісі аттары мен географиялық атаулардың түбірі сақталып, бірге жазылады.	Оның досы <i>Талдықорған</i> қаласында тұрады.
6. Екінші сыңары к, қ дыбыстарынан басталатын кейбір кісі аттарын жазу кезінде алдыңғы сөз қатаң дыбысқа аяқталса к, қ, ал алдыңғы дыбыс дауысты немесе ұяң, үнді болса, келесі түбірде алғашқы дыбыс г, ғ дыбыстарымен жазылады.	Біздің топта <i>Амангелді</i> , <i>Нүргелді</i> және <i>Ботагөз</i> оқиды.

Бөлшектік сан есім

Заттың бөлшектік санын білдіретін сан есім, математикалық ұғымға негізделген сөздер. Құрамы жағынан тек күрделі ғана болады.

Жұмыстың үштен бірі бітті.
Өнімнің тең жартысы жөнелтілді.
Жұмыссыздық 2,5 пайызға артып отыр.

Құрамы:

1) Сөздердің бірінші сыңары ілік септікте, екінші сыңары тәуелдік жалғауда тұрады: үштің екісі, жүздің жиырмасы.

2) Бірінші сыңары шығыс септікте, екінші сыңары тәуелдік жалғауда болады: екіден бірі, сегізден алтысы.

3) Бірінші сыңары шығыс септікте, екінші сыңары атау септікте болып келеді: оннан төрт жүзден он, мыңнан бір.

4) Бірінші сыңары шығыс септікте, екінші сыңары тәуелдік жалғаудағы бөлік сөздің тіркесуімен жасалады: жүзден он бөлігі.

5) Белгілі бір заттың тиісті бөлшегін атау үшін есептік сан есімдерге жарым, ширек, жарты сөздері тіркеседі: алты жарым, үш ширек.

6) Таза математикалық бөлшектік санда бүтін сөзі қолданылады: он бүтін алтыдан екі, отыз жеті бүтін жиырмадан тоғыз.

ОТАНДЫҚ ТАУАР

Болжалдық сан есім
Мөлшер үстеуі

VII ТАРАУ БІРІНШІ САБАҚ

Болжалдық сан есім

Болжалдық сан есімдер заттың санын дәл көрсетпей, шамалап, болжалдап білдіреді.

Ондаған адам келе жатыр.

Айымның әкесі қырықтардағы кісі екен.

Оның шет елден алған хаттары он шақты болып қалады.

Жасалуы:

Жалғаулармен:

1. Көптік жалғаумен: Сағат алтылар болды.

2. көптік және септік жалғаулармен: Мен сағат алтыларда келемін.

Жұрнақтармен:

1. -даған, -деген, -таған, -теген: Ол ондаған кітапты ақтарып отыр.

2. -дап, -деп, -тап, -теп, -лап, -леп: Адамдар ондап, жүздеп келіп жатыр.

3. -дай, -дей, -тай, -тей: Содан бері алты сағаттай өтті.

Синтаксистік тәсіл:

1. Есептік сан есімдердің қосарлануымен: бес-алты, жиырма-отыз.

2. Шақты, шамалы, шамасы, қаралы сөздерінің тіркесуімен: жүз қаралы, он шақты.

Мөлшер үстеуі

Мөлшер үстеуі қимылдың мөлшерін, көлемдік дәрежесін, шама-шарқын білдіреді.

Бұл жылы қыста онша суық болмады.

Отандық өнім едәуір көбейіп қалды.

Сұрақтары: қанша? қаншама? қаншалық?

Бұл бөлім қызметкерлерінің білімі анағұрлым жоғары екен.

Одағай

* Одағай дербес мағынасы жоқ, адамның көңіл күйін білдіретін немесе жануарларға қаратылып айтылатын сөз.

Бәрежелді, жоспарды асыра орындапсыздар!
Ойпырым-ай, биыл қыс суық болатын сияқты.
Қап! Бүгінгі істі ертеңге қалдырмау керек еді.
Қазір демалысқа кетсем ғой, шіркін!

Түрлері:

атауы	мағынасы	мысалы
Көңіл-күй одағайы	Адамның көңіл-күйін білдіретін сөздер	алақай әттең бәрежелді
Жекіру одағайы	Жекіру, тыйым салу мәнін білдіретін сөздер	тәйт жә тек
Шақыру одағайы	Мал, ит-құсты шақыруға не қууға байланысты айтылатын сөздер	шөре-шөре құрау-құрау көс-көс

Тыныс белгісі:

Сөйлемде үтірмен ажыратылады.

Өзгелік етіс

Өзгелік етіс істің үшінші біреу арқылы орындалғанын білдіреді.

Бұл ойыншықтар баланы еріксіз күлдіреді.
Олар осы жобаны іске асырады.

Жасалуы:

Етістік + *-ғыз, -гіз, -қыз, -кіз, -т, -дыр, -дір, -тыр, -тір, -ыр, -ір*

Дайын өнімді тікелей дүкенге жөнелтеміз.
Ағаштарды көктемде осы жерге отырғызамыз.

1- тарау. Қарым - қатынас. 1-сабақ

ақырында - в конце
 ашулану- злиться
 ашуланбау - не злиться
 араздасу - ругаться
 біреуге ұқсау - быть похожим на кого-то
 қарым-қатынас - отношение
 байланыс - связь
 бірге - вместе
 ғаламтор - интернет
 дос - друг
 ескі достар - старые друзья
 жақын достар - близкие друзья
 курстас - однокурсник
 командалас - в одной команде
 келісу - согласиться
 келіспеу - не соглашаться
 құрбы - подруга
 лақап ат - псевдоним
 қамтамасыз ету - обеспечить
 құрметтеу - уважать
 лақап ат - псевдоним
 мінез - характер
 өкінішке орай - к сожалению
 реңжу- обижаться
 сыныптас - одноклассник

сыйлау- уважать
 тату - дружный
 татуластық - дружелюбность
 таныс - знакомый
 түсіну - понимать
 түсініспеушілік - непонимание
 түсіністік - понимание
 ұрысу - ругаться
 бәскелес - конкурент
 байланыстың үзілуі - прервать отношения, прекращение отношений
 байланыстың орнауы - установление связи
 шеге - гвоздь
 суыру - выдергивание, вытаскивание
 кірбің - досада, недовольство
 Танысып қой! - Познакомься!
 Танысып қойыңыз! - Познакомьтесь! (в ед.ч. вежливой формы)
 Танысқаныма қуаныштымын! - (я) рад знакомству!
 Танысып қойындар! - Будьте знакомы! (во мн.ч.)
 Танысып қойыңыздар! - Будьте знакомы! (во мн.ч. вежл. ф.)

1-тарау. Достық. 2-сабақ

адал - честный
 ашушаң - вспыльчивый
 аласа - низкий
 ақкөңіл - веселый
 әдемі - красивый
 баяу қимылдайды - медленно двигается
 жомарт - щедрый
 жолдас - товарищ
 қысқа бойлы - с низким ростом (о человеке)
 қаталдау - построже
 келбетті - симпатичный, притягательный
 мейірімді - добрый, милосердный
 мақтаншақ - хвастун
 қатігез - жестокий, суровый (о человеке)
 тұйық - замкнутый, скрытный (о человеке)
 ТМД - СНГ

мінез - характер
 жұмсақ - мягкий
 момын - тихий, покладистый
 мінезі жағымды - о характере (у человека)
 орта бойлы - среднего роста
 өтірікші - обманщик, врун, лгун
 пысық - шустрый, предприимчивый
 сылбыр - медленный (о характере человека)
 сұлу - красивый
 сараң - скупой
 салмақты - сдержанный
 сенімді - надежный
 тартымды - привлекательный
 ұзын бойлы - длинного роста
 Қай жақтансыз? Қай жақтікісіз? - Вы откуда?
 Қай жақтансың? Қай жақтікісің? - Ты откуда?

2-тарау. Баспасөз. 1-сабақ

атақты - знаменитый
 ақпарат - информация
 айтылады - говорится
 аңду - преследовать
 әлем - мир
 әйгілі - знаменитый
 бағдарлама - программа
 бос сөз - болтовня пустая
 бейнежазба - видеозапись
 беріледі - передается (программа)
 бұқаралық ақпарат құралдары - средства

массовой инвормации
 бай - богатый
 дана - тираж
 жиынтық - коллекция
 жаңалық - новости
 жеке өмір - личная жизнь
 қармағыңыз қапсын - удачной ловли
 кемшілік - недостаток
 көгілдір экран - голубой экран
 көрсету - показывать
 көрсетіледі - покажут

күнделікті - ежедневный
қателік - ошибка
маңызды - важный
мәлімет - сведения
отандық - отечественный
оқырман - читатель
танымал - известный
теледидар - телевизор

тілші - журналист
тәуелді - зависимый
бәссауда - аукцион
Айтқаныңыз келсін! - Пусть сбудется то, что вы
сказали!
Айтқаның келсін! - Пусть будет так, как ты
сказал!
Айтқандарың / айтқандарыңыз келсін! -
Пусть сбудется, что вы сказали!

2-тарау. Баспасөз. 2-сабақ

газет-журнал айдары - рубрика газети,
журналов

бүгінгі - сегодняшний, настоящий
ертеңгі - завтрашний
зеріктіру - утомлять
жалықтыру - наскучить, надоест
кешегі - вчерашний
кешкі - вечерний
көрермен - зритель
қиындық - трудности
қызықты - интересный
танымдық - познавательный
таңертеңгі - утренний
таңғы - утренний

26

түнгі - ночной
түскі - обеденный
тікелей эфир - прямой эфир
телебағдарлама - телепередача
уақыт бөлу - уделить время
хабар - передача
айып етпе - прости
айып етпеңіз - простите
жолыңыздан қалмаңыз - не задерживайтесь
занды түрде - законно
алдады - обманул
жөтелу - кашлять
толқу - переживать, нервничать

3-тарау. Өмір сүру салты. 1-сабақ

ауызғы бөлме - прихожая
эткеншек - качеля
балалар бөлмесі - детская
бұрыш - угол
балалар алаңқайы - игровая площадка
демалыс бөлмесі - комната отдыха
жабдықтау - упаковать, оборудовать
жеке меншік - частный
жер үй - частный дом
жатын бөлме - спальня
перде - шторы
киім ілгіш - вешалка
шынымен-ақ - в действительности
ыржию - улыбаться, осклабляться
жиһаз - мебель

29

жылжымайтын мүлік агенттігі - агентство
недвижимости
жуынатын бөлме - ванная
жайлы - удобный, комфортный
жайсыз - неудобный, некомфортный
иіс - запах
көшу - переезжать
қолайлы - удобный
қауіпті - опасный
қабырға - стена
қонақ бөлмесі - зал, гостиная
қарастыру - рассматривать
ұра - погреб
Қоныстарың құтты болсын! - С новосельем!
Айтсын! Көрімдігі сізден болсын! - Спасибо!
Подарок с вас!

3-тарау. Өмір сүру салты. 2-сабақ

әлеуметтік желілер - социальные сети
бейім - склонный
барынша - по максимуму
ең бастысы - самое главное
место
жауапкершілік - ответственность
кездестіру - встречать
қолданушы - потребитель
қолдау - поддержка
ұстаным - позиция, принцип
лездеме - летучка
майда-шүйде - мелочь
өкінішке орай - к сожалению

25

сұрастыру - спрашивать
тұтынушы - потребитель
талқылау - обсуждать
үйренісу - привыкать
ұшырату - встречать
ұсыну - предлагать
бір ауыз сөзбен - одним словом
ерекше орын алады - занимает особое
Есіме түсір (түсірші) - напомни, пожалуйста
Есіме түсіріңізіші - напомните, пожалуйста.
Енді есіме түсті / түстіңіз - теперь вспомнила
Ыржиып өтеді - проходит мимо смеясь
Шынымен-ақ - в действительности

28

4-тарау. Саяхат. 1-сабақ

әуежай - аэропорт
 бөлек - отдельно
 бірге есептеу - считать вместе
 дәл таптыңыз - верно угадали
 естелік - на память
 жалғыз - один
 жағажай - пляж
 зымыран - ракета
 кеден - таможня
 кәдесый - сувенир
 кеме - параход
 күнделік - дневник
 көлік - транспорт
 қону - приземляться

қайық - лодка
 қонақүй - гостиница
 майлық - салфетка
 сүлгі - полотенце
 тікұшақ - вертолет
 төлқұжат - паспорт
 тапсырыс - заказ, бронирование
 үтік - утюг
 ұшақ - самолет
 ұшу - летать
 шабадан - чемодан
 шағым - жалоба
 шағым және тілектер кітапшасы - книга жалоб и пожеланий
 дәл табу - попасть в точку

4-тарау. Саяхат. 2-сабақ

16

ештеңе істемеу - ничего не делать
 ел-жер аралау - путешествовать по странам
 есте қалар - запоминающийся
 қызықты демалыс - интересный отпуск, каникулы, отдых
 қызықсыз демалыс - интересный отпуск, каникулы, отдых
 құм - песок
 құм қалашық - песочный замок
 көрнекі жерлер - достопримечательности

мәдениет - культура
 серіктес жолаушы - сопутчик
 тарих - история
 теңіз жағасы - берег моря
 тарихи жерлер - исторические места
 ұмытылмайтын демалыс - незабываемый отпуск, каникулы, отдых
 ұмытылмас демалыс - незабываемый отпуск, каникулы, отдых
 шағымдану - обратиться с жалобой

5-тарау. Тұлға. 1-сабақ

45

ақылды - умный
 арманшыл - мечтатель
 арсыз - бестыжий
 аурушаң - болеющий
 әлсіз - слабый
 айтқыш - болтун
 бақытты - счастливый
 бақытсыз - несчастливый
 бойшаң - высокий
 дарынды - одаренный
 дарынсыз - бездарный
 еріншек - ленивый
 жағымпаз - подхалим
 жауапты - ответственный
 жігерлі - усердный, энергичный
 жігерсіз - слабовольный, нерешительный
 қайратты - сильный, мощный
 қайырымды - добрый
 қарапайым - простой
 қиялшыл - романтик
 қызғаншақ - ревнивый
 көрікті - красивый, миловидный
 көріксіз - некрасивый, непривлекательный

көпшіл - общительный
 кекшіл - мстительный
 мінезді - с характером
 мінезсіз - безхарактерный
 мұңды - печальный
 мұңсыз - беспечный
 мұрынды - носатый
 оқымысты - ученый
 сөзшең - болтун, пустослов
 сұсты - суровый, грозный
 табанды - упорный, настойчивый
 талантты - талантливый, одаренный
 талантсыз - неталантливый
 ұрыншақ - драчливый, задира
 ұсқынсыз - некрасивый
 ұрысқақ - скандальный
 ұялшақ - застенчивый
 шыдамды - терпеливый
 шыдамсыз - нетерпеливый
 шағымданғыш - любящий жаловаться
 шырайлы - обаятельный, изящный
 жолы болғыш - везунчик

5-тарау. Тұлға. 2-сабақ

28

адамзат - человечество
 бірбеткей - упрямый
 бір ауыздан мойындау - быть согласным
 бас тартпау - не отказываться

жеңілдетілген - облегченный
 жаугершілік саясаты - политика завоевания
 жауыз - злодей
 күрескер - борец

көз жұму - умирать
келіссөз-договор, перемирие
қауіп төндіру- угрожает опасность
құпия-секрет
қолбасшылық қабілеті - способность
руководить
қолұшын созу – помочь, подать руку помощи
есте сақтау қабілеті - способность запоминать
көзі тірі кезінде-при жизни
мақсатшыл - целеустремленный
мүмкіндік-возможность

мәңгілік-вечный
нәсіл- раса
ушығу- обострение
отар- колония
оқиға- случай
оқыған-образованный
оқымаған-необразованный
өмірге құштар –любящий жизнь
тәуелсіз-независимый
шығармашылық жұмыс-творческая работа

6-тарау. Мамандықтың бәрі жақсы. 1-сабақ

25

әділдік-справедливость
бейбітшілік-мир
бірлестік-объединение
еңбекқор-трудолюбивый
жалқаулық-лень
жалақы-зарплата
жұмысбасты-работяга
жауапкершілік-ответственность
жұмыс күні-рабочий день
зейнеткерлік-пенсионный
көзқарас-взгляд
қызығушылық-интерес
қызмет-сервис

лайықты-подходящий
нышан-символ,знак
өнім-продукт
пәктік-невинность
төреші-жюри
тәрбиеші-воспитатель
тәжірибелілік-опытность
табандылық-настойчивость
татулық-дружба
тазалық-чистота
шығармашылық-творческий
хабардар-осведомленный, быть в курсе (дел)

6-тарау. Мамандықтың бәрі жақсы. 2-сабақ

22

ақкөңіл-добродушный
анда-санда-иногда, изредка
асты-үстіне-проявлять
чрезмерное внимание (заботу)
әкелу - принести
бала-шаға-детвора, семья
балабақша-детсад
бүгін -сегодня
биыл – в этом году
дүркін-дүркін –вновь и вновь
еңбеккүн-рабочий день
еңбекақы-зарплата

жұмысбасты-трудоголик
жалақы-зарплата
жұмыс өтілі –стаж работы
кәсіпорын-предприятие
күндіз-түні-днем и ночью
көшбасшы-лидер
өтіл -стаж
таң-тамаша-удивляться
тәулік-сутки
үйлі-күйлі-обзавестись семьей
хал-жағдай-здоровье, дела

7-тарау. Отандық тауар. 1-сабақ

29

анағұрлым - намного
аталым - номинация
ауыз суы – питьевая вода
анықтау – определить
байқау - конкурс
басымдық беру – дать предпочтение
едәуір - намного
жетістіктер - достижения
жауапкершілігі шектеулі серіктестік
– товарищество с ограниченной
ответственностью
кәсіпорын - предприятие
қатысушы - участник
қоршаған орта – окружающая среда
мақтану- гордиться
нарық - рынок

озып шығу – победить, стать победителем
озу - победить
өз қолынан алу – взять из собственных рук
тауар - товар
тауар сапасы – качество товара
тәсіл - метод
тағайындау - назначать
тұтынушы - потребитель
тексеруші – проверяющий, контролер
ұлттық - национальный
ұлттық байқау – национальный конкурс
үздік - отличник
санат – категория
өндірістік тауар – производственный товар
халық тұтынатын өнімдер – товары народного
потребления

7-тарау. Отандық тауар. 2-сабақ

27

аңыз-ертегі – миф, легенда
аймақ – область, край
алдын орап әкету – перехватить, обыграть
алақай! – ура!
әттеген-ай – увы
бәрекелді – здорово, браво
бүгінгі таңда – на сегодняшний день,
в настоящее время
балдай тәтті – сладкий как мед
енгізу – ввести
жөн деп табу – считать правильным
жуық арада – в ближайшие дни
жүзеге асыру – выполнить, воплатить в
реальность
жолықтыру – встретить

күмбірлетіп күй тарту – исполнять кюй
қап – увы, досадно
құрал – средство, инструмент
масқара – ужас
мәссаған – вот тебе на, вот это да!
отандық – отечественный
отандық өнім – отечественный продукт, товар
өңір – область, край
тәрбие – воспитание
тәрбие құралы – средство воспитания
туынды жасау – создать шедевр
шет елге шығару – вывести за границу, экспорт
ұлттық нақыш – национальный стиль
алдын орап әкету – перехватить, обыграть

8-тарау. Әлемде талай қызық бар. 1-сабақ

12

аяқ жазып отыру – удобно расположиться
әл – сила, мощь
ғұмыр – жизнь
қауіп – опасность
мән – смысл
медициналық көрсеткіштер – медицинские
показатели

орнынан қозғалмау – не двигаться с места
талдау жасау – сделать анализы
ұстану – придерживаться
үндеу – агитация
өмір – жизнь
шатастыру – перепутать, спутать
белсенді өмір салты – активный образ жизни

8-тарау. Әлемде талай қызық бар. 2-сабақ

35

алмастыру – заменять
ақуыз – белки
ара1 – шмель
ара2 – пила
ара3 – промежуток
бейбіт өмір – мирная жазнь
басқару – управлять
баяу – медленно
біріктіру – соединить, объединить
біріктірілген – соединенный
бүкіл – весь, целый
бұрын – давно, в прошлом
гүлдену – цвести, процветать
жады – память
жергілікті – местный
жаңалық – новость
қабық – кожура
куә – свидетель

куә болу – быть свидетелем
құр қалмау – остаться ни с чем
құрастыру – строить, составить қысқа мерзімді
– кратковременный
құбылыс – явление
мазаны алу – беспокоить
өшіру – стереть
сену – верить, поверить, доверить
сенбеу – не верить, не доверять
сәл-пәл – чуть-чуть
таласу – спорить, вступить в спор
тұқым – семена
тұрақты – постоянный
ұзақ мерзімді – долгосрочный
үздіксіз – непрерывно
шырын – сок
кертіп қалу – чуть подрезать
саулап қоя береді – потечет сильной струе

Убавил

АУДИО МАТЕРИАЛ МӘТІНДЕРІ

1-тапсырма.

Тыңдаңыз. Суретті мәтінге сай нөмірлеңіз.

№ 1 Менің әкем – мен үшін өте жақын адам. Мен оны құрметтеймін, сыйлаймын. Оның істері маған әрқашан үлгі болған. Мінезі өте салмақты, маған ұнайды. Екі жыл бұрын ауылдан қалаға көшейік дедім. Ол келіспеді. Ал мен отбасыммен көшіп кеттім. Алғашқыда әкем ренжіді. Кейін менің бұл әрекетіме түсіністікпен қарады.

№ 2 Мен құрбым Ақмарал туралы айтқым келеді. Ол менің он екі жыл жақын құрбым болды. Мен онымен дос болғанға дейін, көбінесе, ұлдармен дос едім. Менің жақын құрбым болмаған. Мен оны университетте кездестірдім. Күндіз сабаққа бірге дайындаламыз, кешке киноға, театрға барамыз. Емтихандарға бірге дайындаламыз. Түні бойы кофе ішеміз, сұрақтарды қайталаймыз. Өкінішке орай, біз қазір дос емеспіз. Неге екенін білмеймін, университет бітіргеннен кейін хабарласпай кеттік. Ол басқа қалаға көшіп кетті. Мен оны сағындым.

№3 Мен супермаркетте екі жыл бойы есепші болып жұмыс істедім. Барлық әріптестеріммен жақсы қарым-қатынаста болдым. Сол жерде Сара деген қызбен таныстым. Екеуміз жақсы араласып кеттік. Қазір біз өте жақын достармыз.

Енді екінші рет тыңдаңыз.

2-тапсырма.

Сөйлеушілердің әңгімелері бойынша сұрақтарға жауап беріңіз.

№ 1 Есімім – Мұрат. Мен ең жақын досымды университетте оқып жүргенде таптым. Мен де, ол да жатақханада тұрдық. Ол көрші бөлмеде тұрған. Үнемі ән айтады әрі түсініксіз әндер тыңдағанды ұнатады. Мен қытай тілін оқыдым. Сабақтарым қиын. Сонда «мына жігіттің бос уақыты көп екен әрі қызықты өткізеді екен» деп ойлағанмын. Университетті аяқтап, әр жаққа кеттік. Менің онымен байланысым үзіліп қалды. Бірақ кейін басқа қалада кездейсоқ қайта кездестік, содан бері доспыз.

№ 2 Атым – Бауыржан. Досым Әнуармен көлік тұрағында танысқанмын. Мәшинемді автотұраққа қойып жатып, оның мәшинесін соғып кеттім. Бір жақсысы, ол мені түсініп, кешірді. Екеуміз бұл жағдайға күлдік те, кофеханаға кеттік. Сол күннен бері жақын доспыз.

№3 Мен – Әйгерімнің. Сәулемен кеңседе таныстым. Мен жұмысқа орналасуға келгенмін. Ол хатшы екен. Сондай ақкөңіл, мейірімді болып көрінді. «Өте жақсы қыз сияқты» деп ойлады. Кейін мен оны туған күніме шақырдым. Қазірге дейін кештерге, киноға бірге барамыз. Ол – өте пысық, жомарт адам. Маған ұнайды.

№4 Атым – Шолпан. Ғаламтор – менің екінші үйім. Университеттен келгеннен кейін тамақтанып аламын. Сосын бірден агентке кіремін. Әсемді агенттен тапқанмын. Өкінбеймін. Тек ол басқа қаладан. Демалыс болған кезде ғана кездесе аламыз.

№ 5 Аты-жөнім – Асхат Оқасұлы. Күтпеген кездесу болды. Мен де, досым да әуежайда болғанбыз. Мәскеуге ұшатын ұшақ 4 сағатқа кешігіп, дәмханаға бардым. Олжас та келді. Екеуміз сөйлесіп отырып, бір қалаға, бір қонақүйге баратынымызды білдік. Әлі күнге дейін араласып тұрамыз.

3-тапсырма.

Тыңдаңыз. Сураққа жауап беріңіз.

Досымның аты – Сәния. Ол – менің жақын құрбым. Ол менен ұзынырақ. Әдемілеу. Мен солай ойлаймын. Мінезі кейде жұмсақтау, кейде қаталдау. Бірақ оның мінезі маған ұнайды. Ол барлық жұмысты баяу жасайды. Асықпайды. Сол үшін кейде ренжісіп те қаламыз. Қайтадан тез татуласамыз.

4-тапсырма.

Тыңдаңыз. Сұхбат не туралы? Дұрыс жауаптың тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

Пікірлесуші:	Құралай, журналистер газет-журналға, теледидарға беретін ақпаратын қалай қызықты етеді?
Журналист:	Оқырманды, көрерменді қызықтыру үшін кез келген ақпарат нақты болуы керек. Екі маңызды нәрсе бар. Бірінші, күнделікті өмірдегі оқиғалар. Сонда адамдар мақаланы оқығанда тез түсінетін болады.

5-тапсырма.**Тыңдаңыз. Айтылу ретімен нөмірлеңіз.**

<i>Пікірлесуші:</i>	Құралай, журналистер газет-журналға, теледидарға беретін ақпараттарын қалай қызықты етеді?
<i>Журналист:</i>	Кез келген ақпарат оқырман оқығанда, көрермен көргенде қызығатындай болуы керек. Екі өте маңызды нәрсе бар. Бірінші, күнделікті өмірдегі оқиғалар. Сонда адамдар мақаланы оқығанда тез түсінетін болады.
<i>Пікірлесуші:</i>	Ал екіншісі ше?
<i>Журналист:</i>	Екінші атақты адамдар, киножұлдыздар, спортшылар, саясаткерлер, олардың отбасы туралы оқыған қызығырақ деп ойлаймын.
<i>Пікірлесуші:</i>	Басқа бір адамның жеке өмірі туралы жазу дұрыс деп ойлайсыз ба?
<i>Журналист:</i>	Бұл дұрыс деп ойлаймын. Себебі олардың өмірі оқырмандар үшін қызық.
<i>Пікірлесуші:</i>	Кейбір газет-журналдар 24 сағат бойы атақты адамдарды аңдып, суретке түсіріп жүреді. Сол дұрыс па?
<i>Журналист:</i>	Дұрыс. Өйткені кейбір газет-журналдар тек атақты адамдар, жұлдыздар туралы ғана жазады. Халық та сол себепті сол газет-журналды сатып алады. Сонымен қатар кейбір жұлдыздар баспасөз қолдауын қажет етеді.
<i>Пікірлесуші:</i>	Суретшілер де сізбен келіседі деп ойлаймын.
<i>Журналист:</i>	Мен де солай деп ойлаймын.

6-тапсырма.**Тыңдаңыз. Төмендегі сөздерді айтқан сөйлеушінің мамандығын жазыңыз.**

Бірінші сөйлеуші.

Мен бағдарламалар продюссерімін. Біз үшін ең қиын мәселе – техникалық қиындықтар. Барлық адам студияда болады. Бір кезде айнала қап-қараңғы болып кетеді. Адамдардың барлығы қиындықты шешуге тырысады. Бірақ бар мәселе микрофонда болуы мүмкін. Кейде адамдар микрофонды өшіру туралы ұмытып кетеді. Ал олардың айтқан сөздерін мен де, басқа теледидар көрермендері де естіп тұрады. Өйткені микрофон сіздің жейдеңізге тағылып тұрады ғой.

Екінші сөйлеуші.

Мен жаңалықтар оқимын. Кейде мен өте қиын сөздерді оқимын. Жаңалықтардың айтуға қиын жер-су немесе адам аттары жайлы болғанын ұнатпаймын. Кейде ондай жер-су аттарын бірінші рет естимін. Сондай-ақ, мен үшін эфирде киетін киім табу да қиын.

Үшінші сөйлеуші.

Мен тілшімін. Сен шаршағанда көп қателіктер жібересің. 3 күн бұрын бір әншіден сұхбат алдым. Ол кісінің атын қайта-қайта ұмытып қала бердім. Қатты ұят болды. Немесе кейде адамдар қатты толқып кетеді. Айтатындарын айта алмай қалады. Сен сұрақ қоясың, ол жауап бермейді. Мен үшін бұл да қиын жағдай. Кейде олар өте күлкілі нәрсе айтып, күлкінді тоқтата алмай қалатын кездер де болады.

Төртінші сөйлеуші.

Мен опера әншісімін. Ең жаман нәрсе – сөзіңді ұмытып қалуың. Қорқатыным да – осы. Жарық та, дауыс та, басқа әртістер де жап-жақсы, бірақ сен не айтарыңды білмейсің. Мен үшін ең қиыны – осы. Немесе жиһаздардың құлауы. Өткен спектакльде мен шафтың есігін жауып едім, терезесі сынып қалды.

7-тапсырма.

Тыңдаңыз. Сұхбат не туралы болды? Дұрыс нұсқаның тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

№ 1 Үлкен қалада өмір сүру туралы қандай ойдасыз?

№ 2 Үлкен қалада тұру, өмір сүру қызық деп ойлаймын. Бірақ үлкен қалалар мен кіші қалаларды салыстыру өте қиын.

№ 1 Иә, сізбен келісемін. Кіші қалаларда өмір сүру жеңілдеу.

№ 2 Өте дұрыс. Тағы бір қызығы – қалада тұратын адамдар, әдетте, қаланы мақтамайды, бірақ арқашан өз қалаларын ең жақсы қала деп санайды. Қай қалаға барсаң да, жергілікті тұрғындар сізге: «біздің қалада тамақ өте дәмді, ескерткіштер, тарихи мұражайлар өте көп» деп мақтайды.

№ 1 Сіз әлемдегі ең жақсы қала Ванкувер дегенмен келісесіз бе?

№ 2 Олай деп айту қиын. Себебі мен Гон-Конг ең әдемі, өмір сүруге жеңіл қала деп ойлаймын. Жан-жағын теңіз қоршап жатыр.

*№ 1 Ал Токио мен Лондон туралы не ойлайсыз?

№ 2 Лондон жақсы қала және ол Токио сияқты қымбат емес. Бірақ Токиода қоғамдық көлік өте жақсы жұмыс істейді. Бұл басқа адамдар үшін маңызды емес болар. Мен үшін өте маңызды.

8-тапсырма.

Тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

№2 сұрақтан бастап әр сөйлемнің қасына сөйлеуші атын жазыңыз.

Менің атым – Сәкен. Мен қаланың сыртында тұрамын. Менің өмір салтым, қалай айтсам екен, үнемі қозғалыста. Мен жұмысқа күнде костюм-шалбар киемін. Аптасына 60 сағат жұмыс істеймін, сонда бір күнде он екі сағат. Мен өз өмір салтымды өзгерткім келеді. Мен қаланың ішінде, әдемі үйде тұрғым келеді. Бірақ мен жұмысымнан шаршадым, сондықтан бір жыл жұмыс істемеймін. Ауылға, ата-анамның жанына барып, табиғатта, таза ауамен демаламын. Әке-шешеммен бірге үй шаруашылығымен айналысамын. Мен үшін ең маңызды нәрсе – компьютерсіз өмір сүру, таңертең оятқышсыз ұйқыдан тұру, ұялы телефонды және басқа да техникаларды бір жыл бойы қолданбау. Сонда мен толығымен демалып, жұмысқа тың болып ораламын. Бұл жыл менің өмірімдегі ең керемет жыл болады деп ойлаймын. Енді осы ойымды тезірек жүзеге асыруым керек.

Есімім – Гүлшат. Мен шағын аудан орталығында тұрамын. Бұл – адамды зеріктіретін, жалықтыратын жер. Бұл жер тыныш өмір іздеген адамдарға керек. Мұнда бір мектеп, бір пошта кеңсесі, бірнеше жергілікті дүкен бар, болды, басқа ештеңе жоқ. Мен қала өмірін көргім келеді. Менің қалаға көшкім келеді. Менің досым үлкен қалада жұмыс істейді. Сол көмектесіп, жалдайтын пәтер таптым. Маған ұнады. Ол пәтер мен үшін үлкендеу секілді. Қалада тұру үшін жұмыс істеу керек. Қалада өмір сүру өте қымбат қой. Ал жұмыстан бос уақытымда қалада жаңа достар тапқым келеді. Ол үшін спортзалға, театрларға, түнгі клубтарға бару керек. Мен шет тілдерін үйренгім келеді.

9-тапсырма.

Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап жазыңыз.

№1 Сәлеметсіз бе! «Астана» қонақүйі. Сізді тыңдап тұрмын.

№ 2 Сәлеметсіз бе! Мен бөлмеге тапсырыс берейін деп едім.

№1 Жақсы. Қанша түнге?

№2 Екі түнге.

№ 1 Қай күндерге екенін айтасыз ба?

№2 Мамыр айының 15-і мен 16-на.

№ 1 Жақсы, болады. Сізге қандай бөлме керек: біркісілік пе, әлде екікісілік пе?

№ 2 Маған екікісілік үлкен бөлме керек еді. Оның ішінде жеке жуынатын бөлмесі бар ма?

№1 Иә, біздің барлық бөлмелердің ішінде жеке жуынатын бөлме бар, ханым.

№2 А-а, солай ма? Жақсы екен. Жарайды, қанша тұрады мұндай бөлме?

№ 1 Қырық төрт мың. Бір түнге жиырма екі мыңнан.

№ 2 Ал бұл бағаға таңғы ас қосылған ба?

№1 Жоқ, таңғы асқа бөлек төлейсіз. Таңғы ас бір мың екі жүз теңге тұрады.

№ 2 Жарайды. Соңғы сұрағым бар: келмес бұрын сұлулық салонына жазылып қояйын деп едім. Бұл мүмкін бе?

№ 1 Иә, ханым. Сізді сұлулық салонына қоса аламын. Бірақ алдымен маған өз аты-жөніңізді айтып жібересіз бе? Тапсырысыңызды толтырайын деп едім.

Енді екінші рет тыңдаңыз.

10-тапсырма.

Сөйлеушілерді тыңдаңыз. Олар не туралы шағымданды? Кестені толтырыңыз.

№ 1

№1 Сәлеметсіз бе! Сізді тыңдап тұрмын.

№ 2 Сәлеметсіз бе! Мен екікісілік кең бөлмеге тапсырыс беріп едім.

№1 Иә, не болды?

№2. Сіз маған біркісілік кең бөлме беріпсіз.

№ 1 Солай ма? Кешірім өтінемін, ханым, мен тексеріп көрейін.

№2 Маған екікісілік кең бөлме керек. Өтінемін.

№ 1 Әрине, кешіріңіз. Қазір бәрін дұрыстаймын. Кең бөлме екінші қабатта бар екен.

№2

№ 1 Тіркеу бөлімі. Сізге көмегім қажет пе?

№ 2 Иә, мен таңғы асыммен бірге шайға тапсырыс беріп едім.

№1 Иә, не болды? Сізге шай әкелмеді ме?

№2 Маған шай емес, кофе әкеліпті.

№ 1 Айып етпеңіз. Қазір мейрамханаға телефон шаламын. Сізге шай әкеліп беретін болады.

№ 2 Көп рақмет сізге.

№3

№1 Тіркеу бөлімі. Сізді тыңдап тұрмын.

№ 2 Мен бүгінге таңертеңге гольф ойнауға тапсырыс беріп қойып едім.

№ 1 Иә, мырза. Қандай көмек қажет?

№ 2 Гольф клубының тіркеушісі ешқандай тапсырыстың жоқ екендігін айтты.

№ 1 Қызық екен. Бір қателік кеткен болар. Мен қазір оларға телефон шалып, анықтап берейін.

№ 2 Рақмет.

11-тапсырма.

Сұхбатты тыңдаңыз. Әр сөйлемді кім айтқанын жазыңыз.

№2 сұрақтан бастап әр сөйлемнің қасына сөйлеуші атын жазыңыз.

№1 Сәлеметсіздер ме! Сізден бастасақ жөн болар. Өз демалысыңызды жоспарлайсыз ба?

№2 Менің атым – Сәния. Студентпін. 4-курста оқимын. Менің демалысым емтихандарды тапсыруыма байланысты.

№3 Есімім – Жанболат. Банк қызметкерімін. Иә, демалысты асыға күтемін. Алдын ала ойланып көремін. Балаларым бар, сондықтан оларға не ұнайтыны туралы әйеліммен ақылдасамын.

№4 Менің атым – Рабиға. Сұлулық салонының меңгерушісімін. Міндетті түрде. Әр демалысымның естен кетпестей болғанын жақсы көремін.

№ 1 Егер алыс мемлекетке саяхатқа шықсаңыз, кіммен барар едіңіз?

№2 Мен әкеммен барар едім. Себебі менің әкем көп саяхаттаған. Әрі онымен саяхаттау өте қызық.

№3 Жалғыз барар едім. Ешкіммен ақылдаспайсың, не істегің келсе, соны істейсің.

№4 Мен құрбыммен барар едім. Ол ағылшын тілін жақсы біледі.

№ 1 Саяхатқа шығар алдында не істеу керек?

№2 Барар жеріңіз туралы көбірек ақпарат жинау керек. Қазір ғаламтор бар, оңай.

№3 Жан-жақты дайындалған дұрыс болар. Себебі алыс жерде не боларын білмейсің ғой.

№4 Мен жеткілікті ақша жинауға тырысамын. Егер ақшаң аз болса, саяхатың да қызықсыз болады.

№ 1 Сауалнамаға қатысуға келіскендеріңізге көп рақмет.

Енді екінші рет тыңдаңыз.

12-тапсырма.

Тыңдаңыз. Не туралы айтылды?

Дұрыс жауаптың түсына ✓ белгісін қойыңыз.

Менің өмірімдегі ең қымбат адам ол – анам. Мен үнемі оның мейірімді, шырайлы жүзін көре бергім келеді. Ешқашан ауырмаса екен деп тілеймін. Анамның мінезі керемет. Менің мінезім, өкінішке орай, анамдікіне ұқсамаған. Ол – өте шыдамды, сабырлы адам. Ешнәрсеге ренжімейді. Өте жігерлі, қайратты кісі. Ал мен шыдамсызбын, ашуланышақпын. Ал түрін айтатын болсам, ол кісіні барлық туыстарымыз, отбасымыздың достары шырайлы, тартымды, әдемі кісі дейді. Көздері үлкен, қоңыр. Қара шашты, орта бойлы. Ал менің көзім әкемдікі сияқты, менің ойымша. Себебі, менің көздерім жасылдау. Қызық түс. Ал шашым қоңыр. Иә, қазір елудемін. Бірақ әлі де мінезімді өзгерткім келеді.

13-тапсырма.

Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

№1 Сәлем! Таныс болайық. Есімім - Асқар.

№2 Сәлеметсіз бе! Мен Олжаспын.

№1 Танысқанымға қуаныштымын. Мазаңды алған жоқпын ба? Кітап оқып отырған жас азамат өзің ғана екенсің.

№2 Жо-жоқ, бәрі дұрыс. Көмек қажет пе? Бір нәрсе сұрайын деп пе едіңіз?

№1 Мен қазақ киносы туралы мақала жазайын деп едім. Соған байланысты әңгімелессек, қалай қарайсың?

№2 Жарайды. Қарсы емеспін. Қазақ киносы туралы дейсіз бе? Бірақ мен біздің отандық киноны жасауға үлес қосқан адамдарды білмейді екенмін. Сіз білесіз бе?

№1 Қазақ киносын Шәкен Аймановсыз, Сұлтан Қожықовсыз елестету мүмкін емес. Осы екеуі негізін қалаған десем, ешкім қарсы болмас. Ал кинода ойнаған қазақ әртістерін білесің бе?

№2 Маған Асанәлі Әшімов, Тұңғышбай Жаманқұлов секілді ағаларымыздың рөлдерді келістіріп ойнаулары қатты ұнайды. Олар театрдың да гүлі ғой.

№1 Иә, дұрыс айтасың. Бекежанның рөлін Асанәлі ағамыз керемет ойнады. Ал Тұңғышбай ағамыз Абылай хан рөлін театр сахнасында тамаша ойнады. Маған да қатты ұнайды.

№2 Маған екі әртістің де түрлері, мінездері ұнайды. Менің ойымша, екеуі де қатал мінезді, бірақ мейірімді адам сияқты.

№1 Ал сен өзіңді сахнада батырды ойнаған әртіс сияқты елестетіп көрші. Сенің әртіс болғың келе ме?

№2 Иә, бала күнімде әртіс болуды, мәнерлеп өлең оқыған ақын болуды армандайтынмын. Інім екеуміз үйде әртіс болып рөл бөлісетінбіз. Мен үнемі хан болғанды ұнататынмын, ал ол жаумен шайқасқан батыр болғысы келетін.

№1 О-о, жақсы екен. Уақыт бөліп, әңгімелескеніңе рақмет! Аман бол!

№2 О не дегеніңіз! Сізге де рақмет! Сау болыңыз!

14-тапсырма.

Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

№1 Мағжан Кәрімұлы, сізді табысты кәсіпкер деп білеміз. Жас кәсіпкерлерге айтар ақыл-кеңестеріңіз бар ма? Табысты болудың сырымен бөлісесіз бе?

№2 Мен кәсіпкермін. Атым – Мағжан. Еңбекке ерте араластым. Жеке кәсібімде жетістікке жету үшін көп еңбектендім. Алғашында қиын болды, әрине. Бірақ еңбекқорлығым және өмірге деген қызығушылығым жеңіске жетуіме көмектесті. Сонымен, табысқа жеткізетін 8 қасиетті айтайын. Менің ойымша, олар өз ісіңе деген қызығушылық, сонымен бірге еңбекқорлық, тәжірибелілік, мақсатшылдық, алдына қойған мақсатыңа жетем деп ұмтылмасаң, кәсібіңді дамыта алмайсың. Ал табандылық, талпынушылық – өте қажет қасиеттер. Өз жұмысыңнан шаршамау үшін шығармашылық қасиет те керек. Үнемі жаңа ойлар тауып, өз жұмысыңды өзіңе қызықты етуге тырысуың қажет. Ал жауапкершілік болмаса, жоғарыда аталған қасиеттер бір сәтте мағынасыз болып қалады. Егер осы сегіз қасиет сіздің бойыңыздан табылса, сіз табысты кәсіпкер боласыз. Істеріңіз сәтті болсын!

15-тапсырма.

Диалогті тыңдаңыз. Сұхбаттасушылар туралы ақпаратты толтырыңыз.

№1 Бауырым, таныс болайық. Менің атым – Мұрат.

№2 Есімім – Нұрлан. Алматыда тұрамын. Өзіңіз ше? Қай жақтансыз?

№1 Мен де. Шымкенттен, іссапардан келе жатырмын. “Әсем-ай” фирмасының тарату бөлімінде менеджер болып жұмыс істеймін. Төрт жарым жыл болды, міне. Өзің не істейсің?

№2 О-о, үлкен кәсіпорын ғой ол. Мен шағын фирмада есептеу бөлімінің маманымын. Жұмыс өтілім көп емес, екі-үш жыл болды. Жалғыз келесіз бе?

№1 Иә, жалғыз келемін. Әйелім – жұмысбасты адам. Балабақшада, күндіз-түні балалармен бірге.

№2 А-а, ал мен жалғызбастымын. Бала-шаға дегенді енді ойлап жүрмін. Жұмыс реті енді болғандай.

№1 Е-е, дұрыс екен. Үйлі-күйлі болғаның дұрыс. Жұмысың ұнай ма өзіңе?

№2 Жұмысым ұнайды. Бір кемшілігі компьютерде ұзақ отыруға тура келеді. Өзіңіз ше?

№1 Шаршап жүрмін. Жұмысымды ауыстырғым келеді. Демалыссыз жұмыс істеуге тура келеді кейде.

№2 Сонда кім болғыңыз келеді?

№1 Әзірге білмеймін. Кеңседе отырып істейтін бөлімге ауысатын шығармын. Көрерміз.

16-тапсырма

Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз.

№1 Нұрлан аға, еліміздегі тауар сапасын анықтап, сол үшін берілетін жүлде «Алтын сапа» сыйлығы туралы айтып өтсеңіз. Қалай өткізіледі, қанша кәсіпорын қатысады? Отандық өндірушілер бұрынғыдай он шақты емес, қазіргі таңда анағұрлым көп емес пе?

№2 Дұрыс айтасыз. Бүгінде отандық өндірушілер саны едәуір көп, қуаныштысы жылдан-жылға артып келеді. Сондықтан мұндай байқау өте қажет. Бұл байқау жыл сайын өткізіледі. Қазіргі таңда қатысамын деген кәсіпорындар саны анағұрлым көп. 3-4 жыл бұрын қатысушылар саны жүз шақты болатын.

№1 Ал бұл байқауға қатысудың шарттары қандай?

№2 Байқауға қатысудың негізгі шарттары – бесеу. Онша қиын да емес. Ең бірінші, тауардың сапасын қадағалау керек, екіншіден, тауардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру, сосын сапаны жақсартудың тиімді әдістерін пайдалану, төртінші, халықаралық стандарттарды енгізу және соңғысы, тұтынушылардың сұраныстарын қанағаттандыру болып табылады.

№1 Сонда жеңімпаз кәсіпорын біреу ғана бола ма? Жүздеген қатысушы болады деп едіңіз? Сонда қалай?

№2 «Алтын сапа» байқауына қатысушылар үш түрлі санат бойынша сайысады.

1) «Үздік өндірістік тауарлар»;

2) «Үздік халықтық тауарлар»;

3) «Үздік қызмет саласындағы тауарлар».

Нәтижесінде жүлдеге үш кәсіпорын ие болады деген сөз.

№1 Нұрлан аға, ал бұл жүлдені беру қандай қажеттіліктен туды?

№2 Оған үш себеп бар. “Алтын сапа” байқауы, біріншіден, отандық тауарлардың сапасын көтеру, екіншіден, шетелге шығару мүмкіндігін арттыру және қазақстандық өнімдердің беделін жоғарылату үшін қажет.

№1 Нұрлан аға, уақытыңызды бөліп, сұхбаттасқаныңызға рақмет! Көріскенше, сау болыңыз!

№2 Сізге де рақмет. Сау болыңыз.

17-тапсырма.

1 Сұхбатты тыңдаңыз. Сұхбаттасушылар туралы ақпаратты толтырыңыз.

№1 Сәуле, тыңдармандарымызға сіздің «Рахат» акционерлік қоғамының қоғаммен жұмыс істеу бөлімінің бас маманы деп таныстыруға рұқсат етіңіз. Қош келдіңіз!

№2 Қош келдік! Айнұр, таныстырып өткеніңізге рақмет. Сәлеметсіздер ме!

№1 «Рахат» акционерлік қоғамының Қазақстандағы кондитерлік өнім өндіретін ірі өндіріс орындарының бірі екенін баршаға мәлім. Алайда алғашқы өнімдеріңіздің қашан және қалай шығарылғаны туралы айтып берсеңіз.

№2 «Рахат» акционерлік қоғамының 70 жылдық тарихы бар. Кондитерлік өнімдер алғаш рет 1942 жылы арақ - ликер зауыты алаңында соғыс кезінде Мәскеу мен Харьковтан көшіріліп әкелінген жабдықтармен шығарылды.

№1 Паһ, шіркін, сонда алғашқы тәттілерді соғыс кезінде таратқан екенсіздер ғой. Сонда сіздер елде қанша адамға жұмыс беріп отырсыздар?

№2 «Рахатта» 3500-ге жуық адам жұмыс істейді.

№1 Бәрекелді! Міне, отандық өндіруші деген қандай! Қалай мақтамайсың?! Ал бүгінгі таңда тәттінің неше түрін өндіресіздер?

№2 Бүгінде біздегі тәттілердің 250-ден аса атауы бар. Сонымен бірге сусамыр ауруынан зардап шегетін адамдарға арнап арнай өнім шығаруды игерген Қазақстандағы бірден-бір кәсіпорын.

№1 Сәуле ханым, ал сіздердің өнімдеріңіз тек өз елімізде ғана сатыла ма? Жоқ әлде шет елге де жеткізесіздер ме?

№2 Біздің өніміміз отандық нарықта ғана емес, таяу және алыс шет елдер нарығында да танымал. Қазіргі кезде «РАХАТ» өнімдері Қазақстан нарығында ғана емес, Ресей, Өзбекстан, Тәжікстан, Қырғызстан, Германия, Қытай, Ауғанстан аумағына да тараған.

№1 Компанияның алға қойған мақсаты бар ма? Ол қандай мақсат?

№2 Компаниямыз келешекте өндіріс көлемін ұлғайтуды және экспорт көлемін арттыруды және осы арқылы өнімді өткізу нарығын кеңейтуді жоспарлауда.

№1 Компания өз қызметкерлеріне қамқор ма?

№2 Компания қызметкерлері үшін бірінші және екінші ауысым жұмыскерлерін ыстық тамақпен қамтамасыз ету ұйымдастырылған асхана, жоғары санатты дәрігерлер қызмет көрсететін медсанбөлім жұмыс істейді, тренажер залы бар, сауықтыру орталығы қызмет көрсетеді. Түрлі саладағы мамандардың біліктілігін көтеру бойынша сабақтар үнемі өткізіліп тұратын оқу кластары бар, мемлекеттік тілді үйрету курстары ұйымдастырылған.

№1 Бір сөзбен айтқанда, барлық жағдай жасалған екен. Бәрекелді! Барлық отандық өндірушілерге де тілеріміз осындай жағдай және табысты еңбек. Сәуле, уақытыңызды бөліп, сұхбаттасқаныңызға рақмет! Тыңдармандар маңызды мәліметтер ала алды деп ойлаймын. Еңбегіңізге табыс тілеймін! Көріскенше!

№2 Сізге де рақмет! Жұмысыңызға шығармашылық табыс тілеймін. Сау болыңыз!

18-тапсырма.

Сұхбатты тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз. Сұхбат не туралы болды?

Дұрыс нұсқаның тұсына ✓ белгісін қойыңыз.

№ 1 Әсет, сен әлемдегі қызық заңдар туралы естігенің бар ма?

№ 2 Иә, Нұржан, өткенде ғаламтордан оқығаным бар. Кейбір заңдар тіпті күлкілі болса, ал кейбіреулері адамды ойлантып тастайды.

№ 1 Мен 1-2 заң ғана білемін. Айтып берейін бе?

№ 2 Ал айта ғой, егер менікінен өзгеше болса, саған өзімнің білетінімді айтамын.

№ 1 Егер біздің елде әйелдердің көлік айдауы қалыпты болса, Сауд Арабиясы нәзік жандыларға көлік айдауға тыйым салады екен. Сондай-ақ, Сауд Арабиясында тұратын әйел азаматы дәрігер мамандығын иемдене алмайды. Бұған заң үзілді-кесілді қарсы.

№ 2 Сауд Арабияның біздің заңнан ерекшеленетін жақтары көп деп ойлаймын. Ал сен мына заңдарды естіп пе едің? Канадада радиотолқын арқылы шырқалатын әр бесінші әннің орындаушысы міндетті түрде канадалық азамат болуы керек. Сондықтан Селин Дион мен Брайн Адамның әні эфирден жиі беріледі екен. Ал француздар торайларды Наполеон деп атай алмайды екен. Бұл Наполеон Бонапартқа деген құрметтің бір белгісі болса керек.

№ 1 Ойпырым-ай, не деген отансүйгіш заңдар десеңші! Ал сен Сингапурда болып па едің? Егер онда болсаң, менің айтқанымға таң қалмассың. Сингапурлықтар тазалық жанашырлары екен. Ол елге сағыз апаруға да, ол елде жүргенде сағыз шайнауға да тыйым салыныпты. Сонымен бірге көшеде кішкентай қоқыс тастайтын болсаң, 500 АҚШ долларын айыппұл ретінде төлейсің.

№ 2 Иә, таза болған жақсы ғой. Мен оларды құптаймын. Егер бізде де сондай заңдар қабылданса, жақсы болар еді деймін. Ал бірақ қытайлықтардың мына заңымен мүлдем келіспеймін. Қытайда суға батып бара жатқан адамды құтқару заңға қайшы әрекет болып саналады. Өйткені бұл әрекет адамның жеке өміріне қол сұғумен пара-пар.

№ 1 Шын айтасың ба? Сұмдық екен! Адамды құтқару – әр адамның азаматтық борышы емес пе? Иә, әр елдің салты басқа деген осы екен ғой.

19-тапсырма.

Мәтінді тыңдаңыз. Сұрақтарға жауап беріңіз. Мәтін не туралы болды?

Бүгінгі біздің «Ең, ең, ең...» хабарымыздың қызықтарынан құр қалмаңыздар!

Әлемдегі ең ауыр мысық 15 келі тартады.

Америкалық Animal Haven деген зообаққа салмағы 15 келі тартатын “Спанч Боб” атты сары түсті мысық түскен. Хайуанаттарды паналататын Animal Haven қызметкерлері бұл мысықтың салмағы төрт жасар баланың салмағымен бірдей екеніне таң қалып отыр.

Болливудтық актриса Жиоти Амге әлемнің «ең кішкентай әйелі» атанды.

18 жастағы үнді қызы Жиоти Амге өзінің қысқа бойының арқасында Гиннестің рекордтар кітабына енді. Ол отбасымен бірге Үндістанның өзі туған Нагпур қаласында тұрады. Жиоти Амге әлемдегі «ең кішкентай әйел» атанғанына, сонымен қатар осы жасында атақты болғаны үшін өзін бақытты сезінеді. Оның бойы небәрі 62,8 сантиметр, салмағы 5,4 келі екен.

Өлшеу нәтижесінде Жиоти Амгенің бойы Гиннестің рекордтар кітабына бұрын енген 22 жасар американдық Бриджит Джорданнан 7 сантиметрге кіші екені анықталған. Сол себепті де «ең кішкентай әйел» атағы осы уақытқа дейін екі фильмге түсіп үлгерген актриса Жиоти Амгеге берілді.

Жиоти Амгенің әке-шешесі қыздарының өзін жақсы сезінуі үшін керекті заттары мен бөлмесіндегі жиһаздарын ыңғайлы етіп жасап берген. Ол оқуы кезінде мектепке құрдастарымен бірге барғанымен, өзіне арналып жасалған партада бөлек отырады екен. Сондықтан ол мектепте өзін бөтен сезінбеген, барлық балалармен тең дәрежеде болыпты.

“Манчестер Юнайтед” – әлемнің ең қымбат тобы. Forbes журналы жылдың ең қымбат топтарының рейтингісін шығарды. Бұл жолы тағы да “Манчестер Юнайтед” тобы әлемнің ең қымбат топтарының көшбасында қала берді. Нарықтағы “Манчестер Юнайтедтің» бағасы бүгінгі таңда 2,23 млрд доллар деп бағалануда.

Рейтингтің екінші сатысында 1,88 млрд доллармен мадридтік “Реал” тобы тұрақтапты.

Ал үздік үштікті америкалық “Нью-Йорк Янкис” және “Даллас Ковбойз” иеленген. Олардың нарықтағы бағасы 1,85 млрд доллар шамасында бағалануда.

Әлемдегі ең қымбат жеке меншік үй Үндістанның ең бай адамы, 53 жастағы миллиардер Мукеш Амбанидікі. Ол 1 млрд қаражатын шығындай отырып, әлемдегі ең қымбат үйді салғызды. Бүгінгі таңда тарихта бұрын-соңды болып көрмеген ең қымбат үйде алты отбасы тұрып жатыр. 27 қабаттық үйді салғызу үшін жеті жылға жуық уақыт кеткен.

Пайдаланылған әдебиеттер :

1. ҚР СТ 1926-2009 «Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Қарапайым деңгей. Жалпы меңгеру».
2. ҚР СТ 1928-2009 «Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Базалық деңгей. Жалпы меңгеру».
3. ҚР СТ 1929-2009 «Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Орта деңгей. Жалпы меңгеру».
4. ҚР СТ 1925-2009 «Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Ортадан жоғары деңгей. Жалпы меңгеру».
5. ҚР СТ 1927-2009 «Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері. Жоғары деңгей. Жалпы меңгеру».
6. Қазақ тілін оқытуға арналған типтік бағдарлама. – Астана: 2012. – 52 бет.
7. Қазақ тілін қарапайым деңгейде меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумы, Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 30 бет.
8. Қазақ тілін базалық деңгейде меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумы, Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 54 бет.
9. Қазақ тілін орта деңгейде меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумы, Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 66 бет.
10. Қазақ тілін ортадан жоғары деңгейде меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумы, Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 108 бет.
11. Қазақ тілін жоғары деңгейде меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумы, Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 156 бет.
12. Тіл құрал. Қарапайым деңгей. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 250 бет.
13. Тіл құрал. Базалық деңгей. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 272 бет.
14. Тіл құрал. Орта деңгей. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 252 бет.
15. Тіл құрал. Ортадан жоғары деңгей. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 244 бет.
16. Тіл құрал. Жоғары деңгей. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011. – 268 бет.
17. Бектаев Қ. Сөздік. Үлкен қазақша-орысша, орысша-қазақша сөздік. – Алматы: «Алтын Қазына» 2001. – 704 бет.
18. Қазақ грамматикасы. Фонетика, сөзжасам, морфология, синтаксис. Астана, 2002. – 784 бет.
19. Қазақ тілі. Энциклопедия. Алматы: Қазақстан Республикасы Білім, мәдениет және денсаулық сақтау министрлігі, Қазақстан даму институты, 1998. – 509 бет.
20. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі /Жалпы редакциясын басқарған Т. Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 бет.
21. Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі. Кеңесбаев І.К. – Алматы, Қазақ ССР-нің «Ғылым» баспасы, 1977. – 712 бет.
22. Қазақтың мақал-мәтелдері /Құраст. М.Қ.Рахметова. – Алматы: «Көшпенділер» баспасы, 2007. – 240 бет.
23. Маманов Ы.Е. “Қазақ тіл білімінің мәселелері”. – Алматы, “Арыс” баспасы, 2007 жыл, – 488 бет.
24. Мырзабеков С. Қазақ тілінің дыбыс жүйесі. – Алматы: «Сөздік-Словарь». 1999. – 200 бет.
25. Сыздық Р. Қазақ тілінің анықтағышы (емле, тыныс белгілері, сөз сазы). – Астана: Елорда, 2000 жыл, – 532 бет.
26. Сыздықова Р. Сөздер сөйлейді (Сөздердің қолданылу тарихынан), 2-басылуы. – Алматы, «Санат» баспасы, 1994. – 272 бет.
27. Түймебаев Ж.Қ. Қазақ тілі. Грамматикалық анықтағыш. 1991 жыл, – 83 бет
28. Ысқақов А.“Қазіргі қазақ тілі”. – Алматы, “Ана тілі”, 1991 жыл, – 384 бет.

Редакциялағандар:

А. Әбдіхалықов

А. Бердіқұлова

Ж. Бейсембаева

Техникалық редакциясына жауаптылар:

Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті академиясы, Арнаулы-тактикалық факультетінің профессоры, ф.ғ.д. Алдаш Айманкүл Мырзалықызы;

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Мәдениаралық коммуникация теориясы мен практикасы кафедрасының меңгерушісі, ф.ғ.д., профессор Рысалды Құсайын Тынысбайұлы;

«Назарбаев Университеті», Қазақ тілі, әдебиеті және мәдениеті кафедрасының профессоры, ф.ғ.д. Күзекова Зейнехан Сейітханқызы;

С. Демирел университеті, Қазақ филологиясы және журналистика кафедрасының доценті, ф.ғ.д. Жолшаева Майра Сатыбалдықызы.

Көркемдеуші дизайнер:

Ә. Жолдас